

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IONEL-VALENTIN VLAD, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 5–6
MAI–IUNIE
2017
Anul XXVII
319–320

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
din mai 2014 –

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ionel-Valentin VLAD
Acad. Cristian HERA
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Victor SPINEI
Acad. Alexandru SURDU
Acad. Victor VOICU

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Alexandru BOBOC
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Eugen SIMION
Acad. Răzvan THEODORESCU
Acad. Maria ZAHARESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Redactori I
Mihaela-Dora NECULA
Elena SOLUNCA-MOISE

SECTOR TEHNIC:

Tehnoredactor
Dr. Roland VASILIU

Operatori-corectori
Aurora POPA
Ioneta VLAD

IONEL HAIDUC – 80 DE ANI

Ionel-Valentin Vlad, Un omagiu academicianului Ionel Haiduc, președinte al Academiei Române, la 80 de ani	5
Maria Zaharescu, Academicianul Ionel Haiduc – primele realizări științifice	7
Păun Ion Otiman, Academicianul, savantul, liderul, profesorul, colegul, dar, mai presus de toate, omul Ionel Haiduc	11
Ioan-Aurel Pop, Ionel Haiduc, la ceas aniversar	14

PĂUN ION OTIMAN – 75 DE ANI

Valeriu D. Cotea, Vasile Gosa, Academicianul Păun Ion Otiman la 75 de ani	16
Ioan David, Academicianul Păun Ion Otiman sărbătorit la 75 de ani la Timișoara ...	28

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ – ACTUL DE NAȘTERE AL ROMÂNIEI

Dan Berindei, Independența în contextul istoriei României	33
Răzvan Theodorescu, Neatârănarea statală și artele românești	36
Ioan-Aurel Pop, Raporturile politice româno-otomane în trecut – scurte considerații .	40

SECȚIA DE ȘTIINȚA ȘI TEHNOLOGIA INFORMAȚIEI – 25 DE ANI

Ionel-Valentin Vlad, Aniversarea Secției de știința și tehnologia informației	45
F.G. Filip, Secția „Știința și tehnologia informației” a împlinit 25 de ani	48
Emilian Dobrescu, Omagiu din partea unui economist	51
Dan Dascălu, O sămânță care a rodit	53
Horia Nicolai Teodorescu, Institutul de Informatică Teoretică la 25 de ani de la înființarea Secției	56
Marius Guran, Începuturile și dezvoltarea informaticii în România. Contribuțiile academicianului Mihai Drăgănescu ca om de știință și manager vizionar	58

PREOCUPĂRI CONTEMPORANE

Marcel Spinei, La 300 de ani „Psaltichia grecească” de ieromonahul Filothei sin Agăi Jipei a „ajuns” în România!	67
---	----

ISTORIE

Alexandru Porțeanu, O monumentală operă istorică – Marea Unire din 1918, act creator, constitutiv de stat. Implicațiile sale geopolitice	73
---	----

EVOCĂRI

Alexandru Zub, Vasile Pârvan și „datoria vieții noastre”	76
---	----

CRONICA VIEȚII ACADEMICE	79
---------------------------------------	----

APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	83
--	----

GHID PENTRU AUTORI	85
---------------------------------	----

Un omagiu academicianului Ionel Haiduc, președinte al Academiei Române, la 80 de ani*

Acad. Ionel-Valentin Vlad
Președintele Academiei Române

La 9 mai, Academicianul Ionel Haiduc a împlinit frumoasa vârstă de 80 de ani. Sunt bucuros să-i pot adresa cu acest prilej un gând bun, calde urări de sănătate și multe împliniri.

Provenit prin rădăcini și formație intelectuală din Cluj, înzestrat cu un har aparte, colegul nostru și-a dedicat întreaga viață CHIMIEI, mai precis, **chimiei coordinative și organometalice, chimiei supramoleculare, a ciclurilor organice, a compușilor biologici activi ai metalelor, nomenclaturii și sistematizării în chimie.**

Departat de a face o analiză a întregii activități și opere a sărbătoritului, fiind cercetător într-un domeniu apropiat, trebuie să fac câteva remarci, care sunt sigur că vor fi tratate pe larg și comentate de numeroșii colegi din Academie, colaboratori și reputați chimiști. **În 1959, Ionel Haiduc își ia licența în chimie la Universitatea „Babeș-Bolyai”, iar în 1964, la doar 27 de ani, devine doctor în chimie și „candidat în științe” la Institutul de Tehnologie Chimică Fină „Mihail S. Lomonosov” din Moscova. Teza lui de doctorat tratează o temă importantă, aceea a polimerilor anorganici și silico-organici și este condusă de marele specialist academicianul K.A. Andrianov.**

Apoi, în 1970, câștigător al unei burse *fullbright*, studiază la Iowa State University din Statele Unite cu profesorul Henry Gilman. În 1971, face cercetări în domeniul său la University of Georgia, USA, cu profesorul R.B. King.

În 1973, Ionel Haiduc a devenit profesor la Facultatea de Chimie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, iar peste trei ani ocupă funcția de prorector al acestei universități. Din 1990 până în

Acad. Ionel Haiduc

1993 a fost rector la aceeași universitate. Numeroase colaborări științifice internaționale îi vor șlefui talentul și modul de abordare a cercetărilor științifice pentru a ajunge la cele mai înalte cote internaționale.

După o rapidă examinare scientometrică, în baza de date cea mai accesibilă, *Scholar Google*, găsesc că lucrările științifice ale Academicianului Haiduc și colaboratorilor săi au aproape 6000 de citări. Cea mai citată lucrare este *Supramolecular organometallic chemistry*, scrisă în colaborare cu F.T. Edelman, în 2008, **304 citări** și a doua cea mai citată este *Metal compounds in cancer chemotherapy*, **I. Haiduc**, C. Silvestru – *Coordination Chemistry Reviews*, 1990 – Elsevier, **218 citări**. Alte cinci

*Cuvânt de deschidere susținut la sesiunea omagială dedicată Academicianului Ionel Haiduc cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani (19 mai 2017, Aula Academiei Române)

lucrări sunt citate de peste 100 de ori (adică „perle” ale cercetării științifice, după Hänsch).

În anul 2006 este ales Președinte al Academiei Române, poziție în care va fi reales în 2010.

Activitatea mea în Academia Română m-a apropiat mult de Domnul Academician Haiduc și am ajuns la o sinergie în unele dintre acțiunile noastre, pe care le consider benefice pentru țară, pentru apărarea interesului național. Prima, în ordinea importanței, a fost reluarea rapidă și profundă a acțiunii contra exploatării cu cianuri, care se făcea fără beneficii corecte pentru România și fără a se asigura dezvoltarea durabilă a zonei Roșia Montană. Academicianul Haiduc declara (ziare.com, 2012): „După părerea noastră ar fi necesar să se aplice și în România, în exploatarea resurselor naturale (minerale) ale țării procedura folosită în practica internațională, mai ales la petrol, dar și la metale, adică așa-numitele „contracte de împărțire a producției” („production sharing agreements”). Acestea se bazează pe faptul că proprietarul resursei este statul, care este și proprietarul producției extrase... Ultimul document al Academiei Române datează din această vară și a fost publicat pe *website*-ul Academiei. Este o analiză întocmită de un grup de specialiști, coordonat de Domnul Academician Valentin Vlad, vicepreședinte al Academiei. Este adevărat că proiectul a fost modificat față de prima versiune de acum 10–12 ani, dar nu suficient pentru a fi acceptabil în forma actuală. Propunerea legislativă a Guvernului nu a influențat poziția Academiei”.

Ionel Haiduc este astăzi recunoscut ca unul dintre cei mai valoroși chimiști ai țării. **Lista sa de premii și distincții naționale și internaționale este impresionantă:** Premiul „Gheorghe Spacu” al Academiei Române, Ordinul „Steaua României” în grad de Mare Cruce, acordat de Președintele României, Crucea Casei Regale a României în grad de Comandor, Medalia „Pușkin” acordată de Vladimir Putin, Medalia „Pro Colaboratione” conferită de Academia Ungară de Științe, Membru de Onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova, Membru ales al Academiei Europaea (din Londra), Diploma de onoare „Pro Scientia” acordată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior – Ministerul Educației și Cercetării, Premiul „Costin Nenitzescu-Walter Criegee Vorlesun-

gen” oferit de Societatea Chimiștilor Germani, Cetățean de Onoare al Municipiului Cluj-Napoca, Diploma pentru excelență în cercetare, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, și multe altele.

În 2010 mi s-a dat să fiu ales Vicepreședinte al Academiei Române, o deosebită onoare și o obligație față de marea noastră instituție și de slujire a țării. Am lucrat cu toate puterile mele ca să secondez un distins Președinte și Savant, pe Domnul Academician Ionel Haiduc, și să colaborez în conducerea Academiei cu o echipă de reputați academicieni: Acad. Dan Berindei, Acad. Cristian Hera, Acad. Marius Sala și Acad. Păun Ion Otiman, în care experiența profesională și umană s-au îmbinat cu patriotismul luminat. Am învățat mult în această colaborare. Am învățat mult de la Domnul Academician Ionel Haiduc, ca și de la întregul nostru Birou de Prezidiu, care de altfel m-au susținut și în alegerea ca Președinte al Academiei Române. Înainte de această alegere, l-am întrebat ce a făcut Domnia Sa în această calitate. Răspunsul a fost: **„Mi-am asumat o mare responsabilitate și recunosc că e foarte greu să stai pe scaunul președintelui Academiei. Este greu, sunt lucruri complexe, întotdeauna dorințele sunt mai numeroase decât posibilitățile și intențiile nu se pot transforma toate în realitate în timp scurt și în mod perfect. Dar încerc să fac față”.**

I-am admirat mereu imensul talent care răzbate din întreaga sa operă științifică, tactul și umorul românesc robust, molipsitor, dar și distincția deosebită. Cu delicatețe, tact, dar și cu multă știință, a reușit să conducă frumos una dintre cele mai prestigioase instituții ale țării, Academia Română, în condiții favorabile, dar și adesea defavorabile și greu de manageriat.

Acum, la acest ceas de sărbătoare pentru Academicianul Ionel Haiduc, Președinte al înaltului nostru for, dar în egală măsură pentru întreaga comunitate academică, îi adresez, în numele meu personal și al colegilor din Academia Română, multă sănătate și putere de muncă, satisfacții și împliniri pentru a duce mai departe toate proiectele sale.

Să trăiți întru Mulți și Binecuvântați Ani, distinse Coleg, să vă continuați activitatea prestigioasă și să vă bucurați de cei dragi!

Academicianul Ionel Haiduc – primele realizări științifice*

Acad. Maria Zaharescu

După cum el însuși a afirmat în numeroase ocazii, pentru academicianul Ionel Haiduc, chimia a reprezentat „*dragoste la prima vedere*”, căreia i-a rămas fidel întreaga viață.

Interesul pentru chimie l-a descoperit de fapt chiar înainte de a începe studiul acesteia, fiind elev în clasa a VI-a, când a luat contact cu minunata lume a laboratorului de chimie al liceului, situat vizavi de clasa în care învăța. Această pasiune s-a manifestat pe parcursul întregii perioade a studiilor liceale și s-a continuat ca student al Facultății de Chimie din Cluj-Napoca; primele rezultate științifice le-a publicat chiar din primul an de studenție.

Născut în Cluj-Napoca, domnul Academician Ionel Haiduc a studiat în același oraș. Absolvent al Colegiului național „Emil Racoviță” în anul 1954 cu diplomă de merit, Domnia Sa a efectuat studiile universitare la Facultatea de Chimie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, pe care a absolvit-o în anul 1959 ca șef de promoție.

A început cercetarea științifică chiar din anul întâi de facultate, în cadrul cercurilor științifice studențești, unde toți ceilalți studenți își începeau activitatea abia din anul trei. Tema aleasă, *Polimerii anorganici* i-a fost propusă de profesorul Candin Liteanu, profesor de chimie analitică la Facultatea de Chimie a Universității „Babeș-Bolyai”.

Fiind un domeniu nou, cercetarea a debutat printr-un sistematic studiu documentar, care a condus la identificarea nu numai a unor polimeri, ci și „*a unor cicluri anorganice fără carbon, diferite, dar asemănătoare cu benzenul*”.

Prin aprofundarea studiului acestor noi structuri, studentul Ionel Haiduc a pus bazele unui nou domeniu al chimiei, *chimia ciclurilor anorganice*.

Prima sa lucrare în noul domeniu abordat a fost publicată în 1956, în „*Revista de Chimie*”, fiind urmată de a doua lucrare publicată în aceeași revistă în anul 1959 [1.1, 1.2].

În aceeași perioadă, în anii 1957 și 1958, studentul Ionel Haiduc a participat, de asemenea, la sesiunile naționale ale cercurilor științifice studențești, impresionând profesorii din alte centre universitare prin prezentarea referitoare la noul domeniu al chimiei anorganice, nedefinit cu claritate în acel moment.

Facultatea de Chimie a absolvit-o cu o amplă lucrarea de diplomă, intitulată *Introducere în chimia ciclurilor anorganice*. La sugestia profesorului Candin Liteanu și cu aprobarea Secției de științe chimice a Academiei, conduse în acea perioadă de academicianul Costin Nenițescu, lucrarea de diplomă a fost publicată de Editura Academiei în anul 1960: Ionel Haiduc, *Introducere în chimia ciclurilor anorganice*, Editura Academiei, București, 1960 (338 p. și 1047 referințe bibliografice).

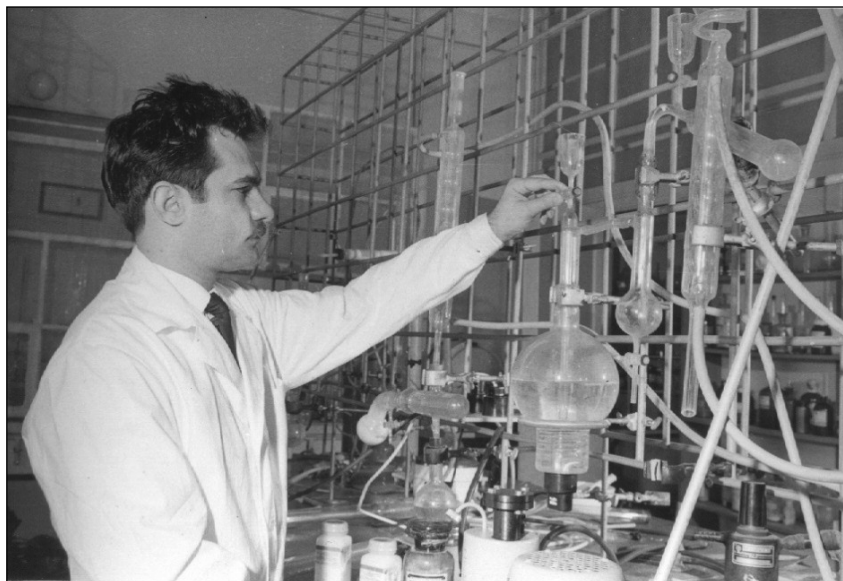
Această carte a fost tradusă după patru ani în limba poloneză și a stat la baza publicării, zece ani mai târziu, în Editura Wiley Interscience, a două ample volume, totalizând circa 1200 pagini:

– Ionel Haiduc, *Wstęp do chemii nieorganicznych związków pierścieniowych* PWN Warszawa, 1964 (369 p., versiune revizuită);

– Ionel Haiduc, *The Chemistry of Inorganic Ring Systems* Wiley-Interscience, London, New York, 1970, 2 vols. (Vol. I, 622 p., Vol. 2, 575 p.).

În anul 1960, concomitent cu apariția primei sale cărți, mai apar alte cinci lucrări [1.3-1.7]. Dintre acestea, două au fost publicate în reviste din

*Alocuțiune susținută la sesiunea omagială dedicată Academicianului Ionel Haiduc cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani (19 mai 2017, Aula Academiei Române)

*Acad. Ionel Haiduc
în perioada studenției*

străinătate. Alte două lucrări, ce prezentau rezultate în domeniul radiochimiei, au fost realizate într-un colectiv condus de acad. Raluca Ripan, profesor de chimie anorganică și președinta Filialei din Cluj a Academiei Române. Participarea la lucrări cu tematică diferită față de aceea a lucrării de diplomă dovedește interesul și competența studentului Ionel Haiduc și pentru alte domenii ale chimiei.

În anul 1961, mai apar încă trei lucrări [1.8-1.10], tot în tematica lucrării de diplomă.

Ca urmare, bilanțul activității științifice a domnului Ionel Haiduc în perioada studenției s-a concretizat în următoarele:

- o carte publicată în Editura Academiei,
- zece lucrări științifice publicate în reviste de specialitate, dintre care:
 - opt ca singur autor
 - patru în reviste din străinătate
 - o lucrare de sinteză publicată în străinătate.

Această prolifică activitate științifică a tânărului absolvent Ionel Haiduc, începută în anul întâi de facultate, a stat la baza fundamenării unui nou domeniu în chimia anorganică, *chimia ciclurilor anorganice*.

Palmaresul științific impresionant al perioadei de studenție i-a deschis calea către un doctorat la Institutul de Tehnologie Chimică Fină „M.V. Lomonosov” din Moscova, URSS, în perioada 1960–1963, sub conducerea acad. K.A. Andrianov. Aici a obținut titlul de doctor în chimie (candidat în științe) în anul 1964 cu teza *Chimia polimerilor*

anorganici și silico-organici, redactată pe baza lucrărilor publicate în tematica acestora [2.1-2.9]. Lucrările au apărut în reviste sovietice, dar și în versiunea în limba engleză a acestora.

Bilanțul activității de cercetare efectuate în cursul celor trei ani de studii doctorale s-a concretizat în:

- șapte lucrări publicate, dintre care o lucrare ca prim autor și
- două lucrări de sinteză [2.8-2.9].

Ultima lucrare de sinteză a fost preluată în 1969 în volumul *Progress of Polymer Chemistry*, publicat de Editura Academiei de Științe a URSS, Moscova, 1969.

Așa cum rezultatele excelente obținute în cadrul studenției i-au deschis calea spre un doctorat de excepție, rezultatele deosebite obținute de către Ionel Haiduc în cadrul doctoratului i-au asigurat obținerea de stagii postdoctorale și colaborări internaționale, dintre care unele se continuă și în prezent.

Primul stagiul postdoctoral l-a efectuat în perioada 1966–1968, la Iowa State University, Ames, Iowa, USA, sub conducerea Profesorului Henry Gilman, urmat în perioada 1971–1972, de o bursă la University of Georgia, Athens, Georgia, USA, în grupul de cercetare condus de profesorul R.B. King. Colaborarea și prietenia începută acum 45 de ani cu profesorul R.B. King continuă și în prezent, acesta a participat la sărbătorirea acade-

*Sesiunea națională a cercurilor științifice studențești, 1958, Iași
În curtea Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași*

micianului Ionel Haiduc atât în anul 2007, la împlinirea vârstei de 70 de ani, cât și în acest an, cu ocazia aniversării vârstei de 80 ani.

Înainte de a încheia, trebuie să menționez faptul că tot în perioada studenției domnul academician Ionel Haiduc a cunoscut-o pe viitoarea sa soție, și ea studentă la chimie, doamna profesoară Iovanca Haiduc, care i-a fost alături și la bine și la rău, inspirându-l, susținându-l și mobilizându-l în toate acțiunile sale.

În încheiere, îl felicit pe domnul academician Ionel Haiduc cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani și îi urez multe succese în activitatea sa actuală, care abordează un alt domeniu nou al chimiei anorganice, cel al *compuşilor coordinativi cu coordinarea inversă*.

Bibliografie

1. Lucrări publicate în perioada studiilor universitare:

1.1. I. Haiduc, *Compuși macromoleculari și cicluri anorganice*, „Revista de Chimie” (București) 1956, 7, 721–725.

1.2. I. Haiduc, *Despre structura heteropoliacizilor*, „Revista de Chimie” (București) 1959, 10, 168–170.

1.3. I. Haiduc, *Despre relația dintre chimia organică și anorganică*. Studia Univ. „Babeș-Bolyai”, „Chemia”, 1960 Ser. I, Fasc. 2, p. 23–38.

1.4. I. Haiduc, *Electronegativity of elements and the formation of inorganic rings and chains* Zhur, Obshch. Khim. 1960, 30, 1395–1396, J. Gen. Chem. USSR (Engl. transl.) 1960, 30, 1426.

1.5. I. Haiduc, *Sur la structure probable de la silicodii-mide SiN_2H_2* , „Bull. Soc. Chim. France”, 1960, 489–490.

1.6. I. Haiduc, Gh. Marcu, *Cercetări asupra cobalto-wolframașilor cu ajutorul cobaltului radioactiv $Co-60$. Reacții de interconversiune*, Studia Univ. „Babeș-Bolyai”, „Chemia”, 1960, Ser. I, Fasc. 2, p. 77–84.

1.7. R. Ripan, Gh. Marcu, I. Haiduc, *Cercetarea schimbului isotopic între cobaltimolibdați și ionul Co^{2+} marcat cu cobalt radioactiv-60*, Studia Univ. „Babeș-Bolyai”, „Chemia”, 1960, Ser. I, Fasc. I, p. 71–76.

1.8. I. Haiduc, *Despre caracterul aromatic al ciclurilor anorganice*, Studia Univ. „Babeș-Bolyai”, „Chemia”, 1961, Ser. I, Fasc. 2, p. 9–17.

1.9. I. Haiduc, *About the systematization of the inorganic cyclic compounds* (in Russian), „Zhur. Strukt. Khim”, 1961, 2, 374–382.

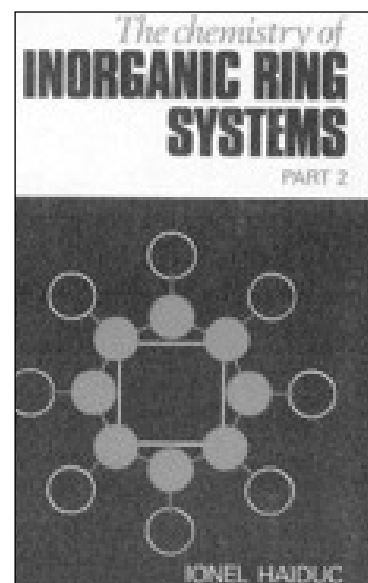
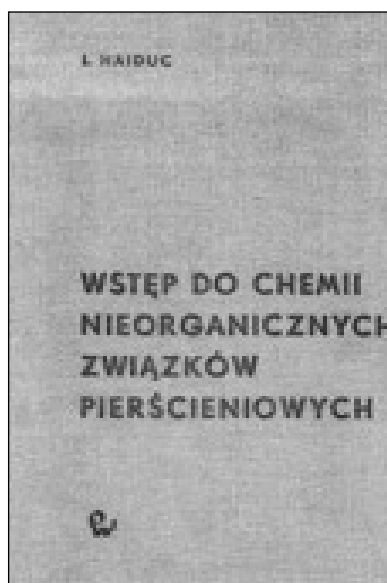
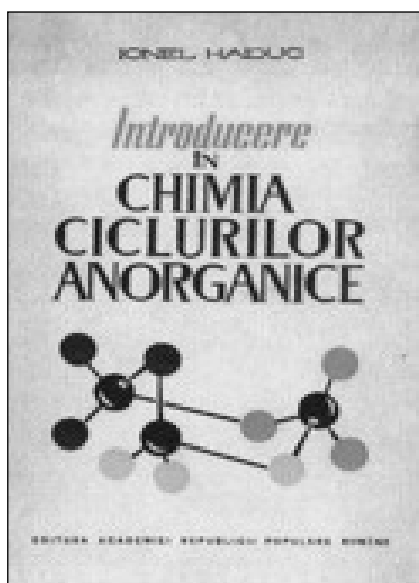
1.10. I. Haiduc, *A systematization of inorganic cyclic compounds*, „J. Chem. Educ.”, 1961, 38, 134–137.

2. Lucrări publicate în perioada doctoratului:

2.1. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Khananashvili, N.I. Nekhaeva, Zhur Obshch. Kim. 1962, 32, 3447–3448, J. Gen. Chem. USSR (Engl. transl.) 1962, 32, 3447.

2.2. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Khananashvili, *New eight-membered cyclosilazoxane*, Izvest. Akad. Nauk SSR, Ser. Khim., 1963, 1701–1702, „Bull. Acad. Sci. USSR”, Ser. Khim. (Engl. transl.) 1963, 1565.

2.3. I. Haiduc, K.A. Andrianov, *Nomenclature of inorganic silicon heterocycles*, Izvest. Akad. Nauk SSR, Ser. Khim., 1963, 1537–1544, „Bull. Acad. Sci. URSS”, Ser. Khim. (Engl. transl.) 1963, 1403.

Primele cărți publicate de acad. Ionel Haiduc

2.4. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Khananashvili, *A new inorganic ring-trisilildiazoxane*, „Zhur Obshch. Kim.”, 1963, 33, 790–791, *J. Gen. Chem., USSR* (Engl. transl.) 1963, 33, 2717–2718.

2.5. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Khananashvili, *Unsaturated derivatives of cyclotrisilazane and their structure* *Doklady Akad. Nauk SSSR*, 1963, 150, 93–95, *Doklady-Chemistry*, „Proc. Acad. Sci. URSS” (Engl. Transl.).

2.6. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Khananashvili, N.I. Nekhaeva, *Synthesis of cyclosilazane vinyl derivatives*, *Izvest. Akad. Nauk SSR, Ser. Khim.* 1963, 948–950, „Bull. Acad. Sci. USSR”, Ser. Khim. (Engl. transl.) 1963, 860.

2.7. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Khananashvili, *Formation of polycyclic silazanes in the ammonolysis of dimethyldichlorosilane*, „Zhur Obshch. Kim.”, 1964, 34, 912, „*J. Gen. Chem. URSS*” (Engl. transl.), 1964, 34, 905.

2.8. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Kananashvili, *Inorganic cyclic silicon-containing compounds and their organic derivatives*, *Uspekhi Khim*, 1963, 32, 539–589, „*Russian Chem. Revs.*” (Engl. transl.), 1963, 32 (8) 243–268.

2.9. K.A. Andrianov, I. Haiduc, L.M. Kananashvili, *The ability of elements to form polymers with inorganic chain molecules*, *Uspekhi Khim.* 1965, 34 (1) 27–43, „*Russ. Chem. Rev.*” (Engl. transl.), 1965, 34 (1) 13–21.

Academicianul, savantul, liderul, profesorul, colegul, dar, mai presus de toate, omul Ionel Haiduc*

Acad. Păun Ion Otiman

Să vorbești despre activitatea și opera științifică atât de vastă a academicianului Ionel Haiduc este o încercare temerară pentru oricine, dar mai cu seamă pentru mine, deoarece sunt departe, ca domenii de cercetare și preocupări științifice, de Domnia Sa. Numai dacă mă gândesc la parcursul profesional al academicianului Ionel Haiduc: doctor în științe la 27 de ani, conferențiar la 32 de ani, profesor universitar titular, în condițiile restricțiilor perioadei dinainte de 1989, la 36 de ani, afirm, fără teamă de a greși, că profesorul Ionel Haiduc este printre cei mai performanți universitari români ai zilelor noastre.

Cine-i parcurge CV-ul, măcar numai în diagonală, își poate explica simplu că toate gradele universitare și academice, față de rezultatele științifice de excepție, le-a obținut cu tardivitate, pentru că studiile doctorale și postdoctorale, cercetările științifice cu rezultate remarcabile la mari laboratoare de chimie ale unor prestigioase universități – Lomonosov din Moscova, Iowa State University, Georgia University –, *visiting profesor* la universitățile Magdeburg, Humboldt, El Paso, Singapore, South Carolina, Columbia, Sao Carlos, Göttingen ș.a., sunt tot atâtea fapte care îl acreditează de timpuriu ca un mare savant român.

Cu toate că sunt tentat să prezint rezultatele științifice ale Academicianului Ionel Haiduc, singulare în știința românească – peste 400 de lucrări științifice, mai toate publicate în reviste înalt cotate ISI, cărți și tratate apărute la cele mai prestigioase edituri internaționale, peste 3000 de citări în literatura de specialitate, unul dintre cei mai înalți indici Hirsch realizați de un om de știință român, membru al multor academii din lume, titlul de *doctor honoris causa* al multor universități (mai multe, din con-

siderente etice, neacceptate în perioada mandatului de președinte al Academiei Române) – în continuare nu mă voi referi la Ionel Haiduc savantul, ci la colegul, managerul, liderul, mai presus de toate, omul, deoarece timp de opt ani, zi de zi, am colaborat cu Domnia Sa strâns și, sper, eficient și benefic pentru Academia Română.

Mai întâi, câteva cuvinte despre Președintele Ionel Haiduc ca manager și, totodată, lider de necontestat al Academiei Române. Se spune, pe drept cuvânt, că managementul, ca act de conducere al unei entități, indiferent de natura acesteia, comercială, administrativă, politică, culturală, universitară sau academică, este atât o știință, cât și o artă. Iar dacă ne referim la Academia Română, instituție atât de consacrare, cât și de activitate științifică permanentă, care reunește peste 3500 de salariați, dintre care 2700 de cercetători științifici, cu nenumărate personalități prestigioase ale științei românești din toate domeniile de activitate, avem imaginea cuprinzătoare și exactă a ceea ce înseamnă managementul academic și realizarea academicianului Ionel Haiduc prin arta lui, prin tactul său, prin știința și simțul dezvoltat de a colabora cu colegii, de a lucra cu colaboratorii și cercetătorii, cu oamenii în general, a reușit la alegerea sa ca președinte al Academiei Române (cinstiți fiind cu noi, trebuie să recunoaștem și să spunem că nu am găsit, în mai 2006, o atmosferă tocmai lipsită de turbulențe, vezi *Analele Academiei Române*, anul 2006, 40, vol. XVII, p. 105–117, 191–194, 245), în scurt timp, după preluarea mandatului să întroneze o atmosferă cu adevărat academică, colegială, destinsă, caracteristică marilor instituții și personalități academice.

*Alocuțiune susținută la sesiunea omagială dedicată Academicianului Ionel Haiduc cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani (19 mai 2017, Aula Academiei Române)

În legătură cu modul Domniei Sale de a înțelege colaborarea, conlucrarea și atmosfera din cadrul echipei manageriale a Academiei Române, introdus ca mod de lucru în mandatul 2006–2014, doresc să reproduc remarca unui om simplu din Academie cu privire la aceste aspecte. Într-una din zile, la circa trei-patru luni de la preluarea funcției de președinte al Academiei Române, domnul academician Ionel Haiduc a intrat de trei ori în biroul secretarului general, pentru a discuta diverse probleme. La plecarea domnului președinte, pentru a treia oară, omul despre care vorbesc a intrat la mine în cabinet și mi-a spus următoarele cuvinte (pe care le reproduc din memorie): „*Domnule profesor, eu lucrez la acest cabinet de 15 ani, dar în această perioadă un președinte al Academiei Române nu a călcat niciodată*”.

Trecând peste aceste gesturi, întâmplări simple, dar care spun deosebit de multe, vreau să prezint câteva aspecte legate de liderul Academiei Române, Ionel Haiduc, și *leadership*-ul său. Afirm cu toată convingerea că realizarea sa cea mai de seamă în cei opt ani ca președinte, ca lider – *primus inter pares* – a fost reprezentarea Academiei Române pe plan academic național și internațional și afirmarea acesteia în atât de prestigiosul sistem academic european. A fost prezent mereu, activ și competent, la mai toate reuniunile academice europene și mondiale în calitate de conferențiar, raportor sau *chairman*.

Poziția de lider activ și curajos al Academiei Române și-a manifestat-o din plin președintele Ionel Haiduc și în cea ce numim, îndeobște, complicata viață românească. Este suficient să reamintesc vocea sa puternică, competentă și de neînduplecat cu privire la gravele erori referitoare la exploatarea auriferă de la Roșia Montană și la prea facila cedare de către conducerea statului român a prerogativelor României, ca proprietară și beneficiară asupra resurselor naturale principale ale țării. În același timp, Academia Română, prin cuvântul și autoritatea Președintelui Ionel Haiduc, a luat poziție față de stările de anormalitate din societatea românească, în general, și din viața politică, în special. Iată ce spune Ionel Haiduc într-un apel către politicienii României:

Societatea românească, în general, și viața politică, în special, este dominată de o serie de stări de turbulențe, deosebit de dăunătoare activităților economice, culturale și sociale curente, normale și eficiente, care afectează, după cum am

văzut în ultimele luni, profund pacea socială din țară. De fapt, starea de bulversare pregnantă a vieții sociale românești nu este altceva decât reculul, reacția stărilor de gravă și regretabilă conflictualitate din clasa politică. Absența dialogului, incapacitatea de negociere, eliminarea voită a discuțiilor constructive în adaptarea soluțiilor politice, economice și juridice, promovarea unui dialog nedemn, înjositor și de neacceptat pentru tribuna parlamentară sau publică, sunt realități nocive care domină, de multă vreme, atmosfera politică din România.

Întreaga țară, toți românii, după cum bine se vede, așteaptă de la oamenii politici soluții economice și sociale de dezvoltare durabilă, trainică a țării, de atenuare și eliminare a efectelor crizei economice, acțiuni care să slujească bunăstării bine meritate de toți românii. Prin urmare, așteptăm o competiție a ideilor bune, a programelor performante și a acțiunilor perseverente, pline de moralitate, precum și a dialogului așa de necesar, atât pe scena publică cât și de la tribuna parlamentară. În acest sens, vă invităm să vă conectați eforturile de acțiune politică spre o strategie economică și socială a României, pe programe elaborate consistente, realiste și realizabile (și nu pe populisme, cum nu de puține ori au procedat partidele politice) prin care fiecare român, tânăr ori vârstnic, să-și găsească locul și împlinirea în țara lui.

Pentru buna reușită a României, prin elaborarea și aplicarea programelor de dezvoltare, Academia Română își oferă experiența și expertiza sa, având ca exemplu activitatea, în multe momente grele ale României, a ilustrelor generații de academicieni, predecesorii noștri. Problemele educației, ale sănătății, economiei, științei și culturii naționale, problema exploatarea resurselor naturale ale României, în primul rând în interesul poporului român, sunt probleme care ne preocupă și pe noi, membrii și cercetătorii Academiei Române (Apelul Academiei Române adresat politicienilor României, 2012).

Perene vor rămâne peste timp în Academia Română urmele adânci lăsate de președintele Ionel Haiduc prin inițiativele sale referitoare la circumscrierea instituției noastre în circuitele academice europene, asigurarea climatului academic și a condițiilor financiare în permanentă evoluție pozitivă, a îmbunătățirii sistemului și nivelului de salarizare a personalului, precum și deschiderea, după

Acad. Păun Ion Otiman și Acad. Ionel Haiduc

mulți ani de stagnare, a concursurilor atât de necesare activității de cercetare științifică din institute și din filiale. De asemenea, vor rămâne peste timp concrete realizările academicianului Ionel Haiduc ca președinte, care se văd și se admiră zi de zi de către colegii de azi și de cei care vor veni, referindu-ne aici la recuperarea celei mai mari părți din tezaurul artistic, documentele, manuscrisele și cărțile rare, editarea și tipărirea minunatului și importantului *Tezaur al Academiei Române*, în cinci volume, la statuia Minerva, care-i primește pe toți cei care intră în incinta Academiei, la Memorialul *Marea Dramă a Academiei Române – 1948*, la recuperarea și reabilitarea așezămintelor Berthelot din Țara Hațegului, a caselor memoriale Nicolae Titulescu (Titulești, Olt), Gică Ștefănescu (Câmpulung Muscel), Bellu (Urlați), Vasile Alecsandri (Mircești), Gheorghe Oprescu și Coandă (București); a unui imens patrimoniu agricol și silvic (peste 25 000 de ha), constituirea Ocolului privat Penteleu-Maică al Academiei Române, realizarea unor investiții importante pentru construcția, dotarea și echiparea laboratoarelor din institutele de cercetare și filialele Cluj, Iași și Timișoara (233 de milioane lei în opt ani).

În final, doresc să prezint omul Ionel Haiduc, așa cum l-am văzut, citit și simțit eu în cei opt ani de activitate comună, zilnică și cei 25 de ani de la prima întâlnire.

Ionel Haiduc, la prima vedere, este un om obișnuit, modest, sociabil, agreabil, dotat cu un spirit de

observație rar întâlnit și un umor de o finețe caracteristică marilor inteligențe. Pedant în lucrări până la perfecțiune, atent la redactări și puncte de vedere până dincolo de perfecțiune, în calitate de conducător își manifestă critica față de colaboratori cu o finețe, de cele mai multe ori, greu de sesizat. În câteva cuvinte este un dirijor fără baghetă și, în anumite cazuri, un dresor fără biciușcă. Bagheta sau biciușca domnului Ionel Haiduc sunt cuvintele. Cuvinte fine, alese, frumoase, cu tâlc, cu mult tâlc. Pentru a-l înțelege, trebuie, uneori, să stai mult, ca ardeleanul, și să cugeți: oare ce a vrut să spună președintele nostru? Pentru că, într-adevăr, acad. Ionel Haiduc a fost și va rămâne Președintele nostru, al tuturor, omul pe care îl admirăm și îl apreciem pentru marea sa operă de o viață: *cultul științei, onoarei și al omeniei*.

Academicianul Ionel Haiduc, s-a distins, mai presus de toate, ca om de mare omenie și onoare.

Acesta este crezul meu de suflet și cugetul care mă determină să-i mulțumesc academicianului Ionel Haiduc, președinte al Academiei Române în perioada 2006–2014, la frumoasa și împlinită vârstă de 80 de ani, pentru știința, arta și simțul său dezvoltat de a lucra cu oamenii, pentru talentul său de a colabora cu colegii și, mai presus de toate, pentru întronarea unei atmosfere academice colegiale, destinate și a unui echilibru spiritual elevat și demn, har și dar întâlnit numai la înaltele și alesele personalități academice din toate timpurile Academiei Române, aflate în slujba națiunii române de peste 150 de ani.

Ionel Haiduc, la ceas aniversar*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Evocam nu demult munca stăruitoare care învinge orice, cu referire la eforturile permanente pe care trebuie să le depună oamenii de știință, creatorii, în general. Pentru profesorul și academicianul Ionel Haiduc, stăruința prin muncă este o caracteristică de viață. Munca aceasta fără preget a început din copilărie, din anii de gimnaziu, dar mai ales din sălile de clasă ale Colegiului Național „Emil Racoviță” din Cluj, odinioară Liceul de aplicație al Seminarului Pedagogic Universitar. A avut dascăli de excepție și colegi pe măsură, s-a situat încă de atunci în competiție, fiind mereu primul în toate.

Ionel Haiduc a absolvit Facultatea de Chimie a Universității „Victor Babeș” din Cluj în 1959. S-a distins prin interesul pentru cunoaștere, prin capacitatea de a acumula, sistematiza și folosi o uriașă cantitate de informație științifică și culturală.

Profesorul Haiduc este legat de Cluj prin naștere, petrecută acum opt decenii, iar de Universitate prin studenție, începută în anii '50 ai secolului trecut, iar apoi prin profesoratul prelungit de prin 1959 până astăzi. Viața Domniei Sale se confundă cu Universitatea. A fost student, a trecut apoi prin toate treptele carierei universitare, a fost prodecan, decan, prorector și rector. Anii de prorectorat (1976–1984) i-a început la vârsta de 39 de ani, iar rectoratul la 53 de ani. A rămas mereu legat, cu toate fibrele ființei sale, de Universitate, pe care o cunoaște în profunzime, în timp și spațiu.

Profesorul Ionel Haiduc a înțeles un lucru elementar, acela că dacă cei mai buni absolvenți nu devin dascăli (sau și dascăli), generațiile de absolvenți, de elevi și studenți aveau să fie mediocre și slabe. Din profesori modești nu pot ieși decât oameni modest pregătiți. Nu a depus exces de zel în administrația universitară, dar a avut convingerea

că, fără implicarea în administrația universitară a celor buni și cu prestigiu profesional, se poate ajunge la dezechilibre grave. Dacă cei buni stau mereu deoparte, apucă să decidă pentru alții răii, ceea ce ajunge să fie catastrofal. Nu a căutat funcții de conducere, dar acestea au venit parcă de la sine, fiind mereu căutat și propus de colegi, de cei care-l cunoșteau și-i apreciau conduita. Nu a confundat niciodată viața cu funcția și nu a avut excese de autoritate. A pledat toată viața pentru competență, cercetare, performanță. Nu a pedepsit grav și nu a lăudat excesiv, decât în cazuri cu totul excepționale. A pus mereu instituția și instituțiile deasupra oricărui interes personal (a fost mereu invitat în jurii care au acordat premii substanțiale în bani și alte valori, dar nu s-a bucurat Domnia Sa însuși de așa ceva; nici nu a alergat după avantaje materiale). A manifestat întotdeauna cumpătate, eleganță, bun gust, politețe fină și echilibru rafinat. Mai trebuie neapărat să fie adăugat un lucru: a rămas mereu egal cu sine, indiferent de funcția pe care a deținut-o, discret, cu vorbă rară și precisă.

Nu vreau să evoc aici decât un episod din viața academicianului Ionel Haiduc și anume pe cel al alegerii Domniei Sale ca rector al Universității „Babeș-Bolyai” (UBB). Era la finele anului 1989, când aveau loc adunări generale de partid, pe facultăți, pentru condamnarea manifestațiilor de la Timișoara (19–20 decembrie), cu exces de zel din partea unor cadre didactice, sancționate ulterior de studenți și colegi. În 22 decembrie, Marian Papahagi redacta materialul „Pentru democrație universitară”, asumat de mai mulți „tineri” din UBB, majoritatea asistenți, la aproape de 40 de ani și chiar mai mulți. Se organizau permanențe la sediile facultăților și al rectoratului, 24 de ore din 24, pentru „paza universității

*Alocuțiune susținută la sesiunea omagială dedicată Academicianului Ionel Haiduc cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani (19 mai 2017, Aula Academiei Române)

împotriva teroriștilor”. Atunci, în acele zile (probabil în 28 decembrie) s-a organizat „Adunarea generală a cadrelor didactice din UBB” pentru alegerea Comitetului Frontului Salvării Naționale. Nu a fost un anunț public clar, ci s-au anunțat colegii din om în om. Amfiteatrul „Nicolae Iorga” (160 de locuri) era plin până la refuz. Mulți participanți stăteau în picioare pe cele două laturi și în intervalul dintre cele două jumătăți ale sălii. Erau prezenți peste 200 de oameni. La prezidiu au apărut rectorul de atunci, cu secretarul de partid (cu funcție de prorector, după ordinele venite de la ultimul congres al PCR), un colonel, șeful catedrei militare a UBB. Rectorul, vorbind despre situația din UBB, în condițiile schimbărilor din țară, a anunțat că, în conformitate cu adresa de la minister, trebuia ales un Comitet al Frontului Salvării Naționale (se făcuseră înscrieri pe la facultăți, unde figurau „comitete de inițiativă”). La un moment dat, după apelul la ordine al colonelului din prezidiu și după convingerea participanților că cei vechi voiau să continue să conducă, din sală s-a cerut, ca în 1859: „La vremuri noi, oameni noi!” În aplauzele și strigătele sălii, cei de la prezidiu au părăsit locul. Atunci, din sală, din nou, a fost propus ca rector profesorul Ionel Haiduc, fost prorector în perioada 1976–1984, sub rectoratul prof. Ion Vlad, de la Filologie. Profesorul Haiduc, aflat în primul rând, a fost invitat să treacă la prezidiu și să conducă adunarea. A fost aprobat cu aplauze și strigăte. Deși fusese prorector în acei ani tulburi, personalitatea Domniei Sale nu a fost niciodată asociată cu acțiunile de propagandă și nici măcar cu politica partidului, fiind încă de-atunci un simbol al profesorului-om de știință. De altfel, ca prorector fusese responsabil tot cu cercetarea științifică în UBB. Astfel, votul celor peste 200 de cadre didactice (față de un senat care avea cam 45 de oameni și care avea menirea formală de a alege rectorul) a exprimat voința comunității din UBB, împiedicând ascensiunea unora fără prea multe argumente profesionale, revoluționari de ocazie, gălăgioși, cum apar peste tot în astfel de vremuri. În acest fel, primul rector ales democratic după mai bine de patru decenii, academicianul Ionel Haiduc, a așezat universitatea de la început pe un făgaș normal, într-o perioadă situată foarte departe de normalitate.

În acel Comitet al Frontului Salvării Naționale din UBB, președintele (profesorul Ionel Haiduc) și vicepreședinții aleși au fost apoi validați de minister drept rector, respectiv, prorectori, funcționând astfel până în primăvara anului 1992. Domnul Ionel Haiduc a fost rector până în 1993 când, după un sta-

giu de predare și de cercetare de șase luni în Mexic, optând pentru prelungirea acestuia (după cum i se propusese) și-a prezentat demisia din onoranta funcție, respectând legea. Nu a căutat niciun subterfugiu de a rămâne rector prin autosuspendare sau prin alt mijloc, convins că cea mai înaltă misiune a vieții sale este aceea de dascăl și de cercetător. De altminteri, a fost și este dascăl și cercetător, îndeplinind – după părerea Domniei Sale – cele mai frumoase meserii din lume.

Remarc faptul că profesorul Haiduc a avut în viață o singură politică – știința sau binele oamenilor prin învățătură și educație. Fiind un Om (scris cu majusculă) a fost prețuit ca atare și a fost în situația de a ține mereu fruntea sus. Atunci, în 1989–1990, când unii confrăți ai Domniei Sale, la Cluj ori la București și prin alte locuri, dădeau bir cu fugiții ori se ascundeau de furia colegilor, a „maselor”, Ionel Haiduc pășea demn, exact ca mai înainte, fără efuziuni, fără regrete și fără teamă, cu încrederea în forța științei.

A rămas antologic la Academia Română, cu salutul său ceremonios, cu acel „sărut mâna” adresat tuturor femeilor din instituție. A dat interviuri destul de multe, dar simple, scurte, fără efuziuni sentimentale. Și-a evocat câteodată copilăria, anii de refugiu la Sibiu, revenirea la Cluj, anii de liceu la „Racovița”, studiile la Cluj și la Moscova, stagiile de cercetare și de predare prin toată lumea. A revenit statornic la poalele Feleacului, pătruns de farmecul vieții citadine de aici, de oameni și parcuri, de Cetățuie, de turnurile gotice și cupolele bizantine, de lumea aceasta ardeleană inimitabilă și atât de dragă. A rămas o efigie pentru UBB, pe care o reprezintă azi în sfatul înțelepților, în Clubul Foștilor Rectori.

Se încântă și ne încântă cu viața sa model, cu viața trăită cu oamenii și printre oameni, alături de doamna Iovanca, de copii și de nepoți, într-o lume pașnică încă, dar tot mai ciudată, pe care știe s-o ia așa cum este, fără critici excesive și fără efuziuni, cu realism, cu scepticism, cu optimism moderat, altfel spus, cu înțelepciune.

După schimbările din 1989, s-a dezvelit și restaurat, la un moment dat, fresca lui Costin Petrescu de la Colegiul Academic al UBB (ridicat de arhitectul Georges Cristinel, sub rectorul Florian Ștefănescu-Goangă) – cea care fusese martelată în 1940 de bandele horthyste, ocupante ale Transilvaniei de Nord. Pe frontispiciul frescei, care cuprinde toată istoria culturală a românilor ardeleni, scrie: „Prin cultură la libertate”. Chiar dacă noi nu suntem în stare și nu știm încă s-o facem, academicianul Ionel Haiduc a ajuns „prin cultură/știință la libertate”.

Academicianul Păun Ion Otiman la 75 de ani

Acad. Valeriu D. Cotea

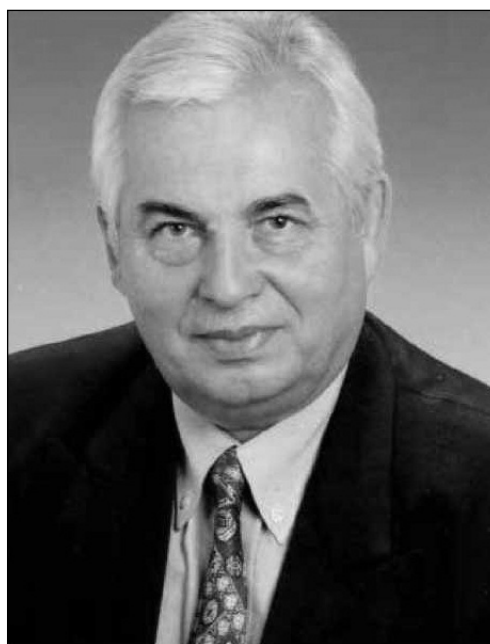
Vasile Gosa*

Omul

Cărturarul bănăţean Păun Ion Otiman descinde, ca formaţie şi mentalitate, din tradiţiile intelectuale ale Banatului, având în permanenţă îndreptată atenţia către toate problemele societăţii româneşti de azi. În vălmăşagul evenimentelor ce au urmat după decembrie 1989, în care oamenii, cuprinşi de o inexplicabilă furie, mai doritori să lovească decât să înţeleagă şi mai grăbiţi să distrugă decât să construiască, Păun Ion Otiman a considerat că poate să aducă puţină lumină, în special în rezolvarea problemelor rurale, în care esenţială rămâne chestiunea oamenilor de la ţară.

Păun Ion Otiman, cu înfăţişarea sa masivă, mişcările de om dintr-un neam care s-a clintit doar în ritmul larg şi rar al anotimpurilor, cu privirea lui caldă, vocea catifelată şi vorba plină de înţelepciune, e un om care aparţine ruralului, motiv care l-a determinat să-şi dedice viaţa întregă problematicii satului românesc. Ținuta, sobrietatea, eleganţa vestimentară, zâmbetul cald, prietenos, pe care-l aduce celor cărora li se adresează în semn de bună ziua, pentru plăcerea reîntâlnirii, acesta este omul Păun Ion Otiman.

Dascăl de omenie şi de înţelepciune, Păun Ion Otiman, prin trăsăturile sale fundamentale de caracter şi comportament, este îngăduitor, cu sufletul deschis, familiar, văzându-şi însă cu perseverenţă de propriul drum. Astfel, Păun Ion Otiman apare ca o personalitate complexă, frământat de multe probleme ale epocii, pentru care caută să dea răspunsuri limpezi şi convingătoare, ceea ce-l face un adevărat exponent al societăţii de astăzi.

Acad. Păun Ion Otiman
Preşedintele Filialei Timișoara a Academiei Române

Profesorul – rectorul

Prezentarea activităţii profesorului Otiman ca rector trebuie să înceapă de la câteva mari proiecte pe care le-a conceput şi, în mare parte, le-a pus în operă în domeniul universitar. Dar aceste realizări cel mai bine pot fi prezentate chiar de autorul lor, preluate dintr-o carte de referinţă a Domniei Sale¹: „În ziua de 10 ianuarie 1990, zi în care se mai auzeau împuşcături răzleţe în Timișoara, prin votul exprimat democratic prima dată în comunitatea noastră universitară, după alungarea Regelui Mihai în anul 1947 de către comunişti, profesorii şi

studenții mi-au încredințat mandatul de rector al universității. Puțini dintre noi, la acea dată, în iureșul evenimentelor contradictorii ce se desfășurau, aveam să anticipăm complexitatea perioadei de reformă a învățământului și a universității noastre. La scurt timp după acest moment, atunci când puteam număra pe degete colegii care au avut curajul să-și exprime liber, deschis opiniile, mai cu seamă dacă acestea conțineau evidente componente de gândire civică sau liberală, am așternut pe hârtie concepția mea cu privire la restructurarea generală a agriculturii, a învățământului superior agronomic și a cercetării științifice agricole, într-o scrisoare adresată miniștrilor de atunci ai învățământului și agriculturii”².

Agronomia timișoreană a fost cea dintâi instituție de învățământ superior din România care a adoptat, imediat după 1989, statutul de universitate. Această decizie a avut consecințe favorabile cu privire la aderarea universității pe care a condus-o în programele europene, în primul rând PHARE și TEMPUS, precum și la numeroase parteneriate internaționale. Universitatea a realizat contacte internaționale majore, organizând la Timișoara, încă în martie 1991, primele reuniuni științifice europene, sub egida Consiliului Europei, întruniri care au marcat debutul internațional al instituției, considerată, în acel moment, printre puținele universități cu atmosferă democratică și cu vocație europeană din România.

Pentru creșterea calității procesului didactic și științific, rectorul Păun Ion Otiman s-a preocupat de îmbunătățirea resurselor umane ale universității, înțelegând prin aceasta calitatea profesională a personalului didactic, afirmarea acestuia prin performanță științifică, competitivitate națională și internațională, precum și calitatea managerială și executivă a personalului economic și administrativ. În concepția sa, resursele umane au mare importanță în competiția europeană, fapt ce l-a determinat să faciliteze unui număr important de cadre didactice, de vârstă tânără și medie, participarea în numeroase proiecte internaționale prin stagii de pregătire în laboratoare performante din lume, aceștia validându-și, astfel, calitățile didactice și științifice, aducând, totodată, prestigiu universității. Ca răspuns al performanței în această perioadă, cadrele didactice din Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului (USAMVB)

Timișoara au câștigat 11 premii ale Academiei Române, două premii „Opera Omnia”, precum și multe premii internaționale semnificative. Drept corolar al activității științifice, în clasamentele Consiliului Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS) din anii 2002, 2003, Universitatea s-a clasat, de fiecare dată, pe primul loc.

S-a realizat, printr-un proiect major finanțat de Banca Mondială și compania Monsanto, singurul laborator de transfer de gene pentru modificarea genetică a soiurilor de cartof din România și printre puținele din Europa Centrală și de Est, unde s-a realizat, pentru prima dată în România, transferul genei Bt (pentru rezistență la atacul gândacului din Colorado), adică modificarea genetică a două soiuri de cartofi.

Conștient de necesitatea modernizării și extinderii bazei didactice, științifice și de extensiune, rectorul Păun Ion Otiman s-a preocupat constant și permanent de dezvoltarea materială a universității. În condițiile reconstituirii proprietăților, conform Legii fondului funciar, universitatea nu numai că nu a pierdut din suprafața agricolă, ci a redobândit peste 1000 ha, la Timișoara – km 6, Voiteni, Teremia, Caransebeș, Lugoj – Herendești și Sânnicolau Mare, fondul funciar al universității ajungând la 3000 ha, la predarea mandatului în decembrie 2004, punând, în acest fel, bazele didactice la Școala de Agricultură din Voiteni și transformarea acesteia în școală europeană pentru fermieri, precum și baze de cercetare la Stațiunea de dezvoltare pomicolă de la Caransebeș, la pepinierele pomicole din Lugoj și Sânnicolau Mare, la plantațiile pomicole de la Herendești și Brebu și platforma agroindustrială de la km 6.

Domnul Păun Ion Otiman a înființat în universitate, pentru prima dată în România, domenii noi, precum ingineria genetică, ingineria mediului agricol, tehnologia produselor agroalimentare, extracte și aditivi alimentari, controlul calității produselor alimentare, peisagistica, managementul dezvoltării rurale, silvicultura etc. Drept consecință a acestei concepții de dezvoltare academică, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului a devenit în România liderul de necontestat al reformei învățământului agroalimentar.

Ca rector al Universității de Științe Agricole a Banatului, timp de 15 ani, de la începutul anului

1990 și până la sfârșitul anului 2004, profesorul Otiman a avut contribuții substanțiale la modernizarea și compatibilizarea învățământului superior agroalimentar și a cercetării științifice din România cu cele din Uniunea Europeană.

A dat în folosință la noua Facultate de Tehnologii Alimentare două corpuri, în cea mai mare investiție a Universității, a treia ca valoare și suprafață desfășurată realizată după 1990 în țară. În mandatul său s-au realizat importante modernizări ale amfiteatrelor, spațiilor de învățământ de la ID, laboratoarele aferente silviculturii și peisagisticii, heleșteele, laboratoarele, câmpurile floricole și dendrologice de la STN etc.

A cumpărat suprafața de 10 000 mp, într-un cadru mirific, la Muntele Semenic – Trei Ape, pentru construcția viitoarei cabane silvice și pentru agroturism montan. A reabilitat trei din patru cămine, oferind condiții decente de locuit pentru studenți. Lucrările desfășurate la cele trei cămine au depășit suma de 10 miliarde lei, concretizată în modernizarea grupurilor sanitare, dotarea cu mobilier și lenjerie nouă, mochetă și tâmplărie cu geamuri termopan, conectarea la rețeaua de cablu TV și Internet. S-a amenajat clubul studenților în suprafață de 180 mp, spațiu mobilat și conectat la Internet. Cantina studențească, prin alocarea de peste 5 miliarde de lei, a fost modernizată, fiind recunoscută de toți cei care vizitează universitatea noastră, ca fiind cea mai frumoasă și de calitate din țară. S-au reabilitat dispensarele medicale, acestea fiind cele mai moderne din cadrul Policlinicii studențești Timișoara. De asemenea, în parte, s-a amenajat baza sportivă a universității. A urmărit realizarea unui echilibru financiar între venituri și cheltuieli, universitatea având în permanență capacitate de plată. Salarizarea personalului, după cum rezultă din datele statistice ale Ministerului Educației și Cercetării, s-a situat în fiecare an cu 5–20% peste nivelul celorlalte universități de profil din țară și a celor din Timișoara.

În anul 2005, profesorul Păun Ion Otiman a scris o carte remarcabilă^{3,5}, o oglindă a activității sale ca rector. Concepută și scrisă la un nivel de superioară intelectualitate, cartea *Agronomia Banatica* reține, de-a lungul celor 500 de pagini, prin varietatea și profunzimea problemelor abordate, prin înălțimea unei gândiri independente și prin limbajul propriu. Singulară, exemplară și, în același timp, greu de clasat într-un gen anume – monografie, jurnal,

memorii sau, conform autorului, evocări și reflecții, cartea se află la granița dintre evocare și eseistică. Elaborată cu inteligență și farmec, cartea atrage prin conținutul ei captivant și prin fluenta stilului. „*Personal, am citit-o pe nerăsuflăte, la unele fragmente revenind și, oenolog fiind, le-am «sorbit», pe îndelete, ca pe un vin de mare marcă»*”, declară acad. V.D. Cotea, consemnând: „*Implicarea în miezul evenimentelor prezentate permite autorului să vadă nu de sus și nici de departe. Ca urmare, textul, datele și faptele prezentate sunt selectate din incandescenta realitate trăită, fără altă cenzură decât aceea a respectului pentru adevăr și valoare și a refuzului sever față de fals și demagogie.*”

Partea cea mai importantă, cea care constituie o adevărată coloană de susținere a cărții, este rezervată problemelor generale ale agriculturii românești. Precierile asupra satului românesc, considerat de autor «matricea fundamentală a neamului nostru», în buna tradiție de la Rebreanu și Blaga încoace, au încărcătura necesară a urgenței, a condiției sine qua non în fața comandamentelor prezente, obligând la reflecție. Participarea autorului la transformarea satului bănățean – cu al cărui destin se confundă – propune cititorului un orizont diferit de cel cu care era obișnuit.»

„*Consider că este util – pro memoria – spune autorul P.I. Otiman – ca și acum, măcar câteva dintre cele mai de seamă împliniri concepute și îndeplinite de mine, împreună cu colegii și studenții universității, să le reiterez, menționând, însă, de la început, faptul că, la data debutului de mandat, m-a preocupat numai și numai ceea ce aveam eu de îndeplinit ca rector și nu ce au (sau nu au) făcut predecesorii mei.*”

Profesiunea de credință, ca rector, timp de 15 ani, și-a formulat-o la încheierea mandatului în 2004, în următorul decalog:

- „*La începutul mandatului meu m-a preocupat viitorul Universității, adică ce pot să fac pentru progresul comunității academice și nu m-a interesat nimic din ce și cât au făcut sau ce și cât nu au făcut predecesorii mei.*”

- *Rectorul trebuie să fie primul simbol și primul slujbaș al Universității. Ca simbol, am încercat să onorez cu prestanță instituția și colegii; ca slujbaș, am lucrat pentru colectivitatea academică, pentru dumneavoastră.*

- *Ca rector am încercat să fiu un om al echilibrului, al ponderării, nu am plătit polițe, nu am*

jignit și nu am purtat ranchiună nimănui, chiar dacă, nu de puține ori, am avut parte de atitudini cel puțin potrivnice.

- Ca rector, nu am avut conflicte cu colegii, cu atât mai mult cu cei mici.

- Ca rector, am încercat și, în mare măsură, am reușit, să fiu tare cu cei tari, iar raporturile, dificultățile și diferendele cu cei mai mici le-am lăsat să le rezolve colaboratorii mei.

- Cu autoritățile, indiferent de culoarea lor politică, în limitele unei atitudini civilizate, am avut relații corecte; nu am preamărit pe nimeni, părăndu-mi-se nedemnă atitudinea de adulație, atât pentru mine ca rector, cât și pentru comunitatea universitară pe care am reprezentat-o.

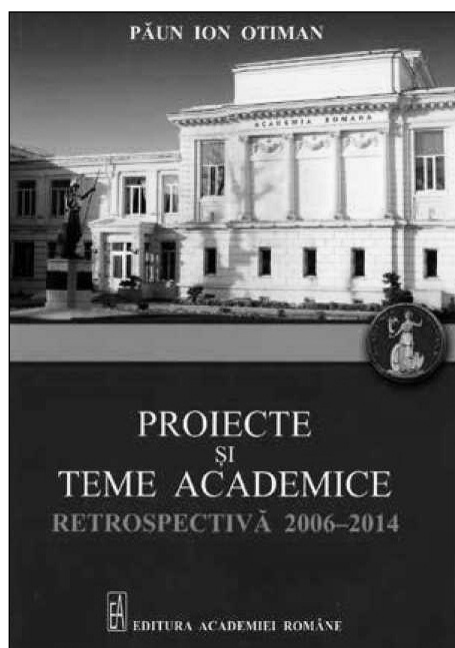
- Am pus mult mai mare preț pe punctele de vedere, opiniile și criticile adversarilor mei, decât pe „aprobările” permanente ale yesman-ilor de care am avut parte, în număr destul de mare, în acești mulți ani. La preluarea mandatului (mandatelor), nu am dat niciun fel de atenție primilor care au încercat să urce în barca mea, deoarece am știut că aceștia vor fi primii care o vor părăsi (fapt confirmat, acum, de realitatea acestor zile).

- Nu am fost sensibil niciodată la corul lăudătorilor, pentru că am știut că aceia care au profesia de adulator, yesman-ii, la prima ocazie, trec în adevărata lor ipostază, cea de delator.

- Ca om politic, timp de 14 ani și ca senator în două mandate, mi-am folosit poziția și puterea de influență în slujba universității, a învățământului și a științei românești. Viața boemă, liniștea și dulcea lene de dimineață, de sâmbătă și duminică a profesorului universitar nu a făcut casă bună cu viața mea de rector.

- Având la activ circa 1000 de zboruri și câteva sute de drumuri cu trenul sau mașina Timișoara-București, am renunțat la multe clipe de liniște în familie, pentru că trebuia să fiu în altă parte, în slujba dumneavoastră. Mai degrabă am renunțat la plăceri, decât am avut parte de ele.

În ultimul rând, având posibilitatea să vizitez circa 60 de universități din lume (Novi Sad, Belgrad, Zagreb, Ljubliana, Sarajevo, Szeged, Sofia, Plovdiv, Chișinău, Pisa, Florența, Padova, Nisa, Montpellier, Versailles, Paris-Sorbona, Rennes, Nantes, Lille, Strasbourg, Hohenheim, München, Giessen, Göttingen, Bremen, Hanovra, Heidelberg, Freiburg, Karlsruhe, Tübingen, Salzburg, Viena, Uppsala, Malmö, Stocholm, Evora, Missouri,

Purdue, Illinois, Indianapolis, Iowa, Des Moines, Davis, Stanford, Berkeley, Alcor, Mexico City, Shanghai, Beijing, Praga, Brno, Bruxelles, Louvain, Gembloux, Liège, Wageningen, Zürich, Geneva, Istanbul) și o mulțime de institute sau stațiuni de cercetare (aproape toate cheltuielile acestor călătorii au fost cu finanțare externă din fondurile partenerilor), întâlnindu-mă cu foarte mulți înalți demnitari (președinți de țară, prim-miniștri, miniștri, secretari de stat, rectori sau președinți de universități, decani, parlamentari etc.), participând la multe întruniri științifice sau politice internaționale, am acumulat o anumită experiență în domeniul managementului universitar, al dezvoltării instituționale. Din toate am încercat să evoc câte ceva. Am făcut-o cu cel mai curat gând, adică să le pun la îndemâna celor care au nevoie de aceste cunoștințe și experiențe.”

În calitate de rector a condus activitatea bilaterală în acorduri internaționale încheiate cu mai multe universități din lume: Hohenheim, Germania; Aberdeen, Scoția; Purdue și Columbia, SUA; Pisa, Italia; Evora, Portugalia; ENSA Rennes și Dijon, Franța; Novi Sad, Serbia; Uppsalla, Suedia; Praga, Cehia; Szeged, Ungaria ș.a.

În calitate de vicepreședinte al Consiliului Național al Rectorilor, vicepreședinte al Consiliului Național de Atestare a Gradelor și Titlurilor Universitare, de membru al Consiliului Național pentru Reformă în Învățământ și al Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică a contribuit la

modernizarea învățământului superior din România. În domeniul reformei învățământului și a cercetării științifice a avut o contribuție însemnată, în calitate de senator și președinte al Comisiei pentru Învățământ și Știință a Senatului României; cele mai importante legi, la care și-a adus o contribuție esențială au fost: Legea nr. 752/2001 privind organizarea și funcționarea Academiei Române, Legea nr. 290/2002 privind organizarea și funcționarea unităților de cercetare-dezvoltare din domeniile agriculturii, silviculturii, industriei alimentare și a Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”, Legea nr. 118/2002 privind instituirea indemnizației de merit, Legea nr. 324/2003 privind cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare, Legea nr. 84/1995 – Legea învățământului, Legea nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor, Legea nr. 209/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, Legea nr. 399/2004 privind organizarea ciclurilor universitare. De asemenea, în calitate de președinte al Comisiei de Agricultură și Silvicultură a Senatului României, în legislatura 1992–1996, a contribuit la elaborarea și amendarea unui număr important de legi din domeniul reformei în agricultură și dezvoltarea rurală.

Activitatea academicianului Otiman, ca rector și profesor, este cel mai bine sintetizată în *Laudatio* prezentat la Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București cu ocazia conferinței titlului de *doctor honoris causa*: „Se poate spune, fără să exagerăm, că dintre toți rectorii pe care i-a avut de-a lungul anilor Universitatea de la Timișoara, doi au avut o prestație deosebit de valoroasă – profesorul dr. doc. Șt. Iulian Drăcea, fondatorul Institutului Agronomic Timișoara și academicianul Păun Ion Otiman, reformatorul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara”.

Managerul academic

Academicianul Otiman a avut și continuă să aibă o bogată activitate managerială în Academia Română, atât la nivel central, în cadrul Biroului și Prezidiului Academiei Române, ca secretar general în perioada 2006–2014, precum și la nivelul Filialei

Timișoara în perioadele 2003–2006 și din 2014 până în prezent, în calitate de președinte.

Preocupările manageriale ale academicianului Otiman au fost orientate, cu precădere, spre îmbunătățirea finanțării; realizarea de investiții noi; îmbunătățirea salarizării personalului de cercetare și administrativ; reluarea concursurilor pentru ocuparea posturilor de cercetători; recuperarea, reabilitarea și utilizarea patrimoniului istoric și cultural, funciar agricol și silvic, imobiliar și financiar al Academiei Române. Un rol fundamental a avut Domnia Sa ca secretar general în recuperarea patrimoniului istoric, cultural și artistic al Academiei Române. Iată cum descrie prof. Otiman episodul dramatic al devalizării Bibliotecii Academiei Române și cel al luptei pentru recuperare⁵: „Despre anii de mare restriște pe care i-a traversat Academia Română, odată cu transformarea sa în Academia RPR, marele filosof român Constantin Rădulescu-Motru, el însuși exclus din noua Academie, nota în Jurnalul său la 17 aprilie 1949: «Traian Săvulescu rămâne la președinția Academiei RPR ca exponent al politicii guvernului, adică ca exponent al politicii bolșevice. Iată, dar, unde a ajuns Academia Română de altădată. Să sprijine politica bolșevică, iar nu știința liberă și cultura românească. Era de așteptat acest lucru, totuși nu credeam că are să se declare pe față așa de curând»”.

Nu este un secret pentru nimeni că Academia Română a trebuit să facă față multor încercări

pentru a putea supraviețui, iar Biblioteca Academiei, la rândul ei, a fost brutal lovită prin două decizii ale statului comunist: Decretul nr. 472 din 30 decembrie 1971 privind constituirea Fondului Arhivistic Național, devenit Legea 20/1972 privind organizarea și funcționarea Arhivelor Statului și Decizia Comitetului Politic Executiv al CC al PCR nr. 1070/1–6 din 11 martie 1978.

Devalorizarea tezaurului cultural al Academiei Române de către statul comunist a început prin aplicarea Legii 20/1972 privind organizarea și funcționarea Arhivelor Statului, prin care s-au transferat de la Biblioteca Academiei Române următoarele arhive: Arhiva Palatului Regal (99 mape, 70 587 file); Arhiva „I. Pelivan” (77 mape, 25 211 file); Arhiva „G. Brătianu” (șase mape, 53 400 file); Arhiva „Pavel Gore” (trei mape, 1900 file); Arhiva „N. Titulescu” (nouă mape, 9378 file); Arhiva „N. Zigre” patru mape, 1300 file); Arhiva „Savel Rădulescu” (șase mape, 1800 file); Arhiva „Manolescu-Strunga” (cinci mape, 1500 file); Arhiva „Fr. Rebhun” (11 mape, 3000 file); Planurile de sistematizare ale orașului București (550 suluri); Arhiva „Conace chiaburești” (170 pachete, 1289 documente); memorii și corespondență aparținând oamenilor politici români și străini (câteva sute de mii de file). Toate acestea au fost transferate în baza unui simplu proces-verbal (nr. 11 297 din 10 septembrie 1975), semnat de Gabriel Ștrempel, în calitate de director al Bibliotecii Academiei, și de Nina Livezeanu, în calitate de bibliotecar gestionar la Serviciul de manuscrise-carte rară.

Lucrurile nu s-au oprit aici, și în anul 1979, în urma Deciziei Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, transmisă Academiei Române în 11 martie 1978, Biblioteca Academiei mai predă din arhiva Palatului Regal (1930–1940), 4490 de documente și 94 de volume de presă, cuprinzând, în principal, activitatea lui Carol al II-lea ca Rege al României, vizita în Statele Unite a Reginei Maria în 1926, vizitele Regelui Carol al II-lea la Londra, Varșovia, Paris, Geneva, Praga etc., în perioada 1936–1937, documente ilustrând funeraliile Regelui Ferdinand și ale Reginei Maria, alte documente (Proces-verbal 2908/21 martie 1979, semnat de Gabriel Ștrempel și Nina Livezeanu).

În baza aceleiași Decizii a Comitetului Politic Executiv al CC al PCR cu numărul 1070/1–6, document transmis Academiei Române la 11 martie 1978, a fost predat către Arhivele Statului și Fondul

de Documente istorice al Bibliotecii Academiei, constituit pe parcursul a mai bine de o sută de ani, în cea mai mare parte prin donații și legate.

Problema acordului Academiei Române sau al conducerii Bibliotecii asupra acestei preluări abuzive nu poate fi invocată, deoarece, fiind vorba de o Hotărâre a CC al PCR, aceasta nu se putea comenta și nimeni nu se putea opune acestei ticăloase și periculoase decizii. Că aceste decizii au fost îndreptate împotriva Academiei Române este foarte clar, căci Academia ajunsese să aibă șapte funcționari și doi portari în aparatul central, iar personalul de specialitate al Bibliotecii Academiei, după ce colecțiile speciale ar fi fost preluate de alte instituții, urma să fie transferat parțial la Arhivele Statului și parțial în alte locuri. Deposdarea Bibliotecii Academiei de mai multe colecții de valoare, colecția de documente istorice, diverse arhive, colecția numismatică (transferată la Muzeul Național de Istorie și parțial retrocedată de curând Academiei Române, 2011), nu a fost o măsură aplicată niciunei alte biblioteci din România și nici muzeelor deținătoare de documente istorice sau de colecții numismatice. Aceste fapte ne îndreptățesc, din nou, să afirmăm că ținta raptului comunist era îndreptată împotriva Academiei Române.

Încă de la înființarea Societății Academice Române, membrii acesteia au gândit ca în structura Bibliotecii Academiei să existe colecții speciale care să adune manuscrise, documente istorice, cărți românești vechi, piese numismatice, medalii, piese filatelice, gravuri și desene, fotografii, hărți și atlase,

note muzicale și discuri, afișe, proclamații, pentru a fi puse la îndemâna cercetătorilor, după modelul marilor biblioteci europene. Toate acestea împreună și fiecare în parte, organizate ca fonduri de sine stătătoare, sunt colecții de studiu și nu fonduri arhivistice sau de muzeu.

Biblioteca Academiei Române nu a înstrăinat niciodată materiale din colecțiile sale, cu excepția perioadei de război, când o parte din colecțiile de manuscrise, documente istorice și colecția numismatică au fost duse la Moscova spre păstrare și de unde, într-adevăr, câteva piese nu s-au mai întors.

În baza Legii Bibliotecilor nr. 334/2002, republicată, Biblioteca Academiei Române este bibliotecă de drept public cu personalitate juridică și statut de bibliotecă națională, care funcționează în structura și în subordinea Academiei, considerente care au condus Biroul Prezidiului, în actuala legislatură (2010–2014), să inițieze acțiuni și acte normative de recuperare a patrimoniului cel mai important al Academiei Române: colecția de documente istorice.

Prin Legea 189/2010 privind retrocedarea către Biblioteca Academiei Române a documentelor istorice reținute în mod abuziv la Arhivele Naționale, inițiată de conducerea actuală a Academiei Române (mandatul 2010–2014) și a Bibliotecii Academiei Române, începând cu data de 10 ianuarie 2011, s-a procedat la recuperarea documentelor istorice și așezarea acestora la locul lor firesc, de unde au fost luate.

Componenta colecției de documente istorice recuperate este următoarea: 345 052 de documente istorice, constituite în 1996 de pachete; documente istorice peceți – 610; documente istorice suluri – 172; Arhiva Casei Comerciale „Constantin Hagi Popp” – 362 de mape, 143 797 de documente și 410 registre.

În perioada 2006–2014, prin grija secretarului general Păun Ion Otiman, s-au făcut investiții fără precedent în Academia Română a ultimilor 50 de ani, în valoare totală de 233,4 mil. lei, din care 92,2 mil. lei de la bugetul statului, 97,3 mil. lei din proiecte de cercetare, 44,0 mil. lei din fonduri europene nerambursabile, 13,0 mil. lei din veniturile agricole și silvice. Investițiile efectuate de Academia Română au avut ca destinație achiziționarea de aparatură modernă de cercetare, computere, construcții noi, extinderi și reabilitări la

sediul central al Academiei Române, la filialele din Cluj, Iași și Timișoara, la Institutul de Cercetări de Biologie și Institutul de Biologie Celulară din București, Institutul „Petru Poni” din Iași, Centrul de Cercetări de la General Berthelot – Hațeg, Spitalul „Elias” și Centrul Medical de Diagnostic ale Academiei Române.

Activitatea academicianului Otiman, din perioada 2006–2014, a fost sintetizată într-o carte de excepție *Proiecte și teme academice. Retrospectivă 2006–2014* (Ed. Academiei Române, 2014, 585 p.).

În domeniul recuperării patrimoniului Academiei Române, activitatea domnului academician este remarcabilă: a condus operațiunile de recuperare a 5000 ha de teren agricol, 20 700 ha de pădure și organizarea Ocolului Silvic Penteleu al Academiei Române (ocol privat) și a 30 de clădiri și 14 case memoriale. Veniturile nete anuale ale Academiei Române, generate de activitatea agricolă și silvică organizată de acad. Otiman, sunt de 12–15 milioane lei.

O lucrare enciclopedică de mare valoare științifică și artistică coordonată de acad. Ionel Haiduc și acad. Păun Ion Otiman este *Tezaurul Academiei Române*, apărută la Editura Academiei Române (circa 2500 pagini, cinci volume): 1) *Donatori și donații*; 2) *Monumente de arhitectură ale Academiei Române*; 3) *Monede grecești și romane – Colecția numismatică Orghidan*; 4) *Manuscrise, documente istorice, arhive, corespondență, carte rară*; 5) *Colecțiile de artă ale Academiei Române*. Lucrarea este realizată în perioada 2011–2014 de un colectiv larg de cercetători, bibliotecari și numismați din Academia Română – peste 20 de autori –, apărută în condiții grafice excelente, fiind, din multiple puncte de vedere, una dintre cele mai valoroase lucrări ale Academiei Române din toate timpurile.

Academicianul Otiman, bun cunoscător al evoluției Academiei Române, al momentelor sale dramatice din anii 1947–1948 și din perioada 1948–1989, a inițiat și a coordonat apariția a trei lucrări memorabile pentru cunoașterea istoriei Academiei Române, aceste cărți^{6–8} fiind citate de peste 150 de ori în lucrări de specialitate.

Cercetătorul

Creator de școală în domeniul economiei și al dezvoltării rurale, optimizării sistemelor de

producție din agricultură, este printre primii economiști agrari care au promovat încă din anii 1970 utilizarea tehnicilor moderne de calcul în agricultură, a proiectării băncilor de date pentru agricultură. Ca om de știință, are tot atâta grijă în cercetarea fundamentală, ca și în cea de extensie universitară, de a asigura cunoașterea superioară din informația științifică, abordând domenii diferite: știința aplicată, tehnică, fapte de viață socială, politică agrară, probleme de învățământ și cultură.

Imaginea științifică a academicianului și cercetătorului Otiman este întregită de prezentarea cărților sale reprezentative.

Lucrarea *Programarea producției vegetale* se înscrie în seria studiilor de introducere a cercetării operaționale și a metodelor de prelucrare automată a datelor în agricultură în general și în producția vegetală în special. Studiul, prezentat specialiștilor din domeniul planificării și tehnologiilor culturilor de câmp, reprezintă o sinteză a cercetărilor întreprinse, sprijinindu-se pe bibliografia avută la dispoziție, precum și pe o serie de rezultate experimentale și de producție.

Ideea lucrării, generată de cerințele optimizării procesului de programare a culturilor pe unități agricole și ferme, de amplasare a culturilor în asolamente pe sole și parcele, de proiectare a tehnologiilor de obținere a producțiilor, constituie continuarea unor preocupări mai vechi, cum sunt: optimizarea dozelor de îngrășăminte și amendamente, raționalizarea repartiției teritoriale a îngrășămintelor chimice, optimizarea planurilor de fertilizare a culturilor etc. De asemenea, ideea cercetării a fost susținută de „imensitatea informațională a problemei de programare a producției

vegetale la nivel macro- și microeconomic”. În lucrare se propune un set de modele, care pot fi operaționale prin transpunerea lor pe calculatorul electronic, devenind astfel utile pentru programarea producției în agricultură⁹.

Având în vedere saltul realizat de științele „adiacente” disciplinelor tehnologice, economico-organizatorice și de conducere ale căror tehnici și metode sunt intrate în portofoliul metodologic al specialiștilor din agricultură, precum și experiența în domeniu de 20 de ani, Păun Ion Otiman a elaborat lucrarea *Optimizarea producției agricole*¹⁰.

Partea cea mai extinsă a cărții cuprinde elemente de noutate a tehnologiilor în culturile de câmp. Originalitatea lucrării constă în algoritmizarea secvențială a tehnologiilor, modelarea matematică a secvențelor tehnologice și elaborarea schemelor logice ale acestora. În acest fel, lucrarea pune bazele optimizării tehnologice de producție cu ajutorul calculatoarelor electronice. De altfel, mare parte din problemele prezentate teoretic în această carte și-au găsit aplicabilitatea practică într-o serie de lucrări contractate de diferiți agenți economici din agricultură. Lucrarea a fost favorabil apreciată în literatura științifică din țară și străinătate, fiind distinsă cu Premiul „Ion Ionescu de la Brad” al Academiei Române pe anul 1990.

În dorința de a defini calea de urmat în dezvoltarea agriculturii românești după evenimentele din 1989, domnul Otiman face o amplă analiză a evoluției agriculturii românești¹¹.

Pentru a crea o bază științifică propunerilor de restructurare și dezvoltare a agriculturii românești după decembrie 1989, P.I. Otiman face o amplă analiză a situației agriculturii vest-europene după

război în contextul pieței comune, respectiv a politicii agricole comunitare, a caracteristicilor agriculturilor vest-europene, a structurilor agroalimentare în țările cu economie de piață cu referire specială la Germania, Franța și țările mediteraneene – Italia, Grecia, Spania, Portugalia¹².

În definirea modului de restructurare a agriculturii României după 1989, Păun Ion Otiman analizează resursele funciare, resursele umane, ameliorarea regimului juridic al proprietății, sprijinirea agricultorilor, creditul agricol, demonopolizarea activităților comerciale și de servicii în agricultură, deblocarea financiară, ameliorarea activității bancare, restructurarea administrației și asistenței (consultanță) tehnico-economice agricole, strategia învățământului și cercetării științifice agricole românești, restructurarea profesională și sindicală a agricultorilor, politici agricole guvernamentale¹³. Această analiză îi permite domnului Otiman să concluzioneze că *„în judecarea corectă a poziției noastre față de agricultura viitoare a României trebuie să pornim de la aprecierea corectă a spațiului cultural, economic și geografic căruia îi aparținem. În starea jalnică actuală, efortul reconstrucției, și mai cu seamă al renașterii spațiului rural românesc, este imens. Dar niciun efort nu va fi prea greu, prea costisitor, pentru ca refăcând agricultura, țaranul și satul românesc se reface țara și renaște națiunea română”*.

Este convins că *„avem o datorie sfântă față de țaranul român. Să-l ajutăm să-și reclădească ferma, încet, cu trudă și migală, să-și lucreze pământul, cu asigurarea că între țaran și pământ trebuie să fie o legătură sfântă. Unul fără de altul nu pot să existe, iar fără țaran și pământ laolaltă, noi toți nu vom putea exista”*.¹⁴

Subliniem opinia lui P.I. Otiman, care este una sigură, la acel timp: *„România trebuie să opteze pentru proprietatea și exploatarea privat-familială în ferme de tip vest-european, întreaga strategie legislativă și întreaga politică guvernamentală trebuie axată pe acest obiectiv. Toate legile cu impact agricol trebuie să favorizeze, să stimuleze și să sprijine dezvoltarea fermei privat-familiale”*¹⁵. De fapt, lucrarea reprezintă o sinteză a concepțiilor autorului cu privire la restructurarea agriculturii românești în condițiile tranziției la economia de piață și la o societate democratică. Studiul critic comparativ relevă gradul înalt de profitabilitate și

productivitate al fermelor (întreprinderilor) agricole privat-familiale.

Cartea *Dezvoltarea rurală în România*, editată în anul 1997, cuprinde trei părți distincte: conceptul de spațiu rural și caracteristicile sale; evoluția spațiului rural în Europa și în România; proiecții de dezvoltare durabilă în spațiul rural al României.

Dezvoltarea rurală a României reprezintă o sinteză a cercetărilor întreprinse în domeniu, o încercare de tratare a complexității problematicei legate de politicile de dezvoltare echilibrată și durabilă, în favoarea, în sprijinul omului, pentru ameliorarea condițiilor sale de viață, pentru sporirea atracției tineretului de orice profesiune către ceea ce se numește viața la țară.

Cunoașterea, cercetarea, ameliorarea și dezvoltarea spațiului rural sunt activități complexe de importanță vitală pentru o țară atât prin dimensiunea spațiului rural, exprimată prin suprafața deținută, cât și prin ponderea populației ocupate în activități productive, de servicii social-culturale, de habitat și de turism.

Carta europeană a spațiului rural apreciază că teritoriul rural al Europei reprezintă 85% din suprafața sa totală și afectează, direct sau indirect, mai mult de jumătate din populația europeană. În multe țări europene se afirmă că ruralul, cu tot ce aparține acestei noțiuni: populație, sate, cultură, tradiții, istorie, viață economică și socială, peisaje etc., constituie cartea de vizită a țării, identitatea lor națională.

Revigorarea, reactivarea cercetărilor în domeniul dezvoltării spațiului rural sunt impuse de prerogativele timpului pe care-l traversăm, de apariția unor procese cu efecte negative asupra stării de ansamblu a ruralului.

În România, această chestiune se pune cu mai multă acuitate, dacă luăm în considerare și perioada de jumătate de secol în care s-au produs grave distorsiuni în starea de normalitate economică și socială.

Cu toate inconsecvențele manifestate în perioada de după Decembrie 1989, indubitabil România și-a exprimat opțiunea clară de integrare în structurile economice europene. Cu alte cuvinte, România trebuie să-și adapteze structurile economice, agrare și rurale la cele din Uniunea Europeană. Referitor la dezvoltarea spațiului rural, România trebuie să adopte o nouă filosofie de evoluție. Conform acestei noi filosofii, spațiul rural

în Europa constituie un spațiu peisager prețios, fruct al unei lungi istorii și a cărui salvare este o vie preocupare pentru societate. Spațiul rural își poate îndeplini funcțiile de aprovizionare, de destindere și de echilibru, dintre cele mai dorite în societate, doar dacă rămâne un spațiu de viață atrăgător și original, dotat cu o bună infrastructură, o agricultură și o silvicultură viabile, condiții locale favorabile activităților economice neagricole, un mediu intact și un peisaj îngrijit.

Noua filosofie trebuie, de asemenea, să se fundamenteze pe concepții de dezvoltare locală globală durabilă și sustenabilă, care presupune atât o componentă rurală solidă, cât și o componentă agricolă (sau silvică, după caz) importantă. Problematika dezvoltării rurale locale globale durabile constituie chintesența politicilor economice și sociale ale dezvoltării comunităților locale (rurale) într-un ansamblu armonios.

Dezvoltarea rurală în România – opțiuni pe termen mediu și lung

(se prezintă o serie de puncte de vedere personale)

Prezervarea caracterului privat-familial al exploatațiilor agricole este o problemă importantă pentru ființa națională a României. Sunt prezentate politici și soluții de susținere a evoluției acestui tip de exploatație agricolă, calculații globale cu privire la mijloacele financiare necesare pentru înjghebarea, consolidarea și dezvoltarea fermelor privat-familiale românești.

Prin această lucrare se încearcă să se dea răspuns la o serie de întrebări, cum sunt:

- Ce fel de agricultură trebuie să facă România, pentru ce fel de viitor social și economic al țării?
- Ce fel de agricultură, pentru ce fel de mediu înconjurător?
- Ce fel de agricultură, pentru ce fel de dezvoltare rurală?
- Ce fel de structuri agricole, pentru a le face comparabile și competitive cu cele vest-europene?
- Ce fel de politici agrare trebuie să promoveze România, pentru a deveni compatibile cu cele din Uniunea Europeană?

Păun Ion Otiman, ca și magistrul său, profesorul Mihai Lazăr, consideră că o mai bună cunoaștere a satului și spațiului rural în ansamblu și o rezolvare adecvată a problemelor sale capitale, dacă nu s-au putut face până acum, este imperativul prezentului

și viitorului. Mai ales problemele economice și sociale, îndeosebi chestiunea sărăciei rurale, cer urgente soluții pentru rezolvarea lor. Creșterea venitului pe locuitorul agricol, a aportului agriculturii la formarea PIB și a exportului românesc, soluționarea dezechetelor rurale pentru surplusul de forță de muncă agricolă ar contribui la ameliorarea situației economice a populației țărănești, la redresarea economiei generale a țării¹⁶.

O nouă carte a domnului Otiman este o sinteză a cercetărilor și studiilor întreprinse într-o perioadă mai lungă de un deceniu, precum și a cărților pe care autorul le-a scris în ultimii ani. Participarea sa în mai multe echipe naționale sau internaționale de cercetare științifică, la congrese, conferințe și simpozioane în țară și străinătate în domeniul restructurării agriculturii și dezvoltării rurale, călătoriile de studii, documentare și informare, activitatea ca senator al României și președinte al Comisiei de agricultură, industrie alimentară și silvicultură i-au conferit posibilitatea de a cunoaște îndeaproape, din interior, marea problematică a reformei în agricultură.

Activitatea științifică a profesorului Otiman, după titularizarea sa în Academia Română, este remarcabilă, axată, cu precădere, spre cercetări de dezvoltare rurală, fiind concretizată în lucrări proprii sau scrise împreună cu colaboratorii săi din țară și străinătate.^{17–25}

Academicianul Păun Ion Otiman inițiază și coordonează proiectul „Conservarea geo- și biodiversității și dezvoltarea durabilă în Țara Hațegului-Retezat” (proiect finanțat prin mecanismul financiar al spațiului european, în sumă de două mil. euro), lucrare de mare valoare științifică (fiind premiată de Academia Română în anul 2012) și cu o întindere impresionantă (circa 2200 p.).^{26–32}

Cercetarea științifică din perioada 2007–2014, ani în care a coordonat activitatea Institutului de Economie Agrară al Academiei Române, în calitate de director, a fost axată pe problematica definirii căilor și alternativelor de evoluție a agriculturii României postaderare la Uniunea Europeană și a strategiilor de dezvoltare durabilă a sectorului agroalimentar românesc pe termen lung Orizont 2030.^{33–37}

Ca om de știință, cea mai bună caracterizare îi este făcută de colaboratoarea sa, doamna prof. Elena Badea: „Un om cu o dimensiune profesională impresionantă. Un om de aleasă ținută intelectuală.

Și nu în ultimul rând, un om de mare ținută morală, care a traversat cu o demnitate neștirbită toate momentele cu care ne-a confruntat istoria ultimei jumătăți a secolului trecut. Numai atașamentul său față de locurile natale și de instituția pe care o conduce, pasiunea de dascăl, formator de adevărați profesioniști, de oameni, și verticalitatea sa deosebită au făcut să rămână cu noi, în fruntea noastră, deși anvergura sa l-ar fi autorizat să acceadă la funcții administrative dintre cele mai înalte în stat. Este marea noastră șansă. O șansă care s-a materializat în ceea ce este astăzi Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului, cu cele mai îndrăznețe proiecte de biotehnologie din țara noastră, prin Centrul Național de Excelență în acest domeniu. Tot ceea ce s-a realizat aici îi datorăm prestigiului și talentului inegalabil de a mobiliza și organiza oameni și mijloace, ale marelui om de știință, intelectualului, rectorului nostru, profesorul Păun Ion Otiman” (Laudatio, Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară, București, 2002).

Pentru activitatea științifică, acad. P.I. Otiman a obținut următoarele premii: Premiul „Ion Ionescu de la Brad” al Academiei Române în anul 1990, pentru cartea *Optimizarea producției agricole*, Editura Facla, Timișoara, 1987; Premiul „Opera Omnia” al Ministerului Educației și Cercetării și al CNCIS în anul 2000 pentru întreaga activitate; Premiul Ministerului Educației și Învățământului pe anul 1987 pentru creativitate și eficiență în învățământ; Ordinul României „Serviciul Credincios” în grad de Comandor, în anul 2000; Ordinul „Coroana României” acordată de Regele Mihai în anul 2013; *doctor honoris causa* al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din București în anul 2002, al Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca în 2011 și al Universității Agrare de Stat din Chișinău în 2013.

În anul 2004 a fost nominalizat de UNESCO-România drept candidatul țării noastre pentru Premiul internațional „Avicenna” în domeniul eticii științifice.

Pe plan național și internațional a obținut următoarele distincții: *cetățean de onoare* al orașului Philadelphia, Mississippi, SUA, 1993, al comunei natale, Bănia, 2004 și al comunelor General Berthelot, 2010 și Șopotul Nou, 2015, Diploma de onoare a Universității Columbia, Missouri, SUA, 1993.

În încheierea prezentării academicianului, profesorului, cercetătorului, managerului și, mai presus de toate, a omului Păun Ion Otiman, redăm sinteza *Laudatio* de la conferirea titlului de *doctor honoris causa* al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară București: „Personalitate marcantă a acestui început de secol, cu o capacitate de muncă cu totul deosebită și cu un echilibru sufletesc de dorit, profesorul Păun Ion Otiman reprezintă o referință în școala universitară agronomică românească. Din punct de vedere moral, este un om și un coleg de o rară frumusețe a caracterului, trăind și acționând în cultul muncii, dreptății și adevărului, iar acela care are calitățile morale de voință, de perseverență, de profunzime și seriozitate în a crea, așa cum le are profesorul și rectorul Păun Ion Otiman, merită dreptul sacru la fărâma sa de eternitate”.

Note

1 P.I. Otiman, *Agronomia Banatica la răspântie de drumuri și vremuri, 1989–2004. Evocările și reflecțiile unui rector*, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, 2005.

2 P.I. Otiman, *Scrisoare deschisă adresată domnilor miniștri (de azi și mâine) ai învățământului și agriculturii*, Revista „Forum”, nr. 3/1990.

3 P.I. Otiman, *Agronomia Banatica la răspântie de drumuri și vremuri, 1989–2004. Evocările și reflecțiile unui rector*, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, 2005.

4 P.I. Otiman, *Agronomia Banatica sau dorința de a făuri, 1989–2004*, Ed. Academiei Române, 2015.

5 I. Haiduc, Păun Ion Otiman (coordonatori), *Tezaurul Academiei Române*, Ed. Academiei Române, Vol. IV, p. XIV–XV.

6 P.I. Otiman, *1948 – Marea dramă a Academiei Române*, 400 p., Ed. Academiei Române, 2013.

7 P.I. Otiman, *Academia Română și Casa Regală a României. Două destine paralele 1866–1947/1948*, Ed. Academiei Române, 2013.

8 P. I. Otiman, *Contribuția Casei Regale a României la independența, întregirea și modernizarea țării (1899–1947; 1948–1989; 1990–2015)*, Ed. Academiei Române, 2015.

9 P.I. Otiman, *Programarea producției vegetale*, *Buletin Informativ pentru cadrele de conducere din agricultură*, nr. 8/1984 (partea 1–57) și nr. 2/1985 (partea a II-a, 54 p.), ASAS, București.

10 P.I. Otiman, *Optimizarea producției agricole*, Ed. Facla, Timișoara, 1987, p. 315.

- 11 P.I. Otiman, *Agricultura României la cumpăna dintre mileniul II și III*, Ed. Helicon, Timișoara, p. 357.
- 12 *Ibidem* 13.
- 13 *Ibidem* 13, p. 258.
- 14 *Ibidem* 13, p. 262–263.
- 15 *Ibidem* 13, p. 258.
- 16 P.I. Otiman, *Agricultura României la cumpăna dintre secolul XX – un secol al deznădejdiei și secolul XXI – un secol al speranței*, Ed. Agroprint, Timișoara, 2002.
- 17 P.I. Otiman, *Dezvoltarea rurală în România*, Ed. Agroprint Timișoara, 1998.
- 18 P.I. Otiman, *Economia rurală*, două ediții, Ed. Agroprint Timișoara, 1998, 2000.
- 19 P.I. Otiman, *Restructurarea agriculturii și dezvoltarea rurală a României în vederea aderării la Uniunea Europeană*, două ediții, Ed. Agroprint Timișoara, 1999, 2000.
- 20 P.I. Otiman, J. Heidhues, *Umstrukturierung im ländlichen Raum in Rumänien: Agrarproduktion, ländliche Finanzmärkte, Privatisierung und ländliche Regionalentwicklung*, Verlag Grauer-Seller, Germany, 1999.
- 21 P.I. Otiman, *Restructurarea agriculturii și dezvoltarea rurală a României în vederea aderării la Uniunea Europeană – un punct de vedere* (ediția a II-a revizuită și adăugită), Ed. Agroprint Timișoara, 2000.
- 22 P.I. Otiman, *Agricultural restructuring and rural development of România with regards to accesing the European Union – point of view* (Second edition), 208 p., Agroprint Publishing House Timișoara, 2004.
- 23 W. Grosskopf, P.I. Otiman, *Entwicklung ländlicher Finanzmärkte für den kleinbäuerlichen Bereich in Rumänien-Konzept der ländlichen Finanzmarktentwicklung in Transformationsökonomien*, Verlag Grauer-Seller, Germany, 2000.
- 24 P.I. Otiman, *Agricultura României la cumpăna dintre secolul XX – un secol al deznădejdiei – și secolul XXI – un secol al speranței*, Ed. Agroprint Timișoara, 2002.
- 25 P.I. Otiman, *Geo- și biodiversitatea în Țara Hațegului-Retezat*, vol. I, Ed. Academiei Române, București, 2010.
- 26 P.I. Otiman, *Matrici economice, sociale, ecologice și strategii de dezvoltare durabilă în Țara Hațegului-Retezat*, vol. II, 584 p., Ed. Academiei Române, București, 2010.
- 27 P.I. Otiman, *Clopotiva – un sat din Hațeg*, ediția a II-a, 573 p., Ed. Academiei Române, București, 2010.
- 28 Sub redacția P.I. Otiman, *Conservarea geo- și biodiversității și dezvoltarea durabilă în Țara Hațegului-Retezat*, Centrul de Dezvoltare Durabilă Țara Hațegului-Retezat General Berthelot, Ed. Academiei Române, București, 2010.
- 29 P.I. Otiman, *Retezat – o minune a Țării Hațegului și a României*, Ed. Academiei Române, București, 2010.
- 30 P.I. Otiman, *Ghidul întreprinzătorului agricol din Țara Hațegului-Retezat*, Ed. Academiei Române, 2010.
- 31 P.I. Otiman, *Țara Hațegului. Atracții turistice și unități de cazare*, Ed. Academiei Române, București, 2010.
- 32 P.I. Otiman (coordonator), *Alternativele economiei rurale a României: dezvoltarea agriculturii sau insecuritatea alimentară și deșertificare rurală severă*, Ed. Academiei Române, București, 2011 (Premiul Academiei Române, 2013).
- 33 V. Steriu, Păun Ion Otiman, coordonatori, *Cadrul național strategic pentru dezvoltarea durabilă a sectorului agroalimentar și a spațiului rural în perioada 2014–2020–2030*, Ed. Academiei Române, 2013.
- 34 P.I. Otiman, F. Toderoiu, E. Sima, *Cercetări de economie agrară și dezvoltare rurală 1990–2010 – realizări și perspective*, Ed. Academiei Române, 2011.
- 35 P.I. Otiman, F. Toderoiu, E. Sima, *Economia agroalimentară și dezvoltarea rurală în România – implicații ale PAC asupra securității alimentare*, Ed. Academiei Române, 2012.
- 36 P.I. Otiman, F. Toderoiu, E. Sima, *Determinanți economici, sociali și instituționali ai performanțelor și securității alimentare*, Ed. Academiei Române, 2013.
- 37 P.I. Otiman, F. Toderoiu, E. Sima, *Dezvoltarea durabilă a economiei agroalimentare și a spațiului rural – evaluări și direcții strategice*, Ed. Academiei Române, 2014.

Academicianul Păun Ion Otiman sărbătorit la 75 de ani la Timișoara

*Ioan David**

Recent, academicianul Păun Ion Otiman a fost sărbătorit cu prilejul împlinirii vârstei de 75 de ani, ședința festivă desfășurându-se în aula academică timișoreană, sub egida Academiei Române, Filiala Timișoara și a Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului „Regele Mihai I al României” din Timișoara.

Cuvântul de deschidere a aparținut domnului Ladislau Vekás, membru corespondent al Academiei Române, care folosindu-se de adevărul din spatele dictonului „*Suntem ceea ce suntem, ce am gândit...*” a reliefat prestigioasa activitate didactică, științifică și managerială a ilustrului sărbătorit. Aspect, de altfel, pus în valoare și de episodul serialului de televiziune „Academicienii”, prezentat în cadrul manifestării, precum și de mesajul transmis, cu acest prilej, de către regizorul acestui film, Ioan Cărmăzan. În același registru s-a înscris și intervenția profesorului universitar dr. Cosmin Popescu, rectorul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului „Regele Mihai I al României” din Timișoara, care a oglindit activitatea laborioasă desfășurată, în perioada 1990–2004, de dascălul universitar de atunci Păun Ion Otiman, aflat la cârma Universității Agricole a Banatului și pe care, prin voință, știință și viziune, a ridicat-o la cote înalte de performanță.

Un omagiu cu totul și cu totul special a venit din partea Înaltpreasfinției Sale Ion Selejan. Vorbind despre personalitatea academicianului Păun Ion Otiman prin cuvinte încărcate de spiritualitate, Părintele Mitropolit a deschis un arc peste timp, sprijinit de două puncte existențiale: Gârbovăț, loc binecuvântat în minunata Țară a Almăjului, în care

distinsul sărbătorit a văzut lumina zilei, și Timișoara, destinația împlinirii sale.

Despre personalitatea remarcabilă a academicianului Păun Ion Otiman a vorbit și Călin-Ionel Dobra, președintele Consiliului Județean Timiș, concluzionând că sărbătoritul nostru este o personalitate a vieții culturale și științifice nu numai din Timișoara, ci din întreaga Românie, un nume de referință, un etalon de profesionalism și etică, dar, în același timp, un model de urmat pentru toți tinerii care ținesc spre o carieră universitară.

În același cadru sărbătoresc, prof. univ. dr. Crișu Dascălu, directorul Institutului de Studii Banatice „Titu Maiorescu” al Academiei Române, Filiala Timișoara, a prezentat auditoriului volumul omagial *In Honorem Magistri. Păun Ion Otiman 75*, elaborat cu acest prilej. Cele 500 de pagini ce înglobează aproape o sută de articole vorbesc de la sine despre personalitatea didactică, științifică, managerială și academică înglobată în noțiunea de pământ, pământ viu care trăiește, suferă și se bucură, și care, în concepția academicianului Păun Ion Otiman, a fost transformat într-o știință.

Academicianul Păun Ion Otiman a fost onorat de ziua Domniei Sale nu numai cu aprecieri de înaltă ținută, ci și cu însemne concrete ale prețuirii: titlul de *cetățean de onoare* al Municipiului Timișoara; Diploma de Excelență a Consiliului Județean Timiș (ocazie cu care a rostit un emoționant și plin de înțelepciune discurs de recepție pentru consilierii municipali și auditori); Diploma de Excelență a Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului „Regele Mihai I al României” din Timișoara; o superbă icoană din partea Mitropoliei Banatului; un tablou realizat de artistul

Aula Filialei Timișoara a Academiei Române

plastic Viorel Flora din Serbia și diplome de felicitare din partea academicienilor timișeni, colegilor din filială și de la Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina; Placheta de Excelență din partea Universității Politehnica din Timișoara, Diploma „Summa Cum Laude” a Asociației Facultăților de Economie din România și la fel de importante semne ale prețurii din partea Universității de Vest din Timișoara. Onoruri sonore i-au adus, printr-un moment artistic, celebra mezzosoprană Aura Twarowska, solistă a Operei de Stat din Viena, acompaniată la chitară clasică de Alexandru Crețescu și reputatul rapsod bănățean Traian Jurchela.

Finalul ședinței festive a aparținut academicianului Păun Ion Otiman, care, printr-un discurs emoțional, a trecut în revistă experiența acumulată în cei peste 50 de ani de trudă în folosul cetății, universității și Academiei.

„În zilele premergătoare festivității de azi am reflectat mult asupra răspunsului ce va trebui să-l dau azi, acum, când privesc în urmă și încerc să refac drumul vieții mele de trei sferturi de veac.

Desigur, gândul mă duce, în primul rând, către locul, atât de drag mie, unde am văzut pentru prima dată lumina zilei, către părinții, bunicii, dascălii, profesorii, sătenii și toți cei dragi, cei mai mulți dintre ei, privindu-ne, acum, de sus, din ceruri.

Totodată, gândul și privirea mea se îndreaptă în acest moment, către cei care mi-au însoțit, rând pe rând, pașii, drumurile, gândurile, împlinirile și necazurile, timp de aproape jumătate de veac: soția Diana, fiul Octavian, nora Gabi, nepoatele mele iubite, Ana și Paula, soțul Anei, Andrei, și, mai pre-

sus de toate și toți, cel care a apărut de trei luni în viața noastră, micuțul strănepot, Dragoș, fiul Anei și al lui Andrei.

Dar, stimat auditoriu, pentru că partea cea mai mare a vieții mi-am dedicat-o cetății, Universității și Academiei, dați-mi voie să vă mărturisesc, pe scurt, câte ceva din experiența acumulată în peste 50 de ani, prin următorul decalog:

1. La începutul fiecărui drum, fiecărui mandat m-a preocupat viitorul instituției, adică ce pot să fac pentru progresul comunității academice și nu m-a interesat nimic din ce și cât au făcut sau ce și cât nu au făcut predecesorii mei.

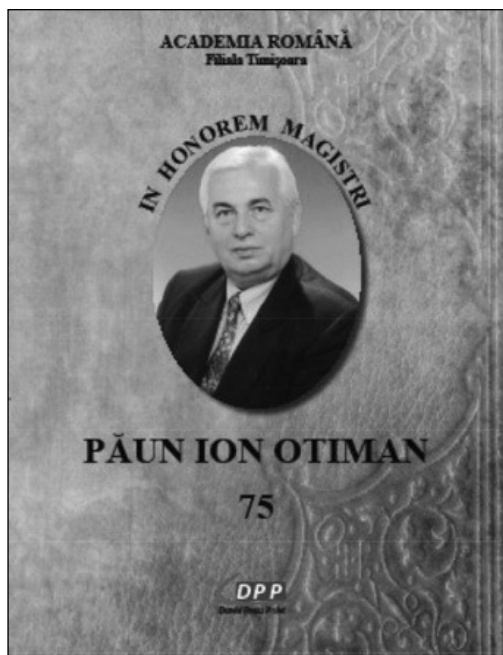
2. Liderul instituției trebuie să fie primul simbol și primul slujbaș al acesteia. Ca simbol, am încercat să onorez cu prestață instituțiile și colegii; ca slujbaș, am lucrat pentru colectivitatea academică.

3. Am încercat să fiu un om al echilibrului, al ponderării, nu am plătit polițe, nu am jignit și nu am purtat ranchiună nimănui, chiar dacă, nu de puține ori, am avut parte de atitudini cel puțin potrivnice.

4. Nu am avut conflicte cu colegii, cu atât mai mult cu cei mici. Am încercat și, în mare măsură, am reușit să evit conflictele din instituții.

5. Cu autoritățile, indiferent de culoarea lor politică, am avut relații corecte, în limitele unei atitudini civilizate; nu am preamărit pe nimeni, părându-mi-se nedemnă atitudinea de adulație, atât pentru mine, cât și pentru comunitatea universitară pe care am reprezentat-o.

6. Am pus mult mai mare preț pe punctele de vedere, opiniile și criticile adversarilor mei, decât pe „aprobările” permanente ale yesman-ilor de

care am avut parte, în număr destul de mare, în acești mulți ani.

7. Nu am fost sensibil niciodată la corul lăudătorilor, pentru că am știut că aceia care au această profesie de ocazie, în primul moment, trec în adevărata lor ipostază, la cea contrară.

8. Ca om politic, timp de 14 ani și ca senator în două mandate, mi-am folosit poziția și puterea de influență în slujba Universității, a Academiei, a învățământului și a științei românești.

9. Viața boemă, liniștea și dulcea lene de dimineață, de sâmbăta și duminica a profesorului universitar nu a făcut casă bună cu viața mea de rector și senator. Având la activ peste 1500 de zboruri și câteva sute de drumuri cu trenul sau mașina Timișoara-București, am renunțat la multe clipe de liniște în familie, pentru că trebuia să fiu în altă parte, în slujba dumneavoastră.

10. În al zecelea rând, trebuie să evoc și faptul că, în această perioadă, am obținut numeroase titluri, demnități, dintre cele mai înalte, pe care mi le-a conferit Casa Regală, statul și societatea românească. Dar dintre toate, cel mai mult m-a mișcat și m-a bucurat o diplomă primită din partea studenților, la ieșirea din mandatul de rector al universității.

După peste 50 de ani de activitate didactică universitară și științifică și 25 de ani de participare la viața academică, dintre care 15 ani ca rector, opt ani ca senator, opt ani ca secretar general al Academiei Române, opt ani ca director de institut și opt ani ca președinte de filială, vă mărturisesc cu

sinceritate și, vă rog să acceptați, din îndelungata mea experiență, că nu există decât o singură condiție a succesului într-o instituție de angajare academică și universitară, indiferent de activitatea managerului și de capacitatea liderului, aceasta fiind calea colaborării cinstită și corectă. Parcurgând cu propriii pași acest drum, recomand cu căldură tuturor, spre binele Academiei și Universității, să urmați această cale, servindu-le cu devotament și dragoste mai presus de orice interes.”

Cu prilejul aniversării zilei de naștere, academicianul Păun Ion Otiman a fost distins cu titlul de cetățean de onoare al Municipiului Timișoara, primarul prof. univ. dr. Nicolae Robu, prezentând următorul *laudatio*:

„A intrat în tradiția instituției noastre cinstirea unor concetățeni care s-au ilustrat prin merite deosebite în folosul obștii, prin acordarea titlului de cetățean de onoare al Municipiului Timișoara. Este o modalitate nu numai simbolică de a ne arăta recunoștința pentru performanțele lor, ci și o cale de a-i face cunoscuți timișorenilor, în așa fel încât să și-i poată asuma ca modele profesionale, morale și civice. Cei care s-au bucurat de această omagiere s-au ilustrat într-un anumit domeniu de activitate, în care au excelat. Astăzi, ne aflăm în situația fericită de a acorda acest titlu unei personalități complexe, în care se reunesc profesorul și parlamentarul, cercetătorul și conducătorul de instituții importante. Această personalitate este domnul academician Păun Ion Otiman.

A o defini ar fi o încercare temerară, pândită de riscul simplificării. Un risc pe care, totuși, mi-l asum, spunând doar că avem în fața noastră un savant care știe să transforme dragostea de pământ în știință. Membru titular al Academiei Române și al altor academii de ramură, inclusiv din alte țări, încununat cu premii prestigioase, recompensat cu distincții, avându-și numele gravat pe copertele unui mare număr de lucrări, domnul profesor Păun Ion Otiman include într-o singură viață roade care ar putea hrăni mai multe cariere. Ca rector a reclădit, la propriu, dar și în ce privește performanțele colegilor, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului, ca secretar general, a recuperat proprietățile de care fusese deposedată Academia Română sub regimul comunist, ca președinte a schimbat din temelii înfățișarea clădirii în care funcționează Filiala timișoreană a Academiei Române și a clădit o aulă ce a devenit în foarte scurt timp un veritabil templu

Aula Filialei Timișoara a Academiei Române

al științei și al culturii. Sunt câteva dintre urmele durabile pe care le-a lăsat pe solul spiritualității române, pentru care merită prinosul nostru, al tuturor. I-l oferim acum și aici, prin acordarea titlului de cetățean de onoare al municipiului nostru. Ar trebui, poate, să mai adaug că onoarea este, în acest caz, reciprocă.”

În finalul prezentării, domnul academician Păun Ion Otiman a susținut următorul discurs de recepție cu ocazia primirii înaltului titlu de cetățean de onoare al municipiului Timișoara:

„Voi începe cuvântul meu de răspuns la prea onorantul titlu ce mi l-ați conferit azi, de cetățean de onoare al istoricei, frumoasei și eroicei noastre Timișoara, cu prea săracele cuvinte de mulțumire profundă și adânc respect pentru dumneavoastră, care ați decis această recompensă, dar și pentru toți predecesorii dumneavoastră și ai noștri care, în decursul timpului, au dat atâta strălucire minunatului nostru oraș – Timișoara.

*Domnule primar,
Doamnelor și domnilor consilieri,
Dragi membri ai familiei mele,*

Aseară, înainte de a mă așeza în pat, am reflectat adânc asupra câtorva idei pe care să vi le prezint azi. Neavând inspirația necesară pentru a scrie un discurs, mi-a venit în minte un episod din Timișoara anului 1944, rămas în imaginația mea de copil din povestirea tatălui meu aflat, aici, pe front, în război. Îmi amintesc și acum, după mai bine de 70 de ani, cum ardeau Fabrica de chibrituri, Fabrica de

țigarete, Moara Prohasca, Fabrica de lanțuri, Fabrica Dura, Gara de Nord.

Apoi, am adormit. Și-am avut un lung vis, pe care, domnule primar, doamnelor și domnilor consilieri, în câteva cuvinte, vreau să vi-l reproduc.

Am visat că am coborât din avion, împreună cu domnul primar, am coborât din aeroport, cu scările rulante, pe linia 7, am luat trenul (S-banul), coborât în subteran, și am ajuns în Gara de Nord, pe linia 9, și de acolo, din nou, cu scara rulantă am ieșit în Piața gării.

Apoi, într-o altă secvență, venind de la Arad pe autostradă și dorind să ies de pe centură, spre Giarmata Vii, din cauza unui cros sau al unui maraton, mi-am continuat drumul pe centura Timișoarei peste Calea Aradului, Calea Jimboliei, Canalul Bega, Calea Șagului, Calea Buziașului, Calea Lugojului, ajungând, din nou, în dreptul aeroportului și, apoi, acasă, la Giarmata Vii, în nici jumătate de oră.

Având trei prieteni și colegi în Serbia, la Zrenjanin (Becicherecul Mare), Novi Sad și Belgrad, într-o zi, la invitația lor, le-am făcut fiecăruia o vizită, în orașele lor, îmbarcându-mă pe vapor, aici la Timișoara.

Apoi, domnule primar, am fost alături de dumneavoastră, în anul 2021, la deschiderea anului Timișoara Capitală Culturală Europeană, în noua și magnifică sală de concerte a Filarmonicii Banatul, din fața Complexului studentesc.

Și tot dumneavoastră, domnule primar, împreună cu multipla campioană olimpică Simona 31

Amânar, m-ați invitat la deschiderea Campionatului Mondial de Gimnastică, organizat la Timișoara în superba sală de sport din vecinătatea Stadionului Municipal, unde, anul trecut, am asistat, tot împreună, la finala Cupei Campionilor Europeni, câștigată de Politehnica, în fața Realului Madrid.

Și ultimul vis, deși am avut mult mai multe. Ne-am urcat amândoi în mașină, am mers pe autostrada transtișoreană, pe actualul traseu al liniei de tren, apoi am coborât pe Calea Aradului, ajungând la inaugurarea Campusului Universității Metropolitane a Banatului, amplasat între Calea

Aradului și Calea Torontalului, până spre Sînandrei, o minunăție academică și universitară a Timișoarei cum nici în America nu am văzut.

Domnule primar,

Doamnelor și domnilor consilieri,

Mă rog bunului Dumnezeu, ca imaginile Timișoarei în flăcări din anul 1944 sau 1989 să nu le mai vedeți niciodată, Dumneavoastră, copiii, nepoții și strănepoții; în schimb visul meu să devină, în anii ce vor veni, pentru voi toți cei tineri de azi și cei care vor veni după voi, o realitate.”

Nicolae Robu, primarul municipiului Timișoara, și acad. Păun Ion Otiman

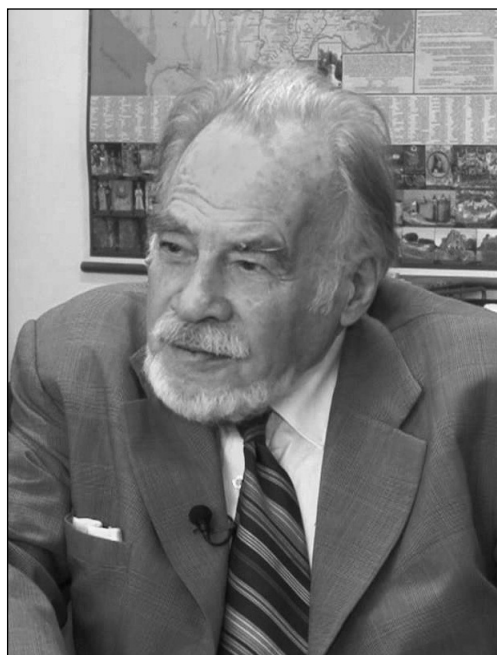
Independența în contextul istoriei României*

Acad. Dan Berindei

Așezat într-o zonă de o mare varietate geografică, înzestrat cu bogăție naturală, spațiul țării noastre a oferit locuitorilor săi un teritoriu propice unei existențe prospere, dar, în același timp, a reprezentat și reprezintă una dintre zonele de contact, situată la o margine a continentului, ceea ce a dus de nenumărate ori la invazii și, implicit, la distrugere și regres. Formula cronicarului privind situarea „în calea răutăților” este plină de un amar adevăr. Totodată, această așezare și consecințele ei au reprezentat o stavilă aproape permanentă în calea dezvoltării, dar, în același timp, a impus generațiilor care ne-au precedat să inițieze o politică de apărare, care, cu toate piedicile, a dat roade. Rezistența înaintașilor a dus la menținerea noastră și suntem, fără îndoială, prin rădăcinile noastre principale dace și romane, unul dintre popoarele cele mai vechi ale zonei.

Rezistența a fost deosebit de grea. Abia la începutul veacului al XIV-lea am ajuns în situația de a crea pe o parte a teritoriului, succesiv, două principate, a căror existență istorică neatârnată, obținută cu stăruință și jertfe, a fost afectată, în veacul următor și la începutul celui de-al XVI-lea, de compromisul istoric care a fost realizat cu o mare putere a vremii – Imperiul otoman –, prin care însă am reușit să dobândim un statut, care ne-a singularizat față de celelalte popoare ale zonei și despre care va vorbi confratele nostru, academicianul Ioan-Aurel Pop.

Timp de aproape patru veacuri am fost vasali ai sultanului, dar ne-am putut conserva domnitorii (principii) nu numai în principatele de la sud și est de Carpați; peste un veac, aceeași situație a fost și în

Acad. Dan Berindei

Transilvania, ne-am putut păstra clasa stăpânitoare, dar și propria administrație și, ceea ce a fost deosebit de important, credința strămoșească și lăcașurile de cult. Au existat și încercări de eliberare; cea mai de seamă a fost dusă de Mihai Viteazul, pentru ca, în ultimul secol de suzeranitate otomană, să intervină, în expansiunea lor, marile imperii creștine ale zonei, iar apoi, apărând, dar ducând și la nenumărate imixțiuni, garanția colectivă a celor șapte puteri.

Dar vremurile se schimbaseră și semnalul decisiv l-a dat, în 1821, Tudor Vladimirescu cu sabia sa, dar și cu programul pe care l-a lansat. Perioada Regulamentului Organic a marcat apoi începutul

**Alocuțiune susținută la sesiunea științifică omagială „140 de ani de la câștigarea Independenței României. Regalitatea în România” (9 mai 2017, Aula Academiei Române)*

procesului de modernizare, îmbinat însă cu supărătorul protectorat al țarului. Perioada avea să se încheie de fapt prin Revoluția din 1848, care a cuprins aproape în întregime spațiul românesc. Continuând pe cel din 1821, programul națiunii române moderne a concretizat atunci obiectivele ei, care, în mod firesc, au fost alinierea la parametrii Europei apusene și centrale, modernizarea, unitatea teritoriilor locuite exclusiv sau majoritar de români și, evident, neatârarea.

Războiul Crimeii a adus schimbări majore în destinele Europei de Sud-Est, determinând marile puteri occidentale să-și îndrepte atenția spre o parte a continentului, până atunci dominată doar de imperiile zonei. Congresul de la Paris, din 1856, a sancționat existența unei noi situații geopolitice, integrarea europeană și internațională a cursului principal al Dunării, ceea ce a evidențiat poziția spațiului românesc. Concomitent, mișcarea națională a românilor a evidențiat noul loc pe care ei aveau să-l dețină pe continent. S-a reușit ca programul lor să fie introdus nu numai în dezbaterile internaționale, dar și în deciziile pe care le-au adoptat puterile, ba chiar, în bună măsură ei, prin susținerea lor hotărâtă, au reușit să impună un anumit curs evenimentelor.

Unirea Principatelor a fost masiv susținută de cele două adunări ad-hoc din 1857; a fost susținută sau acceptată de majoritatea puterilor și, în final, ea a fost rezultatul ingenioasei duble alegeri, fiind totodată actul de naștere al României, al statului național.

Cu o energie și o dăruire rar întâlnite, românii s-au angajat atunci într-un proces multiform, în-sufleții la proporții care au uimit martorii străini, al cărui rezultat avea să fie nu numai strângerea la un loc a aproape două treimi din națiune, dar, într-un ritm impresionant, cu măsură și pricepere, avea să ducă la grabnica aliniere europeană, prin modernizarea care a avut loc. România care a luat naștere a devenit, firesc, magnetul pentru românii din afară și care, o jumătate de veac mai târziu, aveau să fie cetățeni ai României Mari. Ceea ce înaintașii noștri au săvârșit atunci merită deplină cinstire și admirație și mai ales îndemn spre mai bine.

La ordinea zilei, s-a înscris – după 1859 – un obiectiv, care avea să fie dominant în deceniile următoare, cel al dobândirii unui nou statut internațional. Acest țel a fost al mișcării naționale, dar și al domnitorului ales în 1859, constituind

pentru toți românii o dominantă a existenței. Dar, Principatele Unite – România acelei vremi – se găseau sub garanția colectivă a șapte puteri, ca și sub suzeranitatea Porții otomane; atât domnitorul Cuza, cât și domnitorul Carol, adus pentru a-i lua locul, în primele luni din 1866, au fost nevoiți să desfășoare o politică externă îndrăzneată și totodată prevăzătoare, pentru a nu risca să pună în primejdie ceea ce cu trudă, înțelepciune politică și dăruire patriotică se realizase. Au marele merit de a fi reușit acest lucru, cu tact și inteligență politică, dar și impunând celor mari să respecte și să țină seama nu doar de propriile lor obiective, ci și de țelurile și dezideratele celor în cauză.

Încă înainte ca independența țării să fie confirmată de către puteri, România s-a afirmat ca o entitate europeană care se impunea și căreia, treptat, i se recunoștea de fapt un nou statut internațional. Gesturi aparent neînsemnate, ca așezarea domnitorului Cuza pe canapea și ignorarea scaunului, care i se pregătise în 1860, ori intrarea pe poarta rezervată capetelor încoronate la vizita constantinopoliană a domnitorului Carol, în toamna anului 1866, au marcat noul curs pe care îl căpătaseră relațiile cu imperiul suzeran și de fapt încheierea unei perioade istorice marcate de umilințele ei și deschiderea unei noi pagini de demnă afirmare a unui drept de neatârare care nu mai putea fi întârziat a fi obținut.

Dependența de suzeran devenise în bună măsură caducă și în orice caz fusese minimalizată, iar, pe de altă parte, înlăturarea ei ajunsese să fie pentru toate categoriile sociale ale tânărului stat național și modern un adevărat comandament, adăugându-se în ceea ce îl privea pe domnitor o chestiune de demnitate a însemnatei sale familii, fiind fără îndoială și unul dintre motivele pentru care el fusese chemat și invitat la cârma țării.

Atenția pe care și Alexandru Ioan Cuza și principele Carol au acordat-o factorului militar ilustrează pe deplin rolul care se aștepta ca armata să-l aibă în momentul decisiv – care nu mai putea întârzi – al trecerii la obținerea independenței.

Prin grija acordată învățământului și formării tineretului ca un tineret cu simțăminte patriotice și cu dorința afirmării țării, prin dezvoltarea cu deosebită grijă a unei culturi moderne și competitive; între altele a avut loc și constituirea Societății noastre Academice, ce a îmbrățișat în integralitatea ei națiunea. Cea dintâi sesiune a ei, din urmă cu 150

Domnitorul Alexandru Iona Cuza

Regele Carol I

de ani, din vara anului 1867, a marcat o susținere populară fără precedent, întreg acest proces complex rămâne și astăzi învățător și îndemnător la trezire în timpuri poate mult diferite dar în care națiunea își păstrează rosturile ei.

Vremurile au evoluat, lumea a luat altă înfățișare și tinde, zi de zi, să arate altfel. În Europa ființează Uniunea Europeană, în cadul căreia a fost acceptată și România cu un deceniu în urmă, în anul 2007, dar ne găsim încă pe un drum greu, într-un sistem de relații care este în curs de constituire. Asistăm îngrijorați la provocări și încercări de tot felul. Trebuie să contribuim cu toții la acest proces hotărâtor, la evoluția lui echilibrată, dreaptă și egală, în care România să-și găsească un loc firesc sub

semnul unei libere afirmări, nu pe cel al unei rude veșnic săracă. Pentru aceasta este însă nevoie de trezirea tuturor locuitorilor acestei țări, de strădania și dăruirea lor, de muncă și onestitate, dar și de concursul partenerilor, deoarece până la urmă dezvoltarea noastră va fi și în beneficiul comunității internaționale din care facem parte.

Modelul momentelor de acum 140 de ani să ne fie învățător și – îndrăznesc să afirm – trezitor, deoarece ne demonstrează nouă, celor de astăzi, cum trebuie să ne comportăm pentru a urma drumul bun în comunitatea universală, în parteneriat european, dar apărând cu fermitate sub semnul libertății, egalității și fraternității, ceea ce reprezintă această țară și pe oamenii ei.

Neatârnairea statală și artele românești*

Acad. Răzvan Theodorescu

Pornind de la specificul fundamental al istoriei românești, cel al statalității neîntrerupte – ca o situație unică în peisajul sud-est european – și deslușindu-i cele două vârste principale, cea a suzeranității statale ungaro-polone și aceea a autonomiei statale din vremea Turcocrăției, socotesc momentul 1877–1878 drept cel al dobândirii neatârnairei statale, împlinire a unuia dintre cele trei mari și singure proiecte naționale realizate de români prin ei înșiși, alături de cele două uniri din 1859 și 1918 (voi adăuga de îndată că așa-zisele „proiecte” ale secolului XXI despre care vorbim atât de des aparțin strict unui context internațional de alianțe militare, politice și economice, nefiind legate de o dimensiune care să țină de ceea ce numim „durata lungă” a istoriei).

Înainte de toate, existența unor dinastii ce au reprezentat statalitatea românească a fost ilustrată simbolic, pentru pământeni și pentru străini deopotrivă, prin arhitecturi și prin picturi – cele mai eficiente forme de comunicare vizuală –, de la narthexurile – mausolee dinastice ale unor lăcașuri de la Curtea de Argeș și București din veacurile XVI, XVII și XVIII, la galeria de nouă voievozi zugrăvită, după 1697, în Biserica domnească din Târgoviște, și de la imaginile comandate la Iași de un ilustru prinț fanariot, pictorului genevez Jean Etienne Liotard – „*tous les vodas qui a vitrégne précédemment en Valachie*” –, la portretele de strămoși brâncovenești („*die Brustbilder der Bessaraben*”) pe care Franz Josef Sulzerle le vedea pictate câteva decenii mai târziu, la Mogoșoaia.

Acad. Răzvan Theodorescu

Din pictura votivă premodernă avea să se nască portretistica secolului al XIX-lea – în vremea pașoptistă și unionistă –, precedând, într-un fel, faza pozițiilor istorice ce aveau să întretină propagandistic un ethos patriotic, pregătind mentalul și vizualul, alături de opere literare și dramatice, marile acte istorice ale epocii.

Așa s-a întâmplat cu numai doi ani înaintea „unirii celei mici”, când pictorul Constantin Lecca înfățișa un moment de concordie moldo-munteană, „Împăcarea lui Bogdan cel Orb cu Radu cel Mare”, după cum aidoma s-a petrecut, în bună tradiție a

*Alocuțiune susținută la sesiunea științifică omagială „140 de ani de la câștigarea Independenței României. Regalitatea în România” (9 mai 2017, Aula Academiei Române)

picturii batailliste, cu dinamica „Bătălie de la Călugăreni” a lui Theodor Aman din 1872, cu numai doi ani înaintea unui moment și a unui monument pe deplin grăitor: știm că la 8 noiembrie 1874, pe chiar absida dispărutei biserici bucureștene a mănăstirii Sf. Sava, într-un loc ales de principele Carol, era dezvelită prima ecvestră din România înfățișând ostentativ, într-o țară încă vasală, pe luptătorul de la Călugăreni; statuia de bronz a Viteazului, pe un soclu de marmură sigilat cu stemele Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei, datorată lui Albert Ernest Carrier Belleuse – elev al lui David d’Angers și director al manufacturii din Sèvres – anunța, cu exact doi ani și jumătate înainte, celebrul discurs al lui Mihail Kogălniceanu din Parlament prin care se anunța că românii sunt „în stare de rebel (...) delegați de legăturile noastre cu Înalta Poartă (...) independenți (...) națiune de sine stătătoare”. Moment de emulație națională fără precedent, punctat de evenimentele militare cuprinse între vara 1877 cu trecerea Dunării, luptele de la Grivița și Plevna și toamna-iarna 1877–1878 cu cele de la Rahova și Smârdan și intrarea în Vidin aveau să aibă un ecou pe măsură în grafica, pictura, teatrul și muzica epocii, ba chiar și peste ani, în abia născuta artă a filmului¹.

Învolburarea evenimentelor, participarea emoțională la ele a opiniei publice, miza uriașă a operațiilor de pe teatrul de război au antrenat artiști de facturi diferite – desenatori, gravori, litografi, pictori, actori, compozitori – au condus la încheierea de opere felurite, mergând de la nivelul operei de artă la acela mult mai modest, dar plin de suflet patriotic, al produsului de propagandă vizuală și auditivă.

Eroul colectiv al acestui demers artistic este unul singur: armata română. Cea despre care într-o polemică politică cu guvernarea liberală, „Timpul” conservatorilor scria sub semnătura lui Mihai Eminescu, la 8 octombrie 1878, ziua în care trupele învingătoare intrau în Capitala țării sub un arc de triumf improvizat ce purta inscripțiile „Apărătorii Independenței” și „orașul București” cu o statuie „a Victoriei”: „Oștirea, această singură reprezentantă a poporului român adevărat, cum este el la plaiuri și la șes dovedește încă urmele unor virtuți care în restul societății s-au pierdut”².

Inițiativa Marelui Cartier General de a invita artiști – în buna tradiție ottocentescă de sorginte

napoleoniană – să însoțească trupele pe front a condus la realizarea de autentice reportaje plastice de război, desenele de pe câmpurile de luptă devenind foarte repede gravuri reproduse în ziare ce făceau cunoscute publicului cititor din țară și din străinătate evenimente de la Corabia, Calafat, Turnu Măgurele, de la Nicopole, de pe plaiurile bulgare. Principele Carol – cel pe care primul ministru I.C. Brătianu îl numea, la 10 mai 1877, „întâiul oștean și domnul României libere și independente” –, dar și anonimi roșiori și dorobanți, sanitari ai generalului Davila, grupuri de ofițeri, tabere cu bivouacuri și animale de povară devin materia vizuală a artiștilor invitați, ei înșiși de valori diferite.

Este bine știută și mereu evocată prezența unui desenator și pictor de anvergura lui Nicolae Grigorescu – primul artist, amintesc, care avea să devină, în 1899, membru de onoare al Academiei noastre –, cel care se întorcea din Franța pentru a participa la război, ale cărui carnete de schițe în creion, în cărbune, în penițe conturează o adevărată grafică picturală plină de forță și de realismul remarcat cândva de Delavrancea, din care vor ieși opere finite – *Trecerea Dunării la Corabia*, *Dorobanț*, *Spionul*, remarcabilul *Atac de la Rahova*, numeroasele figuri de prizonieri turci sau de țărani bulgari pătrunse de o umanitate profundă, fără declamații inutile în asemenea subiecte, concluzia plastică a acestui demers artistic fiind, opt ani după evenimente, în 1885, bine știutul, chiar dacă nu superlativul *Atac de la Smârdan*. Celălalt vârf al plasticii românești prezent pe front a fost Carol Popp de Szathmary, pictor și fotograf al Curții Domnești, cele două îndeletniciri artistice influențându-se reciproc. El rămâne principala sursă vizuală pentru Războiul de Independență, comentat ca atare de Nicolae Iorga, schițele sale în creion devenind adesea gravuri pentru ziare, cum este *O stradă din Giurgiu în timpul bombardamentelor* publicată în „*Illustrierte Zeitung*” sau reluate în foi volante de amatori ce dovedeau – spre a-l cita pe Ion Frunzetti – „o indigență de meșteșug”³.

Prezența unor artiști de prim rang, ca Grigorescu și Szathmary, va fi regăsită și în spectacolele de teatru unde un Matei Millo dădea reprezentații la Iași pentru răniții de la Plevna sau un Mihai Pascaly care, la București, recita versuri de Alecsandri ținând în mână un tricolor, în fața unui public electrizat.

Fotografie realizată de Carol Popp de Szathmary

Nu mai puțin, trebuie spus, vârfurile teatrului românesc, ale Teatrului Național, aveau să se regăsească, după trei decenii și jumătate în distribuția primului film de lung metraj realizat în țara noastră, *Independența României*, realizat de Grigore Brezeanu și produs de bogatul senator Leon Popescu. În acest produs artistic din 1912 care reconstitua cât mai exact evenimentele și în care, din nou, se regăsesc eroi din lirica lui Alecsandri – Peneș Curcanul sau Cobuz – erau prezenți în distribuție mari actori și mari actrițe ai momentului și ai viitorului, de la Aristizza Romanescu – fie și în rol secundar – la Constantin Nottara, interpretul lui Osman Pașa, de la Vasile Toneanu la Gheorghe Ciprian, de la Agepsina Macri la Sonia Cluceru, de la Maria Filotti la Elvira Popescu. Același lucru – implicarea elitelor artistice – se va fi petrecut pe planul creației muzicale prin Gavriil Musicescu ce compunea lucrarea al cărui titlu spune totul – *Arme, arme, arme căutați* – sau prin Constantin Dimitrescu cu *Marșul 1877*.

Așa cum era firesc în asemenea împrejurări elanul patriotic implica valori felurite, alături de maeștri activând și artiști ce-și începeau cariera – acesta a fost cazul, printre pictorii invitați pe front, cu G. D. Mirea spontan chiar dacă ușor superficial în studiile sale în creion sau Sava Henția – sau artiști străini, precum polonezul Henrik Dembitzki și elvețianul Henric Trenk, autori de ilustrații pentru „Resboiul”, „Ghimpele” și „L’Illustration”.

Prin natura sa, creația muzicală implica, în timpuri de război, mult patetism și era receptată mai puțin pentru valoarea sa artistică, ci în primul rând pentru forța sonorilor din muzica de fanfară și din muzica corală pe texte de poeți minori, de la *Hora tunului* la *Asaltul Griviței*, de la *Marșul proclamării Independenței României* la *Hora armatei române la Plevna*.

Iarăși stimulatoare de entuziasme, fie ele și facile, au fost unele producții teatrale mult primate de un public ușor impresionabil, laudate de cărturarii mai vârstnici și celebri – Ion Ghica și Vasile Alecsandri –, dar ironizate de spiritul critic nimicitor al lui Eminescu; a fost, de pildă, cazul poemului dramatic cu lungi tirade *Visul Dochiei* al lui Frédéric Damé, „o tarara lungă de declarații asupra lui Ștefan, Mircea, Mihai Viteazul, care se sfârșește prin defilarea de dorobanți și vânători”⁴. În aceeași categorie se pot rândui *Sergentul rănit* a lui George Baronzi, drama *Curcanii* a lui Grigore Ventura prezentată de trupa Tardini de care legenda îl leagă pe poetul național, drama *La Plevna* – a lui George Sion, mergând până la cupletele lui I.D. Ionescu cel nemurit de Caragiale.

Judecata de valoare decisivă asupra acestei producții patriotice, dar mediocre, o face tot Eminescu și concluzia istoricului nu poate ocoli amintirea încheierilor poetului: „Este permis ca un scriitor rău să se folosească de nenorocirile țării pentru a atrage pe public la panoramă? Este permis ca un

război, nesfârșit încă – Eminescu scria în „Timpul” la 12 noiembrie 1877 – să fie pus pe scenă, pentru ca agitația naturală a publicului să dea salve de aplauze pe care autorul în împrejurări normale nu le merită?”⁵

Dincolo însă de decalaje valorice, dincolo de talent, toți artiștii români, notorii sau minori, au răspuns solidar unui comandament moral și suprem patriotic: transformarea neatârării statale eroic dobândite pe câmpul de luptă într-un reper perpetuu al națiunii române, pe care ei au servit-o ca oșteni ai culturii.

Note

¹*Arta și literatura independenței naționale*, coordonați: Ion Frunzetti, G. Muntean, București 1977, cu studii despre teatru (M. Florea, p. 67– 85), grafică (M. Nicolau-Golfin, p. 137–155), pictură (I. Frunzetti, p. 187–200), muzică (E. Zottoviceanu, p. 201–223), film (M. Gheorghiu, p. 225–238).

²M. Eminescu, *Opere X, Publicistică*, București, 1989, p. 136.

³*Arta și literatura*, p. 182.

⁴*Ibidem*, p. 7. Aceleași considerații critice face poetul asupra altei creații a lui Damé, *Oștenii noștri*.

⁵*Ibidem*.

Nicolae Grigorescu – Atacul de la Smârdan

Raporturile politice româno-otomane în trecut – scurte considerații*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Introducere

Am văzut recent un titlu cu litere de-o șchioapă – este drept, nu într-o revistă de istorie, ci într-un cotidian – care conținea următoarea frază: „*Am stat 400 de ani sub jugul otoman, iar tribut au plătit inclusiv marii voievozi*”. Firește, după astfel de aserțiuni în media, urmează întrebări normale, de genul: Ce procentaj dintre români s-au turcizat/islamizat? Unde sunt moscheile istorice din București și Iași? Care pași/bei au fost guvernatori ai provinciilor otomane locuite de români? etc. Aceasta se întâmplă mai ales în relație cu faptul că, în Occident, inclusiv în multe universități, țările creștine supuse Imperiului Otoman în Evul Mediu sunt prezentate „la pachet”, otova, iar hărțile nu fac nicio distincție între regimul otoman de la sudul Dunării de Jos și cel de la nordul fluviului.

Legăturile Țărilor Române cu Poarta otomană în Evul Mediu și în epoca modernă timpurie au fost tratate de către istorici, dar mai ales de către amatori de istorie, în registre diferite, în funcție de sentimentele personale, de educația fiecăruia, de epocile în care au trăit, de comandamentele politice cărora le-au răspuns, de țările din care proveneau etc. Astfel, istoricii turci din trecutul imperial, dar și din epoca renașterii naționale, au scos în evidență gloria otomană și supunerea creștinilor sub „*flamura verde a Profetului*”, fără evidențierea prea multor nuanțe. La fel, istoricii din Europa occidentală, de la specialiști până la autorii de manuale școlare, au privit lucrurile în mare, prezentând drept supuse Porții toate țările din Europa de Sud-Est și colorând hărțile în același fel peste tot. Nici autorii din țările creștine dependente de otomani în Evul Mediu și în epoca modernă nu au fost mai obiectivi, mai ales în epoca

Acad. Ioan-Aurel Pop

formării statelor naționale independente. Aceștia au scos în evidență luptele antiotomane, desfășurate în numele Crucii, secole la rând, de către greci, bulgari, albanezi, sârbi, români, unguri, polonezi, croați etc., popoare ai căror lideri au avut conștiința reală de „porți ale Creștinătății”, pentru sine și țările lor.

Tipuri extreme de abordare a relațiilor bilaterale

Dincolo de aceste avataruri, firești până la un punct, au fost și sunt încă și exagerări voite, născute din ignoranță, din propagandă, din comandă socială, din teribilism, din interes etc. Astfel, în vremea regimului comunist, de multe ori, în etapa sa finală,

*Alocuțiune susținută la sesiunea științifică omagială „140 de ani de la câștigarea Independenței României. Regalitatea în România” (9 mai 2017, Aula Academiei Române)

naționalist-comunistă (din anii 1980), se prezenta publicului un tablou triumfalist al rezistenței românești antiotomane, cu victorii neîntrerupte, obținute pe câmpurile de bătălie și în cabinetele diplomatice. Ca reacție, după 1989, formatorii de opinie, analiștii politici, comentatorii istorici, eseiștii – sătui de atâta glorie contrafăcută –, simțind aversiunea publicului pentru aceste minciuni pioase și patriotarde, au trecut în extrema cealaltă, punând sub semnul întrebării și contestând de-a dreptul orice victorie militară sau diplomatică a românilor contra puterii otomane, căreia Țările Române i-ar fi fost supuse necondiționat. Astfel, s-a trecut de la o extremă la alta, în loc să se revină la necesarul echilibru. Dar ce este acest echilibru? El nu poate fi decât rezultatul studiului comparativ al izvoarelor de epocă și al istoriografiei de specialitate elaborate mai recent. Istoricul nu construiește trecutul din imaginația sa, precum literatul, ci îl reconstituie prin surse. Iar acestea spun destul pentru a ne ajuta să păstrăm măsura.

De ce nu au cucerit turcii Țările Române?

În secolele XIV–XVI, alcătuirea politică a turcilor otomani, dintr-un mic principat asiatic, a ajuns imperiul dominant în sud-estul și în centrul Europei, stăpânind până aproape de Viena. Au căzut, rând pe rând, Imperiul bizantin, țările bulgare, statul sârb, principatele albaneze, Bosnia, Ungaria etc. Dintre teritoriile românești sau locuite și de români au ajuns direct ocupate de otomani unele cetăți de la Dunăre, ca Turnu (Măgurele), Giurgiu (1417), Dobrogea (după 1417), Brăila (1539–1540); părți din sudul Moldovei și de la Nistru, precum Chilia, Cetatea Albă (1484), Tighina (1538); regiunea de câmpie a Banatului (1552). Însă, Țările Române, ca entități politice, deși ajunse tributare otomanilor și ciuntite prin ocuparea unora dintre teritoriile lor, și-au păstrat ființa statală și vechea organizare. Evident, de timpuriu, s-au căutat explicații pentru faptul că turcii nu au cucerit direct Țările Române. Explicațiile constau, până la urmă, într-un complex de factori care trebuie luați în bloc, împreună, fiindcă numai așa au relevanță.

Țările Române și-au atins apogeul dezvoltării lor medievale în secolele XIV–XV, adică tocmai când statul otoman supunea statele vechi ale Peninsulei Balcanice și încerca să atace și la nord de Dunăre. De fapt, în ciuda numeroaselor amenințări și zvonuri, au fost numai două tentative otomane efective de încorporare a Țărilor Române în Imperiul

otoman: una a fost în 1522, când sangeacbeiu de Nicopole, Mehmed, a început să transforme bisericile în moschei și să pună administrație (cadii) și forțe de ordine (subași) otomane (domnul Țării Românești, Teodosie, era minor și nevrednic); alta a fost în 1595, când campania marelui vizir Sinan viza deopotrivă Țara Românească și Moldova; fuseseră atunci numiți și beilerbeii (gubernatorii) viitoarelor provincii. Prima tentativă nici nu a fost a centrului, ci a fost una locală, a pomenitului Mehmed-Bei, sultanul dezavuând până la urmă acțiunea supusului său. Tentativele otomane din 1522–1526 și 1595 nu au reușit, datorită reacției prompte și dure a țării și datorită contextului internațional.

Contextul internațional de după căderea Belgradului până la marea campanie contra Ungariei (1521–1526) pregătea aparent transformarea Europei Central-Orientale în teritoriu otoman, dar determina și reacții creștine foarte hotărâte. În al doilea caz, Liga Sfântă desfășura „Războiul cel Lung” (1593–1606), un conflict osmano-habsburgic, în care Polonia nu lua partea creștinilor. În atmosfera creată, marile puteri aveau interesul să aibă în zonă state-tampon între ele și puterea otomană.

Unul dintre factorii care au contribuit la conservarea situației de la nordul Dunării de Jos a fost și capacitatea de rezistență a Țărilor Române: după câteva victorii militare ale românilor, de teama unor complicații, otomanii au ajuns să trateze cu aceștia; drept rezultat, le-a fost înnoit acestor țări statutul de *'ahd* (= jurământ), adică statutul de voievodate tributare (acceptat pentru Țara Românească după 1420 și accentuat în 1462; pentru Moldova în 1456, accentuat după 1484, iar pentru Transilvania, după 1541). Cum s-a văzut, rezistența Țărilor Române a fost o realitate care a traversat, cu intermitențe, întreaga istorie medievală. Această rezistență s-a bazat pe câteva realități: puțința de mobilizare a circa 40 000 de oameni în Moldova, 30 000 în Țara Românească și 50 000 în Transilvania; existența unei numeroase țărâni libere și a unei mici boierimi, care aveau ce apăra (moșia, lotul liber de pământ și libertatea personală), ceea ce nu fusese cazul în Balcani; apărându-și moșia mică, fiecare apăra moșia cea mare, țara; marea mobilitate a oștii călare, cu echipament ușor, care aplica tactica retragerii simulate și a atacului prin surprindere; toate acestea erau caracteristice și armatei otomane (care găsea la români un „antidot”); această oaste era opusul armatelor parțial „grele” și „imobile” cruciate,

de model occidental, învinse la Nicopole, Varna, Mohács etc.

Un alt factor favorizant al conservării ființei statale a fost îmbinarea rezistenței și a concilierii, a luptelor cu tratativele, pentru a evita atât cucerirea directă, cât și epuizarea economică și umană. De aceea, românii au avut victorii și înfrângeri deopotrivă – niciodată decisive – în fața turcilor; cei mai mulți boieri ai țării nu erau trădători decât în ochii domnilor, atunci când, după victorii epuizante pe câmpul de luptă, cădeau la învoială cu otomanii; tot boierii, atunci când presiunile Porții erau peste măsură de mari, făceau corp comun cu domnia într-o răzvrățire; fără boieri, victoriile militare, câte au fost, ar fi devenit imposibile.

În același cadru al explicării supraviețuirii statelor românilor se înscrie și direcția de dominație otomană, care era spre centrul Europei, dar și spre întreg bazinul pontic. Chiar dacă „drumul imperial” era pe linia Sofia-Belgrad-Buda-Viena, Principatele Române au fost mereu vizate militar: se cunosc șapte campanii sultanale (conduse direct de sultani) – trei asupra Țării Românești (1394/’95, Baiazid I; 1419/’20, Mehmed I; 1462, Mehmed al II-lea), trei asupra Moldovei (1476, Mehmed al II-lea; 1484, Baiazid al II-lea; 1538, Süleiman I), una asupra Transilvaniei (1438, Murad I), în afara celor la fel de importante, conduse de marele vizir (1595) și de beilerbeii Rumeliei (1475).

În același sens, trebuie observat că regimul de dominație indirectă era mai avantajos decât cel de ocupație. Țările Române aveau rolul esențial în aprovizionarea cu carne de oaie și de vită, brânză, seu, sare, orz, cai de tracțiune, lemn, cânepă, miere, ceară, șoimi etc. a capitalei imperiale, care avea, pe la 1500, peste 500 000 de locuitori. Însă, avantajele acestui regim nu s-au putut vedea decât după anii 1538–1541, când dependența Țărilor Române față de Istanbul devine reală, efectivă. Or, până la această dată trecuseră aproape două secole de relații româno-otomane, când statutul țărilor noastre era deja fixat.

Prin urmare, otomanii nu au transformat Țările Române în pašalâcuri, deoarece, în prima etapă (până pe la 1540), s-au temut de complicații interne și internaționale (inclusiv de puterea de rezistență a românilor, combinată cu interesul marilor puteri creștine de a păstra state-tampon) și, în a doua etapă, s-au convins de marile avantaje economice aduse Porții de dominația indirectă.

Statutul Principatelor Române față de Poartă

Din punct de vedere al dreptului islamic de rit hanefit, practicat de otomani, lumea era împărțită în două: *dâr al-Islam* („Casa Islamului” sau a mahomedanilor) și *dâr al-harb* („Casa războiului” sau a dușmanilor Islamului). Țările tributare intrau, pentru cei mai mulți „teoreticieni”, într-o a treia secțiune, provizorie, anume *dâr al-’ahd* („Casa păcii” sau „Casa pactului”). Existența acestei zone a devenit cu timpul o realitate stabilă și a trebuit acceptată ca atare.

Primul *’ahd* sau act de legământ (tratat) a fost acordat, după tradiție, de însuși profetul Mahomed, în 632 d. Hr., miciei republicii creștine a Nadjiranului (astăzi provincie a Arabiei Saudite). Actul era ca o diplomă dată de profet și prevedea: conservarea bunurilor proprii, a pământului și statului; menținerea neschimbată a organizării și ierarhiei bisericii; neamestecul în treburile interne, în sistemul de judecată; păstrarea propriului sistem de dări și impozite; interdicția pentru musulmani de a trece (cu turmele) în teritoriul republicii; lipsa unor trupe de ocupație; posibilitatea de apel, în caz de nedreptate, la autoritatea musulmană etc.

Pentru oficialități, acordarea statutului de *’ahd* era doar o primă etapă în cadrul cuceririi graduale a unui teritoriu. Urma apoi cucerirea propriu-zisă, cum s-a întâmplat cu Bizanțul, țările bulgare, Serbia, Ungaria. În zonele de contact între cele două lumi ajunse stabilizate nu s-a trecut totdeauna la cucerire. Asemenea zone pot fi considerate Transilvania, Moldova, Țara Românească, Raguza, regatele georgiene Imereti, Kaheti, unele state musulmane etc.

Călătorii străini, intrând în Țările Române dinspre sudul Dunării, remarcă imediat că au intrat în creștinătate, deoarece – spun ei – se înălțau cruci pe dealuri; clopotele bisericilor băteau liber; limba română și obiceiurile locale nu erau stingherite, nu existau garnizoane și administrație otomane; supușii otomani, ca să treacă Dunărea, aveau nevoie de firme speciale de la sultan, prezentate domnului țării sau reprezentanților săi; acești supuși otomani erau obligați să plece din țară imediat după terminarea afacerii pentru care veniseră; nu se puteau construi moschei; musulmanii nu se puteau stabili definitiv între creștini. Cu alte cuvinte, toate instituțiile creștine și structura social-economică și politică locală funcționau.

Acest statut de *'ahd* la care s-a ajuns era rezultatul unui echilibru între forța de expansiune a Imperiului Otoman și capacitatea de rezistență a Țărilor Române, într-un context internațional favorabil acestui statut. El era fixat în *'ahdname* sau cărți de legământ (cărți de pace), numite de creștini și capitulații, datorită redactării pe articole (*capitula*). De asemenea, ele erau fixate și prin firman și porunci (*hüküm*) sau prin jurăminte orale. Prevederile lor principale erau: conducerea statelor de către un principe creștin, în locul unui guvernator otoman musulman; alegerea principelui de către „țară”, dintre familiile princiare locale; confirmarea alesului și investirea sa de către sultan; păstrarea drepturilor și privilegiilor țării, a credinței, conform vechilor obiceiuri (autogovernare și autoadministrare, fără intervenție otomană în treburile interne); plata unui tribut și a unor daruri oficiale către sultan și înalții demnitari; principele trebuia să fie „prietenul prietenilor și dușmanul dușmanilor” padișahului; în schimb, Poarta se angaja să apere și să protejeze Principatele de orice agresor; se prevedeau protecția reciprocă a negustorilor, extrădarea fugarilor și schimbul de prizonieri; se acceptau regim vamal obișnuit pentru mărfurile otomane și tarife preferențiale pentru produsele românești exportate la Poartă (3–4% din valoare, față de 5–5,5%, cât plăteau negustorii veniți din „Casa războiului”).

Din punct de vedere otoman, s-a încercat aplicarea articolelor de mai sus în avantajul Porții, prin agravarea obligațiilor. Românii, dimpotrivă, au căutat să-și mărească sau să-și mențină gradul de libertate. Teoretic, principii nu aveau voie să întrețină relații externe decât prin intermediul Porții, dar au făcut-o (au încheiat tratate, multe dintre ele chiar antiotomane). Sultanii și-au arogat dreptul de a aproba căsătoriile domnilor români, dependența mitropoliilor românești (de patriarhia de Constantinopol sau de arhiepiscopia de Ohrida). „Alegerea” domnilor venea uneori după numirea de către sultan. De la jumătatea secolului al XVI-lea, Țările Române și-au pierdut treptat capacitatea de subiecți de drept internațional, și-au pierdut independența. Din anii '50–70 ai veacului al XVI-lea, dependența Țărilor Române de otomani crește sensibil, iar abuzurile sporesc. Se intră în perioada suzeranității efective sau reale, numită și hegemonie otomană. Tributul (haraciul) sporește considerabil; chiar dacă ținem seama de inflație, sumele de 155 000 de galbeni plătiți de Țara Românească, 65 000 de galbeni de Moldova și 15 000 de galbeni

de Transilvania, anual, înseamnă o mare apăsare; cresc darurile (peșcheșurile), la fel anumite obligații în muncă și îndatorirea de a aproviziona Constantinopolul cu produse la prețuri preferențiale, mai mici cu 15–20% decât cele de pe piața europeană. Se instituie, conform unor specialiști, un adevărat monopol otoman asupra comerțului. Se plătesc sume uriașe pentru cumpărarea domniilor și chiar pentru confirmarea lor. Unii sultani și, după ei, unele puteri occidentale încep să considere Țările Române drept provincii otomane, ceea ce era inexact și incorect. Acestea erau state creștine autonome, ajunse într-un anumit grad de dependență față de Imperiul otoman.

Din punct de vedere românesc, relațiile româno-otomane aveau alte semnificații decât cele voite de Istanbul. Plata tributului nu a însemnat inițial niciun fel de supunere, ci răscumpărarea păcii. Otomanii erau puternici și duri; prin tribut, ei erau plătiți să lase Țările Române în pace. De altfel, la început, tributul era pur simbolic. Creșterea lui accentuată se produce spre finalul secolului al XVI-lea. Românii au perceput dependența față de Poartă abia din acest secol al XVI-lea. Până atunci, ei nu considerau defel că s-au supus perpetuu turcilor. Mărturie stau dese alianțe cu puteri creștine peste capul Porții și dese revolte antiotomane, atunci când presiunile erau prea mari. Totuși, spre finalul veacului al XVI-lea, dependența Țărilor Române era foarte gravă, nemaiatinsă anterior. Imperiul intrase într-o criză internă și avea nevoie de bunuri, de bani, de produse. Domnii deveniseră instrumente docile în mâna Porții și nu mai căutau să facă binele public. Trebuie remarcat că hegemonia otomană era inegală pentru cele trei țări, deși între statutul lor erau deosebiri de grad, nu de tip sau fond. În Transilvania, suzeranitatea era mai lejeră, din varii motive (depărtarea mare de centru și apropierea de Occident; aservirea mai târzie; teama de Habsburgi, care pledau pentru „eliberarea” provinciei etc.); în Moldova, apăsarea era medie; cea mai grea situație o avea Țara Românească, cea mai apropiată de turci, cea mai ușor de dominat. Capacitatea de plată era invers proporțională cu sumele pretinse de otomani: Transilvania avea cele mai mari posibilități de plată, dar plătea cel mai puțin, pe când Țara Românească, aproape secătuită de resurse, trebuia să dea de zece ori mai mult ca Transilvania.

În aceste condiții ajunge în fruntea Țării Românești Mihai Viteazul (1593–1601, cu întreruperi), care intră în Liga Sfântă, încheie alianță cu împăratul romano-german și dezlănțuie revolta antiotomană. Moștenirea lui Mihai Viteazul a ușurat regimul de apăsare otomană pentru câteva decenii. Secolul al XVII-lea a fost unul de dominație a Porții, dar nu lipsit de revolte contra Porții și de alianțe ale domnilor români cu puterile creștine. Matei Basarab (1632–1654) era menit să ajungă „general al întregului Răsărit” în lupta contra Imperiului Otoman, iar Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir au intrat în legături ferme cu imperiile creștine europene, cu Imperiul Romano-German, respectiv cu Imperiul Rus, spre eliminarea dominației otomane. Sub aspect juridic, cea mai grea perioadă a fost cea fanariotă, care a durat un secol (1711/1716–1821), în vremea căreia principii de la București și Iași nu au mai fost români, ci greci, dar tot creștini, iar dominația otomană a sporit, fără însă să fie desființată autonomia. După revenirea domnilor pământeni, treptat, până la 1877, dependența Țărilor Române și apoi a României de Poartă a ajuns să fie pur formală.

Concluzii

Prin urmare, nu trebuie să fim decât realiști și să prezentăm faptele conform desfășurării lor. Nu avem de ce să ne punem cenușă în cap, inventând înfrângeri și umilințe care nu au fost și nici să ne transformăm în glorioși învingători permanenți ai turcilor. Românii, în frunte cu monarhii lor și cu boierimea, au apărat aceste țări cum s-au priceput, cu înaintări și reculuri, fără acte de eroism gratuit, împins spre sinucidere, dar și fără lașități, trădări și

închinări perpetue. Spre a valoriza corect soarta românilor în raport cu Poarta otomană este absolut necesar să-i comparăm pe români cu vecinii lor direcți, cu bulgarii și cu sârbii (ortodocși ocupați complet de otomani și trăitori în provinciile ale Imperiului), cu ungurii (catolici, intrați în rezistența occidentală, dar destrămați ca stat la 1526–1541, cu orașul-capitală devenit centru de pašalâc), cu polonezii (catolici, plătitori și ei de tribut sultanilor și aplecați spre compromisuri cu aceștia). Vecinii mai îndepărtați vin și ei cu exemple inedite: Raguză ajungea stat tributar Porții, într-un regim similar țărilor noastre; împăratul romano-german accepta să plătească otomanilor subsidii (tribut mascat) ca să conserve pacea; Veneția făcea uneori la fel, iar Franța – preacatolicul Regat al Franței – încheie alianță cu sultanul tocmai când creștinii aveau mai mare nevoie de sprijinul ei.

Independența nu este o caracteristică a Evului Mediu, ci a Epocii Moderne și Contemporane. Concepția medievală presupunea dependența oricui, ca persoană și ca entitate, de cineva sau de o instituție. În frunte era împăratul (supus și el Domnului), urmau regii (supuși împăratului), principii (supuși regilor), ducii/conții (supuși principilor) etc. Prin urmare, lumea premodernă trebuie înțeleasă în funcție de valorile sale și nu de cele ale contemporaneității. Țările Române au împărțit în Evul Mediu ideile de ierarhie, supunere, credință, privilegiu etc. și nu pe cele de libertate, egalitate, frăție, democrație, concurență etc., tipice timpurilor moderne. În cadrul acelor valori și idei s-au validat și românii, alături de alte popoare, cu rezultate mai bune sau mai rele, ca viața. Important este că au fost și că sunt încă pe acest pământ!

Aniversarea Secției de știință și tehnologia informației*

Acad. Ionel-Valentin Vlad
Președintele Academiei Române

Onorați Vicepreședinți ai Academiei Române,
Domnule Secretar General,
Onorați colegi din Academia Română,
Distinși participanți la această sesiune,

Felicit Secția de știință și tehnologia informației pentru această frumoasă aniversare în care s-au obținut nenumărate rezultate absolut remarcabile. Despre multe dintre aceste rezultate vor vorbi colegii noștri care urmează în programul sesiunii.

Eu doresc să mă opresc pe scurt asupra profesorului, omului de știință și cititorului Mihai Drăgănescu. Pentru început voi aminti doar câteva date biografice: a fost asistent al profesorului Tudor Tănăsescu, șeful Catedrei de electronică în recent înființata Facultate de Electronică și Telecomunicații; în 1957 a obținut titlul de doctor inginer cu teza *Capacitățile tuburilor electronice și dependența lor de condițiile de funcționare*. A fost coautor a unei inedite lucrări *Circuite cu tranzistoare*, publicată la Editura Tehnică. În 1962, pe atunci conferențiar, Mihai Drăgănescu publica la Editura Academiei o altă lucrare intitulată *Procese electronice în dispozitive semiconductoare de circuit*, una dintre primele cărți de autor din lume în domeniul teoriei dispozitivelor semiconductoare, cu contribuții și capitole, în mare parte, originale.

În anul 1963 ia conducerea Catedrei de tuburi și circuite electronice, devenite ulterior Catedra de tuburi electronice și tranzistoare. Profesorul Drăgănescu predă unul dintre cele mai frumoase cursuri din Facultate („Dispozitive și circuite elec-

Acad. Ionel-Valentin Vlad

tronice”), care, cred că a format multe generații de ingineri electroniști, un curs clar, în care principiile erau prezentate riguros, iar funcționalitățile diverselor circuite apăreau, din desene și grafice, simple și frumoase. Până astăzi acest curs, pe care l-am redactat de mână, este pentru mine un ghid, așa era de general și de interesant. Era fascinant!

Între anii 1961 și 1966 a fost prodecan, apoi decan al Facultății de Electronică și Telecomunicații, calitate în care mi-a semnat diploma de inginer. Mărturisesc că Profesorului Drăgănescu îi datorez un profund respect pentru formarea mea ulterioară. Cu toate că muncea enorm, de dimineată și până seara târziu, primea pe oricine cu multă bunăvoință, te asculta cu atenție, te

*Alocuțiune susținută la sesiunea aniversară „25 de ani de la înființarea Secției de știință și tehnologia informației” (29 mai 2017, Aula Academiei Române)

înțelegea, te sprijinea și îți oferea un loc onorant în activitățile și conferințele pe care le organiza. Întotdeauna plecam de la profesorul Drăgănescu cu noi idei și cu noi speranțe!

În aceeași perioadă, profesorul Drăgănescu a fost numit Președinte al Comisiei pentru metalurgie, construcții de mașini, electrotehnică și electronică din cadrul Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie și apoi secretar permanent al Comisiei guvernamentale pentru dotare cu tehnică de calcul și automatizarea prelucrării datelor.

În calitate de lider al informaticii românești a inițiat și a realizat proiecte de mare anvergură națională: construirea rețelei naționale de centre teritoriale de calcul; introducerea informaticii în programa de învățământ și dezvoltarea industriei de *software* din țara noastră etc.

În anul 1974 a obținut titlul de *doctor docent* și a fost ales membru corespondent al Academiei RSR.

Profesorul Mihai Drăgănescu a creat școala românească de dispozitive electronice, semiconductoare și de microelectronică. A avut contribuții la soluționarea a numeroase probleme teoretice, în circuite electronice neliniare, în teoria tranzistorului la nivele mari de injecție, efectele inductive în dispozitive semiconductoare și altele. A creat o nouă disciplină – electronica funcțională. Îmi aduc aminte cu mare plăcere că m-a invitat să susțin câteva prelegeri la acest curs; după care, plecam împreună de la Politehnică pe Grivița – nu locuia prea departe – și întotdeauna aveam discuții foarte interesante.

În același timp, profesorul Drăgănescu a fost inițiator și promotor al evoluției informatice din România. A conceput o nouă teorie a informației pe baze structural fenomenologice și elemente conceptuale privind societatea informatică în România. Informatica românească îl recunoaște drept unul dintre părinții fondatori, drept un lider și un manager de excepție. Poate că România nu ar fi avut succesele internaționale de necontestat de după 1989 în domeniul tehnologiei informației, dacă profesorul Mihai Drăgănescu nu ar fi luptat, în anii 1980, pentru ca Institutul de Cercetări de Informatică și, în general, informatica românească să aibă o poziție importantă în cercetarea și dezvoltarea tehnologică din România.

Înțelegerea schimbării și spiritul civic al profesorului Mihai Drăgănescu s-a manifestat și în ianuarie

1990, când a acceptat funcția de viceprim-ministru în primul Guvern postdecembrist. În această calitate a contribuit la elaborarea multor documente care au condus la transformarea democratică a țării noastre.

Numele Academicianului Mihai Drăgănescu rămâne însă asociat cu procesul de renaștere a Academiei Române, inițiat prin elaborarea Decretului nr. 4 din 5 ianuarie 1990, privind organizarea și funcționarea celui mai înalt for de știință și de cultură din țara noastră, pe care a condus-o apoi până în anul 1994; a condus-o în așa fel, încât ea să redevină **Academia Română**.

Mihai Drăgănescu a contribuit la alegerea multor membri, din diverse generații, ai Academiei Române; unii dintre ei, la acel moment, relativ tineri; printre aceștia mă număr și eu, dar și colegul meu Florin Filip, pe care îl felicit pentru evenimentul de astăzi, dar și pentru apropiata sărbătorire a împlinirii celor 150 de ani de existență a Bibliotecii Academiei Române, pe care o conduce cu mare succes și cu mare competență. La alegerea în Academie, eram oameni tineri și pentru noi a însemnat un lucru foarte important.

Academicianul Mihai Drăgănescu a fost, totodată, fondator și președinte al Secției de știință și tehnologia informației acum 25 de ani, cu o mică întrerupere între anii 1992–1994 și din 1998 până în 2010, dar și fondator al Institutului de Cercetări de Inteligență Artificială al Academiei Române, care astăzi îi poartă numele.

În calitatea sa de președinte al Academiei Române, împreună cu domnul academician Răzvan Theodorescu – dar la inițiativa sa – a fondat Secția de arte, arhitectură și audiovizual, considerând audiovizualul ca fiind foarte important pentru societatea informatică modernă, informațională. A reînnoit relațiile cu Academiiile de științe din Europa de Vest și cu instituțiile similare din Statele Unite ale Americii. S-a luptat pentru drepturile academicienilor, pentru recunoașterea post-mortem a unor ilustre personalități științifice și culturale române persecutate de regimul comunist, dar și pentru repunerea în drepturile care li se cuveneau în cadrul Academiei Române a tuturor celor care fuseseră excluși în 1948.

A fost directorul fondator al revistei „Academica”, fiind astfel primul care a reușit să realizeze o revistă a Academiei Române de mare anvergură.

În perioada 1994–1996, Academicianul Mihai Drăgănescu a fost numit ambasadorul României în Belgia, unde a depus o activitate eficientă pentru reluarea legăturilor între intelectualii celor două țări și pentru a face cunoscută imaginea reală a României. Reîntors în țară, Academicianul Mihai Drăgănescu a rămas deosebit de activ în plan științific, publicistic și social până în ultima perioadă a vieții.

În domeniul filosofiei științei a publicat lucrări în România, Statele Unite și Belgia și a introdus conceptele de informaterie și ortoenergie.

Munca sa a fost recunoscută, de-a lungul anilor, Profesorul Mihai Drăgănescu primind numeroase premii atât în țară, cât și peste hotare.

A plecat din această lume la 2 iunie 2010, la puțin timp după ce a împlinit 80 de ani. Îl aveam și îl am mereu pe profesorul nostru în mintea și în sufletul meu și păstrez cu mare grijă moștenirea, la drept vorbind, toți păstrăm această moștenire pe care ne-a lăsat-o în cercetarea științifică, în educarea noilor generații de oameni de știință, în slujirea devotată a Academiei Române și a țării noastre.

Pentru mine, ca și pentru noi toți, Academicianul Mihai Drăgănescu rămâne o figură luminoasă, un model de probitate științifică, de abnegație, de devotament, de dăruire. Amintirea sa va rămâne veșnic vie în inimile noastre, ale tuturor.

*Sesiunea „25 de ani de la înființarea Secției de știința și tehnologia informației”
Aspect din Aula Academiei Române*

Secția „Știința și tehnologia informației” a împlinit 25 de ani*

Acad. F. G. Filip

1. Precursori

Secția de știința și tehnologia informației s-a format la începutul anului 1992 cu un număr de șase membri ai Academiei Române, proveniți din Secția de științe tehnice (acad. Mihai Drăgănescu, prof. Dan Dascălu, prof. P. Stoica, dr. Gheorghe Tecuci, dr. Florin Gh. Filip – membri corespondenți; dr. Victor Toma, membru de onoare). La aceștia a fost adăugat numele lui Vasile Mihai Popov, membru corespondent din 1963, stabilit în SUA.

Trebuie remarcat faptul că o serie de eminente membri ai Academiei Române au anticipat prin opera lor apariția Secției; dintre aceștia, Grigore Moisil (membru titular din 1948), Tiberiu Popovici (membru corespondent din 1948, titularizat în 1953), Tudor Tănăsescu (membru corespondent din 1952), Aurel Avramescu (membru corespondent din 1955), Cornel Penescu și Vasile Mihai Popov (aleși membri corespondenți în anul 1963) și Mihai Drăgănescu (ales membru corespondent în 1974), căruia i-a revenit onoarea de a fonda secția în 1992. Despre toți aceștia vor vorbi în continuare colegii mei. Eu mă voi limita la evocarea primelor momente din scurta istorie a secției noastre.

2. Începutul

Din documentele oficiale disponibile studiate am constatat că prima referire la posibilitatea creării unei entități organizatorice de informatică în cadrul Academiei Române a fost făcută de Adunarea generală din 7–8 martie 1991. Cu acea ocazie, academicianul Drăgănescu, primul președinte al Academiei renăscute, afirma (*Anale/91*, p. 42):

Acad. F. G. Filip

„La Secția de științe tehnice, vom lua în dezbatere conturarea unei subsecții pentru Știința și tehnologia informației, domeniu foarte nou, deosebit de important pentru viața științifică, economică și culturală.”

De altfel, terenul fusese pregătit în acest sens încă din anul anterior. În *Raportul în domeniul cercetării științifice și avansate*, prezentat în Adunarea generală din 13 noiembrie 1990 de către acad. N.N. Constantinescu, secretarul general, se arată că *„elaborarea concretă a strategiei cercetării s-a făcut sub conducerea secțiilor științifice ale Academiei”* (*Anale/90*, p. 37).

*Cuvânt de deschidere susținut la sesiunea aniversară „25 de ani de la înființarea Secției de știința și tehnologia informației” (29 mai 2017, Aula Academiei Române)

În acel Raport, deși nu exista încă o secție de specialitate în informatică, la Punctul 6, dedicat științelor tehnice se propuneau mai multe activități de cercetare specifice, valabile în bună măsură și astăzi: „Pe tărâmul informaticii [se au în vedere]: prelucrarea asistată de calculator a informațiilor de tip text în vederea manipulării în timp real a limbajului material (corect „natural”), sisteme de calcul de tip neuronal pentru prelucrarea datelor tip 2D și 3D, elaborarea de sisteme informatice pentru informatizarea societății, elaborarea și implementarea de algoritmi numerici pentru calculatoare, elaborarea programelor și limbajelor de inteligență artificială” (Anale/90, p. 41).

Alte elemente care au pregătit înființarea Secției de știința și tehnologia informației au fost: existența în Academia Română a patru membri din domeniul viitoarei secții și activitatea unor institute ale Academiei cu realizări în domeniu. Referitor la primul aspect, în Academie, pe lângă acad. Drăgănescu (titularizat în Adunarea generală din 22 ianuarie 1990 în conformitate cu prevederile Art. 5 din Decretul-lege privind organizarea și funcționarea Academiei Române din 5 ianuarie 1990) și Vasile Mihai Popov, au fost aleși pe rând membri corespondenți: prof. Dan Dascălu în 1 noiembrie 1990, (titularizat în 1993) și Gheorghe Tecuci în 31 ianuarie 1991 (titularizat în 1993).

În ceea ce privește existența unor institute cu activități de cercetare, în Raportul de activitate pe anul 1990, prezentat de către acad. Mihai Drăgănescu, președintele Academiei Române, în Adunarea generală din 31 ianuarie 1991, se remarcau rezultatele Institutului de Informatică Teoretică din Iași („analiza digitală a semnalelor, sistemelor fuzzy, algoritmi de calcul paralel”) și ale Institutului de Tehnică de Calcul din Cluj-Napoca („analiza numerică și aplicațiile în calculul numeric”, Anale/91, p. 48).

În aceeași Adunare generală, președintele Academiei observa totuși că: „Nu am realizat până acum niciun institut nou de cercetare arondată [...] Apoi un institut de electronică, robotică, automatică și informatică biologică” (Anale/91, p. 43).

În prezent, în coordonarea Secției funcționează, pe lângă Institutul de Informatică Teoretică din Iași, Institutul pentru Inteligența Artificială și Prelucrarea Limbajului Natural (care, din anul 2013, poartă numele academicianului Mihai Drăgănescu) și Cen-

trul pentru Noi Arhitecturi de Calcul, precum și Centrul pentru Nanotehnologii aflat sub egida Academiei Române.

Un aspect mai puțin evocat, dar care merită a fi remarcat, îl constituie premiile Academiei Române în domeniul științelor tehnice pentru lucrări de informatică și automatică, acordate prin deciziile Prezidiului din 18 iunie 1990 și 6 octombrie 1990 (Anale/90, p. 110) înainte de înființarea Secției:

– Premiul „Traian Vuia” acordat domnului Gheorghe Tecuci pentru *Cercetări privind sistemele instruibile*;

– Premiul „Aurel Vlaicu” acordat domnului Mihail Voicu pentru grupul de articole *Asupra aplicării metodei invariației de flux în teoria și proiectarea sistemelor automate*.

În Adunarea generală din 18–19 decembrie 1991, numărul membrilor Academiei Române, care aveau să facă parte din Secție, a crescut. Au fost aleși membri corespondenți: dr. Florin Gheorghe Filip (titularizat în 1999), prof. P. Stoica (devenit, la cerere, membru de onoare, în 1999) și prof. Andrei Țugulea (Anale/91, p. 98).

În aceeași Adunare generală s-a propus modificarea Statutului Academiei Române și înființarea a două noi secții (art. 5): Secția XIII – Arte, arhitectură și audiovizual și Secția XIV – Știința și tehnologia informației.

În urma numărării voturilor exprimate în Adunarea generală și apoi a celor transmise prin corespondență, statutul a fost amendat (Anale/91, p. 124).

Totuși, la finele anului 1991, un număr de membri ai Academiei – acad. Mihai Drăgănescu și Dan Dascălu, Florin Gheorghe Filip, Vasile Mihai Popov, P. Stoica și Gheorghe Tecuci, membri corespondenți – figurau încă în structura Academiei în evidențele Secției de științe tehnice (Anale/91, p. 257). De asemenea, noul Premiu „Tudor Tănăsescu” al Academiei Române pe anul 1991 figura tot la acea secție.

Astăzi, patru premii ale Academiei Române, în domeniul actual al secției, poartă numele unor iluștri membri ai Academiei Române: Tudor Tănăsescu, Gheorghe Cartianu, Mihai Drăgănescu și Grigore Moisil (partajat cu Secția de matematică).

Secția a început să funcționeze abia în anul următor. Astfel, prima ședință s-a desfășurat în februarie 1992, în prezența academicianului Radu Grigorovici, vicepreședinte coordonator. Au participat acad. Mihai Drăgănescu, prof. Dan Dascălu,

dr. Florin Gheorghe Filip și dr. Ștefan Iancu, secretarul științific al noii secții. În Adunarea generală din 12 martie 1992, acad. Drăgănescu a afirmat (*Anale/92*, p. 9): „*La Secția XIV, Secția de științe și tehnologia informației, am fost ales președinte, dar fiind ocupat cu problemele Academiei, a fost ales vicepreședinte coordonator domnul profesor Dan Dascălu, membru corespondent*”.

3. Dezvoltarea

În ceea ce privește rolul de consacrare al Academiei Române, doresc să menționez primirea unor colegi cu realizări științifice individuale remarcabile: prof. Horia Nicolai Teodorescu (1993), prof. A. Silard (1994), prof. Dan Tufiș (1997), dr. Gheorghe Păun (1997), dr. Mihai Mihăilă (1999), prof. Vlad Ionescu (1996), prof. Ioan Dumitrache (2003), prof. Mihail Voicu (2006), prof. Gheorghe Ștefan (2011) și prof. Dan Cristea (2015). Membri de onoare din țară au fost aleși: dr. Victor Toma, care a realizat, în 1957, primul calculator electronic românesc și prof. Marius Guran (2011), care a coordonat, în 1982, realizarea experimentului UNIREA, prima rețea de calculatoare din țară. Prof. Radu Popescu-Zeletin (1997), prof. Constantin Bulucea (2001), dr. Mihail Roco (2012) au devenit membri de onoare din străinătate.

În anul 1999, prof. Alexandru Timotin și prof. Andrei Țugulea s-au transferat de la Secția de științe tehnice în secția noastră. Ei au fost titularizați în anul 1999, iar colegii Dan Tufiș și Gheorghe Păun în 2011 și, respectiv, 2012.

În prezent, membrii secției noastre reprezintă mai multe discipline (informatică teoretică, microelectronică, telecomunicații, electrotehnică, automatică, sisteme informatice și calculatoare și rețele de calculatoare, inteligență artificială) și școlile de învățământ și cercetare din București și Iași.

Pe lângă realizările științifice individuale remarcabile, membrii secției noastre au contribuit direct la bunul mers al activității din Academie ca instituție. Se pot menționa:

- Inițiativa creării *Rețelei naționale de calculatoare* – RNC (în 1992), care a pus bazele unui serviciu informatic utilizat în prezent de întreaga comunitate științifică. Au avut contribuții esențiale

acad. Drăgănescu, acad. Țugulea și acad. Tecuci. Rețeaua a fost implementată la nivelul național de către ICI București, condus de acad. Filip (1992) și în Academia Română de ICIA, condus de acad. Tufiș.

- Activitățile celor trei comisii ale secției: Forumul pentru societatea informațională (inițiat de acad. Drăgănescu, în 1997), Informatizarea limbii române (acad. Tufiș) și Știința și tehnologia micro-sistemelor (acad. Dascălu).

- Cele trei proiecte componente ale *Strategiei Academiei Române* (Vlad, 2016) desfășurate în perioada 2015–2017 referitoare la educație, siguranța informatică și societatea cunoașterii, conduse de prof. I. Dumitrache, membru corespondent al Academiei Române, acad. D. Tufiș și acad. F.G. Filip.

Bibliografie

1. *Analele Academiei Române*, Anul 1990, Seria V, Vol. 1, Ed. Academiei Române, București, 1993.
2. *Analele Academiei Române*, Anul 124(1991), Seria V, Vol. II, Ed. Academiei Române, București, 1996.
3. *Analele Academiei Române*, Anul 126(1992), Seria V, Vol. III, Ed. Academiei Române, București, 1993.
4. Rusu Dorina, *Membrii Academiei Române, 1866–2003. Dicționar*, Ed. Academiei Române, București, 2003.
5. Vlad I.-V., *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani. Sumar executiv*, Ed. Academiei Române, București, 2016.

Pe data de 29 aprilie 2017 s-a desfășurat ședința aniversară a Secției XIV pentru „Știința și tehnologia informației” a Academiei Române. La ședință au participat, alături de membrii secției, președintele Academiei Române, Acad. Ionel-Valentin Vlad, care a rostit o cuvântare, membrii Biroului Prezidiului, alți membri ai Academiei Române, colegi din ASTR (Academia de Științe Tehnice din România), AOȘ (Academia Oamenilor de Știință), Universitatea „Politehnica” București, ASE, ICI, AGIR, doamna Nora Rebreanu, care a avut o scurtă intervenție. Prof. G. Metakides, cel care a condus programele de cercetare în IT ale Uniunii Europene timp de 12 ani (1988–2002) și a participat la mai multe dintre acțiunile secției (1992, 1996, 2002, 2005), a fost prezent și a rostit o alocuțiune.

Omagiu din partea unui economist*

Acad. Emilian Dobrescu

Domnului academician Florin Filip

Stimate domnule academician,

Vă felicit pentru frumosul jubileu și vă doresc din toată inima ca acesta să fie primul termen al unei cât mai lungi serii ascendente. Vă rog, de asemenea, să primiți scuzele mele pentru că nu pot fi prezent la prestigiosul dumneavoastră eveniment. Vă mulțumesc mult pentru invitație, mai ales că mă considerați „*de multă vreme, un apropiat al nostru*”.

Este drept că întotdeauna m-am simțit bine în compania informaticienilor. Întrebat odată de unde vine această afinitate, n-am prea fost convingător. A fost poate o revanșă a dorinței neîmplinite de a urma studiile universitare la Facultatea de Matematică. Nu exclud din ipoteze nici pasiunea pentru șahul modern, devenit după Claude Shannon, un veritabil poligon de experiment informatic. Preocuparea sistematică pentru modelarea economică a cântărit și ea greu în balanța preferințelor mele intelectuale. Fapt este că mai mereu am fost în contact cu specialiștii din acest domeniu, începând cu Gheorghe Mihoc și grupul său de probabiliști, cotinuând cu alți exponenți de marcă ai școlii noastre matematice și apoi cu o deosebit de fructuoasă, pentru mine, conlucrare cu Mihai Drăgănescu.

Respectul dumneavoastră pentru cel omagiat în Sesiune este nu numai în sine remarcabil, dar și pilduitor pentru noi toți, ilustrând ceea ce am putea numi filiațiunea cu predecesorii, ca atribut identitar al unei comunități. L-am cunoscut destul de bine pe acad. Mihai Drăgănescu, primul președinte după 1989 al Academiei Române. L-am și sprijinit în multe dintre novatoarele lui demersuri. Încă din

Acad. Emilian Dobrescu

anii '60, Mihai Drăgănescu – caracterizat printr-o greu de egalat tenacitate – a investit enorme eforturi în fundamentarea unor ambițioase proiecte de modernizare a României, în coagularea în jurul acestora a unor largi colective de specialiști entuziaști, în sensibilizarea opiniei publice și a factorilor decidenți față de riscurile decuplării noastre de noile străpungeri tehnologice, în edificarea unei industrii de calculatoare cât mai apropiate de standardele occidentale.

În suita meritelor majore ale lui Mihai Drăgănescu se cuvine a fi inclusă construirea primei rețele naționale de informatică aplicată, cu Institutul de Cercetări în Informatică (ICI) ca nerv vital, iar

*Mesaj transmis la sesiunea aniversară „25 de ani de la înființarea Secției de știința și tehnologia informației” (29 mai 2017, Aula Academiei Române)

centrele județene de calcul ca prelungiri de diseminare locală a acestei tehnologii. Am colaborat direct cu foarte mulți experți din Institutul de Cercetări în Informatică. Mă feresc de nominalizări pentru a evita posibile nedrepte omisiuni. Sigur că existau și alte nuclee-fanion în acest domeniu – Facultatea de Matematică și Politehnica din București, Centrul de Cibernetică al Academiei de Studii Economice, Universitatea din Cluj-Napoca. ICI însă a acoperit un perimetru mult mai extins decât acestea, atât tematic – de la cercetări operaționale de top, până la cele mai variate aplicații de interes practic –, dar și ca impact geografic, exercitând o benefică influență asupra activității a numeroase întreprinderi, laboratoare, unități formative, institute de cercetare din întreaga țară.

Împreună cu Mihai Drăgănescu și colaboratorii săi, am vizitat peste jumătate dintre centrele teritoriale, unde – spre marea mea bucurie, dar și surprindere – am luat act de imensa diversitate a ofertei informatice pentru mai toate sectoarele economice și instituționale.

În deceniile șapte-opt, nu doar la noi, ci și în străinătate – de la Washington la Tokyo, cu întregul lanț intermediar de capitale europene și nu numai –, aproape orice referire la dezvoltarea tehnicii de calcul și informaticii aplicate din România era instantaneu asociată în replicile interlocutorilor cu numele Drăgănescu.

Ca economist, îngăduiți-mi să semnez o contribuție mai puțin cunoscută a acestuia. M-a întrebat, prin 1967, de ce pătrunde atât de greu în România managementul performant. Desigur, înțelegea perfect efectul curenților din baza tehnică și pregătirea resurselor umane, al barierelor psihologice, care, inerent, apar în derularea oricărei mutații socio-economice de amploare. Admitea, pe bună dreptate, și consecințele nocive ale cadrului instituțional de atunci.

Structurată pe obiectivul comprimării semnificative a fenomenelor de centralism în conducerea economiei, reforma – la care eu lucrasem împreună cu mulți alți colegi, lansată la finele deceniului șase –

reprezenta și în viziunea lui Mihai Drăgănescu un posibil cadru de favorizare a funcționării mai eficiente a aparatului productiv. Nu i se părea totuși suficient, cel puțin din perspectivă informațională. I-am schițat mai concret problema care se punea nu doar la noi, ci și în alte țări, anume lipsa de coerență a întregului mecanism de generare, transmitere și sintetizare a datelor, de la unitățile primare până la ministere și celelalte organisme de conducere.

Mihai Drăgănescu a acceptat că într-adevăr este vorba de un impediment capital. Mărturisesc, nu m-am așteptat ca reacția lui să fie atât de pragmatică. După circa doi ani, mi-a propus să mă alătur grupului de informaticieni și statisticieni pe care deja îl constituise pentru evaluarea sistemului informațional din țara noastră comparativ cu experiența mondială.

S-au efectuat deplasări în multe state (la trei am participat și eu), s-a adunat un vast material de studiu, de la legislația de profil până la normele adiacente de aplicare și întregul set de tehnici computaționale (suporturi de informație, algoritmi utilizați în prelucrarea datelor, arhitectura rețelei echipamentelor de calcul, modele de gestiune, aplicații informatice mai complexe, ca analiza *input-output* și modelele macroeconomice), organizarea învățământului de specialitate. Pe baza acestuia și a excelentelor rapoarte ale echipelor documentare, colectivul de sinteză – coordonat de Mihai Drăgănescu, din care am făcut și eu parte – a produs un document cuprinzător privind modernizarea sistemului informațional din România, adoptat oficial în 1972 de cel mai înalt organism politic. Ce s-a ales *de facto* din acest program, ca și din reforma anunțată în 1967, se cunoaște. Mă opresc aici cu amintirile.

Doresc mult succes sesiunii dumneavoastră, care – sunt convins – va contura în mod cuprinzător tabloul unei personalități de amplitudine enciclopedică, profund convergentă cu cele mai avansate trenduri istorice, constant fidelă idealurilor și reperelor de căpătâi ale Academiei Române.

O sămânță care a rodit*

Acad. Dan Dascălu

Motto:

„Iată, a ieșit semănătorul să semene.

Și pe când semăna, unele semințe au căzut lângă drum și au venit păsările și le-au mâncat.

Altele au căzut pe loc pietros, unde n-aveau pământ mult și îndată au răsărit, că n-aveau pământ adânc; iar când s-a ivit soarele, s-au pălit de arșiță și, neavând rădăcină, s-au uscat. Altele au căzut între spinii, dar spinii au crescut și le-au înăbușit. Altele au căzut pe pământ bun și au dat rod: una o sută, alta șaiszeci, alta treizeci.

Cine are urechi de auzit să audă”.

(Matei, 13)

Introducere

Academicianul Mihai Drăgănescu are o contribuție recunoscută la consolidarea industriei electronice, la dezvoltarea informaticii, la filosofia societății cunoașterii. În acest articol, ne referim la modul în care s-a dezvoltat și a dat roade o simplă idee a profesorului, născută în 1991, cu puțin înainte de întemeierea Secției de știința și tehnologia informației, o idee care a condus la crearea unui institut care continuă și astăzi, urmărind evoluțiile de pe plan mondial, tradiția românească în domeniul semiconductor/microelectronică. Nu este vorba de conservarea industriei și a cercetării de până la 1990, ci de crearea și dezvoltarea unui institut de cercetare pentru microtehnologie, ulterior micro- și nanotehnologie. Acest domeniu, aparent „exotic” la început, a evoluat din anii '90 până în prezent și a devenit indispensabil pentru tehnologia micro-nanoelectronică actuală. Aspectele de ordin tehnic sunt explicate succint în continuare.

Acad. Dan Dascălu

Microelectronica și apoi nanoelectronica, bazate pe miniaturizarea și integrarea într-o singură componentă (piesă) a unui număr enorm de dispozitive electronice, au dus la o complexitate enormă a circuitelor electronice integrate (memorii, microprocesoare). Arhitectura sistemelor și utilizarea unui *software* specific sunt la fel de importante. Integrarea completă a sistemelor, care conțin elemente neelectronice, în primul rând traductori de intrare și ieșire, a fost etapa următoare.

Micro- nanotehnologiile sunt esențiale pentru realizarea de micro-nanosisteme, de exemplu MEMS (microsisteme electromecanice). Concepțiile de *Internet of Things* (IoT) sau *Smart cities* nu ar avea sens în absența unor astfel de sisteme

* *Alocuțiune susținută la sesiunea aniversară „25 de ani de la înființarea Secției de știința și tehnologia informației” (29 mai 2017, Aula Academiei Române)*

miniaturizate care asigură interfața cu mediul tehnic și natural.

Industria micro- nanoelectronică în sens larg cuprinde și fabricația MEMS, chiar dacă liniile de fabricație sunt separate și integrarea în sisteme este hibridă.

Contextul în care a apărut ideea profesorului Drăgănescu a fost următorul. În 1991, SC Microelectronica (fabrica cu tehnologia cea mai evoluată din industria de semiconductori românească, concentrată pe platforma Băneasa) era în derivă, după dispariția CAER, care asigura piața de desfacere, dar și unele semifabricate. Propunerea academicianului Mihai Drăgănescu (la momentul respectiv președinte al Academiei Române) a fost aceea de a se înființa o nouă entitate de cercetare, care să folosească tehnologia microelectronică din această fabrică în domeniul microtehnologiilor (tehnologii de microsistem).

Cum a apărut institutul?

În septembrie 1991 s-a înființat, prin semnătura profesorului Andrei Țugulea, secretar de stat pentru cercetare, așa-zisul CMT (Centrul de Microtehnologie). Ministru, la data respectivă, era profesorul Gh. Ștefan. Ambii sunt în prezent membri ai Academiei Române. În intervalul 1991–2011, director al acestui centru, devenit ulterior (1993) institut și apoi (1996) institut național a fost autorul acestui articol.

Un rol aparte în evoluția acestei unități de cercetare, în perioada 1992–1996, l-a avut prof. dr. ing. Doru Dumitru Palade, directorul general al Institutului de Mecanică Fină. În calitate de vicepreședinte al Colegiului consultativ, a prezidat o ședință în care s-a făcut o evaluare a domeniului de microtehnologii (29 februarie 1992). Ca ministru, a asigurat finanțarea necesară a CMT, pentru a susține activitatea liniei de fabricație de la S.C. Microelectronica, a introdus (1993) în Planul național de cercetare domeniul de „microtehnologii” (la Comisia Europeană finanțarea distinctă a tehnologiilor de microsistem are loc din 1994), a înființat Institutul de Microtehnologie (IMT), prin H.G. (23 iulie 1993). Ulterior, a propus fuziunea dintre IMT și ICCE (Institutul de Cercetări pentru Componente Electronice), idee pe care nu o mai avusese nimeni până atunci. În mandatul de ministru al Domniei Sale, prin H.G. (noiembrie 1996), apare actualul institut național (INCD Microtehnologie sau IMT București).

Cum au evoluat lucrurile?

Trebuie să subliniem, mai întâi, împlinirea viziunii profesorului Mihai Drăgănescu: microtehnologiile (astăzi, micro- nanotehnologii) și-au confirmat potențialul, dar nu numai în tehnologia micro- nanoelectronică, ci și în industriile tradiționale. Dacă această idee s-a dovedit rodnică (o „sămânță” care a „rodit”), în schimb, gestionarea unei linii de producție de către o unitate de cercetare s-a dovedit nerealistă, mai ales în condițiile unei privatizări haotice, care a dus, practic, la dispariția industriei de pe platforma Băneasa.

IMT a gestionat linia de fabricație de la S.C. Microelectronica numai până în martie 1997, dar institutul a supraviețuit: fuziunea cu ICCE i-a asigurat un sediu, un minim de infrastructură experimentală și majoritatea resurselor umane (cât de benefică a fost ideea ministrului Palade!), iar orientarea tematică spre un domeniu de perspectivă i-a facilitat succesul în cooperarea europeană (cel mai performant INCD din România, conform „Raportului pentru inovare” al Comisiei Europene, 10 iunie 2011).

A fost de importanță vitală finanțarea neînteruptă, timp de două decenii (1993–2013), din programele CD pe plan național pe tematica microtehnologii sau micro- nanotehnologii (tematica era corelată cu cea europeană). Să nu uităm nici investițiile în infrastructura de cercetare, din diverse surse (2006–2015).

Pe plan național, institutul a avut inițiative legate de micro-nanotehnologii și a condus proiectul NANOPROSPECT (Nanotehnologia în România, studiu prospectiv, 2010–2011). Raportul final (care schițează o orientare strategică elaborată împreună cu specialiștii din diaspora) și o bază de date consistentă sunt încă disponibile public la adresa www.imt.ro/NANOPROSPECT. Este interesant faptul că „inventarul” resurselor și rezultatelor obținute în țară a avut în vedere conceptul de „nanotehnologie” în sens larg, care include micro- nanoelectronica, micro-nanofotonica și (nano)- materialele, un grup de tehnologii generice esențiale (Key Enabling Technologies, KET). Actualul program de cercetare european, „Horizon 2020” (2014–2020), a consfințit, ulterior, rolul cheie al KET în asigurarea competitivității industriale a Europei.

Cum este văzut, în prezent, institutul pe plan mondial?

De mai bine de două decenii, la inițiativa Japoniei, a fost organizată Word MicroMachine Summit (MMS), manifestare anuală dedicată domeniului MEMS (v. mai sus). Este vorba de o reuniune științifică internațională, la care se participă numai pe bază de invitație și la care se prezintă și rapoarte „de țară” sau rapoarte pentru activitatea în domeniu într-un grup de țări (de exemplu, Țările de Jos sau Țările din Peninsula Iberică). Evident, sunt reprezentate numai anumite țări sau grupuri de țări. În ultimii zece ani (2007–2016), România, prin IMT, a fost singura țară participantă din estul Europei. La ediția a 23-a (Barcelona, 15–17 mai 2017), România a adus în „sua” sa Polonia și – simbolic – câteva țări din bazinul dunărean.

În cele de mai sus, am arătat faptul că în crearea IMT, care duce mai departe ștafeta microelectronicii, au avut un rol central sau un rol episodic membrii Secției de specialitate. În loc de încheiere, menționăm conexiunile de durată dintre activitatea institutului și Academia Română.

- Centrul de Nanotehnologii CNT-IMT (www.imt.ro/CNT) a funcționat sub egida Academiei din 2002 până în 2017. La început, Centrul a cuprins numai Laboratorul de nanotehnologie din IMT, primul de acest fel din țară, înființat în 1996. Din 2009, Centrul a grupat trei laboratoare CD. A fost inițial condus de dr. Irina Kleps, iar după pensionarea acesteia (2009) de către acad. Dan Dascălu. Rezultatele științifice au fost incluse în Rapoartele anuale ale Academiei Române.

- Seminarul Național de Nanoștiință și Nanotehnologie, organizat de către acad. Dan Dascălu, a debutat la Academia Română în anul 2000, cu

trecerea în revistă a domeniului de micro- nanotehnologii. Inițiativa s-a materializat în anul 2001, prin apariția Programului Național de Materiale Noi, Micro- și Nanotehnologii (MATNANTECH), coordonat de către Universitatea Politehnica din București. Unele evenimente din această serie au fost pur științifice, altele au avut un caracter de informare sau de dezbateră, privind evoluția domeniului. S-a ajuns, în prezent, la a 16-a ediție (6 iunie 2017, Academia Română, v. www.romnet.net/nano/SNN2017).

- Seria de volume *Micro- and nanoengineering* în Editura Academiei Române (volumul 25 în curs de editare), sponsorizată și de IMT (disponibilă *online* la www.nano-link.net/mne); volumele conțin, de regulă, prezentarea *in extenso* a unor lucrări susținute la manifestări științifice de profil, de exemplu, la Seminarul Național de Nanoștiință și Nanotehnologie.

- ROMJIST („Romanian Journal of Information Science and Technology”), publicație ISI a Academiei Române, în 2017 la vol. 20, sponsorizată și de IMT (disponibilă *online* la adresa www.romjist.ro), publică și articole din domeniul de cercetare IMT, de exemplu numere de revistă care preiau *in extenso* comunicări de la conferința IEEE, denumită CAS (inițial, Conferința Anuală de Semiconductoare, din 1991 – International Semiconductor Conference), în octombrie 2017, la a 40-a ediție. Conferința este organizată de IMT (www.imt.ro/cas), în colaborare cu Universitatea Politehnica din București, sub egida Academiei Române. Este de așteptat ca această colaborare a IMT cu Academia Română să continue sub o formă sau alta și după retragerea autorului din Institut (1 iulie 2017).

Institutul de Informatică Teoretică la 25 de ani de la înființarea Secției*

Horia Nicolai Teodorescu

Membru corespondent al Academiei Române

Academia Română și institutele ei asigură, împreună cu universitățile mari, structura suport durabilă, stabilă și rezilientă pe care se dezvoltă știința și, în bună măsură, cultura română, în ce au ele mai persistent. Ca urmare, Academia și institutele ei își asumă în mod necesar și rolul de a contribui la cultura și știința internațională – rol necesar să ni-l asumăm, dacă dorim ca România să fie vizibilă și respectată la nivel mondial.

Institutele Academiei Române au misiunea de a realiza în primul rând cercetări fundamentale pentru țară, cum sunt cele legate de limba, istoria, cultura și civilizația națională, dar și cele care privesc geonomia, economia, sănătatea populației și tendințele sociale. Al doilea rol major al institutelor Academiei este de a realiza studii avansate în toate domeniile, pentru a contribui astfel, alături de universități și alte instituții de cercetare, la menținerea și creșterea nivelului cunoașterii fundamentale și aplicative naționale. Această misiune este extinsă și la nivel educațional, prin Școala doctorală a Academiei Române.

La toate aceste imperative se aliniază și Institutul de Informatică Teoretică al Academiei Române – Filiala Iași, primul apărut dintre institutele Secției.

Institutul nostru are preocupări în susținerea prin instrumente informatice a documentării și analizei limbii române scrise și vorbite, de asemenea, în susținerea prin instrumente informatice a cercetărilor medicale, economice și sociale în diversele lor forme. În același timp, grupuri ale Institutului contribuie la dezvoltarea

Horia Nicolai Teodorescu

aspectelor teoretice fundamentale ale informaticii și ale ramurilor ei aplicative, în special ale inteligenței artificiale.

Cantitativ și calitativ, Institutul a contribuit cu sute de lucrări cu vizibilitate internațională la fondul de cunoaștere în domenii, precum bazele informaticii, analiza limbii române vorbite și scrise, procesări de imagini și a semnalelor de uz medical și industrial, analiza unor fenomene sociale. Institutul de Informatică Teoretică al Academiei Române a participat la realizarea a două dintre cele mai mari corpusuri de texte și de voci pentru limba română. Corpusul computațional de referință pentru limba

română contemporană COROLA, realizat în parteneriat cu Institutul de Inteligență Artificială al Academiei și cu Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, este unul dintre cele mai mari din lume în prezent, incluzând o colecție de texte (în format scris și oral) de sute de milioane de cuvinte.

Corpusul de voci „SRoL”, realizat în parteneriat în principal cu Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, se remarcă nu doar prin cantitatea de date, ci și prin analiza vocilor emoționale și a vocilor cu patologii vocale, ambele riguros documentate. Realizarea acestor părți ale corpusului a antrenat colaborarea unor specialiști din Universitatea de Medicină și Farmacie ieșeană, precum și din Institutul de Lingvistică „Al. Philippide” al Academiei și din Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Instrumentele informatice dezvoltate la Institutul nostru au fost utilizate de lingviști pentru realizarea eficientă și de mai bună calitate grafică a dicționarului lingvistic dialectal pentru zona

Moldovei, iar de arheologi pentru documentarea unor descoperiri arheologice. Modele teoretice și aplicații informatice de modelare a unor sisteme complexe, neliniare, au permis dezvoltarea unei noi clase de senzori, în colaborare cu cercetători din Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași și din Institutul de Micro- și Nanotehnologii al Academiei Republicii Moldova. Modele avansate pentru rețele de socializare și pentru unele procese sociale au făcut obiectul a două granturi internaționale, sprijinite financiar de NATO și coordonate de Institutul nostru; la aceste dezvoltări au participat Institutul de Matematică și Informatică din Chișinău și Institutul de Cibernetică din Kiev, dar și specialiști din alte universități, precum Harvard University, Technion și Bundeswehr Universität München, din Germania.

Institutul de Informatică Teoretică al Academiei Române – Filiala Iași este un pilon esențial pentru funcționarea eficientă a Secției și a contribuit în cei 25 de ani cu multe succese de marcă, într-o largă paletă de activități academice.

Începuturile și dezvoltarea informaticii în România.

Contribuțiile academicianului Mihai Drăgănescu ca om de știință și manager vizionar*

Marius Guran

Membru de onoare al Academiei Române

Dezvoltarea informaticii în România este marcată de inițiative și personalități care în anumite împrejurări au știut, ca specialiști cu o mare deschidere spre nou și cunoaștere, să valorifice ceea ce le-a oferit ca posibilități și resurse perioada istorică în care și-au promovat inițiativele. Evoluția informaticii, prin produsele care au caracterizat diferitele perioade din această evoluție, se poate prezenta pe trei niveluri de performanță:

- Cel reprezentat de **calculatoarele electronice** utilizate în sistem *batch-processing* și un început al teleprelucrării, pe baza unor terminale simple de tip TTY și CRT.

- Cel reprezentat de apariția **minicalculetoarelor** și mai ales a **calculatoarelor personale**, bazate pe circuite larg integrate și foarte larg integrate, cu o extindere a teleprelucrării, pe baza unor terminale denumite în timp „grele” și „inteligente”, inclusiv a interconectării calculatoarelor, în vederea partajării resurselor de către utilizatorii plasați „în local” sau „la distanță”, în raport cu resursa de calcul.

- Cel reprezentat de apariția și dezvoltarea **rețelelor de calculatoare**, cu o evoluție care a depășit chiar și imaginația celor ce au condus proiecte de pionierat în acest domeniu.

Profesorul Mihai Drăgănescu, prin calitățile de cercetător formator de specialiști, de promotor al noului în electronică și informatică, prin felul în care s-a făcut remarcant și cum a valorificat momentele și

Marius Guran

perioadele apărute în evoluția informaticii în România, ca manager vizionar, a devenit o personalitate de primă mărime a domeniului, pe parcursul a zeci de ani, aparținând istoriei acestui domeniu.

Ca martor permanent, peste ani, încă din anii studenției, începând cu 1954, la Facultatea de Electronică și Telecomunicații, cu anii de cadru didactic la Universitatea Politehnica București și de cercetător științific sau manager la Institutul de Cercetări în Informatică, pot spune că afirmația privind personalitatea profesorului Drăgănescu are o susținere reală, ilustrată prin momente de viață, lucrări și atitudini, consemnate în cele ce urmează.

* *Alocuțiune susținută la sesiunea aniversară „25 de ani de la înființarea Secției de știința și tehnologia informației” (29 mai 2017, Aula Academiei Române)*

1. Începuturile informaticii în învățământul superior și cercetare (1955–1965)

Ca student al Facultății de Electronică și Telecomunicații, în a doua jumătate a deceniului cinci din secolul trecut, am fost martorul revoluției din electronică, prin trecerea de la tubul electronic la tranzistor. La Cursul de circuite și dispozitive electronice l-am cunoscut pe profesorul Mihai Drăgănescu, un apropiat colaborator și doctorand al profesorului Tudor Tănăsescu, personalitate reprezentativă a electronicii din acea perioadă.

Profesorul Tudor Tănăsescu, în paralel cu responsabilitatea Catedrei de dispozitive și circuite electronice din Institutul Politehnic București, conducea Secția de electronică a Institutului de Fizică Atomică din București (IFA), unde lucrau câteva grupuri remarcabile de cercetători și ingineri, orientați pe trei domenii majore:

- Electronică aplicată în fizica nucleară
- Aparatură electronică de măsurare și control
- Calcul electronic (ca *hardware* și *software*).

După o perioadă de doi ani în care a îndeplinit funcția de director științific la Dubna (Institutul de Cercetări Nucleare al URSS și țărilor socialiste), profesorul Tudor Tănăsescu, în cadrul unui colectiv de catedră, la începutul anului universitar 1960–1961, și-a exprimat nemulțumirea față de neincluderea în planul de învățământ al Facultății de Electronică și Telecomunicații a specializării de calculatoare, după un plan convenit înainte de plecarea la Dubna cu prof. Edmond Nicolau. Cu acea ocazie, prof. Drăgănescu a devenit colaboratorul cel mai apropiat al prof. Tănăsescu în conducerea catedrei și a facultății, sau în relațiile cu IFA, cea mai reprezentativă instituție în cercetarea științifică din electronică în anii '50–60 ai secolului trecut, din România, un ideal al repartiției pentru absolvenții Facultății de Electronică, singura facultate cu acest profil din țară în acel timp.

Perioada amintită este importantă, în mod deosebit, pentru orientările din învățământ și cercetare privind domeniul informaticii:

– Consolidarea și dezvoltarea colectivelor de la IFA în construcția de calculatoare numerice, inclusiv pe bază de tranzistoare, cu utilizarea lor în cele mai diferite domenii (în special, pentru calcule tehnico-inginerești).

– Perfecționarea prin doctorat a specialiștilor necesari unei pregătiri în domeniul calculatoarelor, începând cu anul 1961, pe trei domenii de bază:

- Circuite și dispozitive pentru calculatoare numerice

- Calculatoare analogice și hibride
- Calculatoare numerice/digitale

Remarcându-se în calitate de cadru didactic, ca un talent deosebit în ilustrarea fenomenelor care se petrec în dispozitivele și circuitele electronice, în calitate de cercetător la elaborarea tezei de doctorat, prin publicații originale, de mare succes, cu o lucrare de referință care a primit Premiul de Stat, prof. Drăgănescu a devenit o personalitate reprezentativă a domeniului electronicii și informaticii din țară și în relațiile cu colective de specialitate din străinătate. Din 1962 a devenit decanul Facultății de Electronică, pentru o perioadă de cinci ani. Această platformă a făcut ca profesorul Drăgănescu, prin inițiative personale sau în asociere cu personalități reprezentative din domenii conexe, să devină o persoană implicată în acțiunile programatice care au condus la dezvoltarea explozivă a informaticii în România, în anii '70 ai secolului trecut.

În anul 1965, la Facultatea de Electronică și Telecomunicații, la Facultatea de Automatică și în Institutul Politehnic București (IPB) existau cadre didactice capabile să pregătească specialiști în domeniul informaticii; unele dintre acestea erau specializate cu doctorate, o premieră în țară în acel timp (M. Petrescu, A. Petrescu, M. Guran). Cu o parte dintre acești specialiști din Institutul Politehnic București, cărora li s-au alăturat cei din platforma IFA – Măgurele (V. Toma, A. Segal, I. Zamfirescu etc.), de la Institutul Politehnic Timișoara (Al. Rogojan, I. Kaufmann, W. Loevenfeld etc.), de la Universitatea București (Gr. Moisil, N. Teodorescu, P. Constantinescu etc.), de la Institutul de Calcul din Cluj (T. Popoviciu, Bocu Mircea, Gh. Farkas etc.), precum și unii manageri din instituții oficiale și din industrie, profesorul Drăgănescu a inițiat, a conceput și a realizat un program de dezvoltare a informaticii în România, începând cu perioada 1966–1970. Această perioadă poate fi numită „perioada marilor confruntări”, pe mai multe planuri (conceptual, tehnologic, managerial și politic), care a condus la lansarea domeniului informaticii, începând cu anul 1970–1971, odată cu fabricarea primelor calculatoare de generația a III-a în țară.

Date mai precise privind activitățile și persoanele implicate în dezvoltarea informaticii în perioada de început se găsesc în comunicările prezentate la Conferința națională cu tema „Realizarea de calculatoare și rețele de calculatoare în România”

[1, 2, 5, 6,], susținută sub auspiciile Academiei Române, în Aula Academiei Române și în *Mono-grafia informaticii din România* [9].

2. Începuturile informaticii ca strategie în dezvoltarea fabricației și utilizării calculatoarelor, în cercetarea și dezvoltarea din informatică (1966–1970)

Primele inițiative în realizarea calculatoarelor electronice au apărut la IFA, unde s-a realizat primul calculator din România de generația I, cu tuburi electronice, în 1957, sub conducerea lui Victor Toma (cu denumirea de CIFA – 1, calculatorul Institutului de Fizică Atomică), care a condus unul dintre colectivele remarcabile ale Secției de electronică din IFA, sub conducerea științifică și orientarea lui Tudor Tănăsescu. Modelul experimental CIFA – 1 (1957) a fost reprodus în sistem de microproducție în alte trei exemplare în țară și un exemplar în Bulgaria (Vitoshka, în 1963). De asemenea, s-au realizat și în câteva exemplare tranzistorizate, după 1964, în două modele: CIFA – 10X și CET 500.

Alte modele de calculatoare de generația I au fost realizate la Timișoara, sub denumirea de MECIPT (Mașina Electronică de Calcul a Institutului Politehnic Timișoara), în 1961, la Cluj, sub denumirea de DACICC (Dispozitiv Automat de Calcul al Institutului de Calcul din Cluj), în varianta cu tuburi.

În anii 1958–1959 s-a realizat un calculator analogic performant cu câteva zeci de amplificatoare operaționale și elemente neliniare, folosit în cercetările conduse de Vasile Mihai Popov la Institutul de Energetică al Academiei, unde a fost fundamentat principiul hiperstabilității sistemelor automate, recunoscut pe plan mondial cu numele autorului.

Calculatoarele realizate în țară, din generațiile I și II, ca modele experimentale sau în microproducție, aveau limitările cunoscute realizărilor similare pe plan internațional, fiind extrem de dificil de utilizat de către cei care nu erau dispuși să învețe realizarea programelor aplicative în limbaj mașină (în cod binar sau octal), sau în limbaj de asamblare. Deoarece aceste calculatoare nu dispuneau de sisteme de operare și utilitare, precum și de alte facilități, care au apărut abia la calculatoarele de generația a III-a, utilizatorii trebuiau să se implice în operarea calculatoarelor. Tehnologiile de fabricație și componentele, mai ales electromecanice, nu puteau asigura un minim de fiabilitate în rularea unor programe de mari dimensiuni, deoarece o eventuală întrerupere presupunea relansarea în

execuție a programului de la început. Cu toate aceste inconveniente, calculatoarele realizate în țară au fost utilizate cu succes în calcule tehnico-ingineresti pentru realizarea unor obiective deosebite (baraje, clădiri de mari dimensiuni, utilități pentru platforme industriale, poduri etc.).

În aceste condiții, în 1966, prof. M. Drăgănescu și prof. N. Teodorescu au inițiat propunerea privind introducerea și utilizarea calculatoarelor electronice în economia și societatea românească, prin Consiliul Național pentru Cercetare Științifică; aceasta avea să ducă la lansarea primului program de dezvoltare pe termen lung a informaticii în România. Tot în 1966, cunoscând evoluția pe plan mondial a cercetărilor și realizărilor din domeniul circuitelor și dispozitivelor electronice folosite în fabricația de calculatoare, s-a propus asimilarea tehnologiei siliciului, mult mai fiabilă decât tehnologia bazată pe germaniu (folosită în țară la componentele pentru bunurile de larg consum), care permitea trecerea la dezvoltarea unei industrii electronice profesionale.

În 1967, elaborarea „Programului de dotare a economiei naționale cu echipamente moderne de calcul și de automatizarea prelucrării datelor” a avut un rol determinant în evoluția informaticii în România, pentru aproape 20 ani.

Fiind implicat la nivelul unor colective de lucru în realizarea acestui program, îmi amintesc controversele conceptuale și de strategie/politică în definirea obiectivelor de bază, în principal legate de fabricație și dezvoltare, cărora profesorul Drăgănescu a trebuit să le facă față cu argumente științifice, obiective:

- Orientarea fabricației de componente spre tehnologia siliciului, contrar celor care asigurau că tehnologia germaniului, de care se dispunea, este suficientă (chiar dacă în acea perioadă se realiza fabricația de CI pe scară medie, având la bază tehnologia siliciului, folosită la fabricația calculatoarelor de generația a III-a).

- Asimilarea în fabricația de serie și construcția unor baze industriale, pe baza prototipurilor realizate în țară ca microproducție (în special la IFA), chiar dacă în acea perioadă apăruse pe piață familia IBM 360, cu facilități *hardware* și *software* revoluționare față de generația a II-a.

- Asigurarea cercetării – dezvoltării de produs – în cadrul și cu extinderea colectivelor care se formaseră în cadrul proiectelor de început amintite.

Ținând seama de faptul că în acea perioadă tehnologiile pentru generația a III-a de calculatoare

erau sub embargou pentru țările socialiste, orice investiții de mare amploare, la nivel național, în tehnologii depășite ar fi însemnat o condamnare la rămânere în urmă pe zeci de ani și o stagnare în utilizarea calculatoarelor care se întrevedea a fi generală, în toate sferile de activitate. Orientarea către licențe obținute din țări occidentale avansate era supusă și presiunii URSS-ului, care, în acea perioadă, a demarat constituirea unei comisii pentru cooperare în domeniul tehnicii de calcul, cu scopul de a recupera rămânerea în urmă a țărilor socialiste în domeniul informaticii.

Acestor presiuni și controverse în plan tehnic, tehnologic și al relațiilor din cadrul CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc), dominat de URSS, s-au adăugat tensiunile interne provocate de orgoliile unor instituții și persoane din sfera deciziilor la nivel național. În perioada elaborării programului amintit s-au constituit doi poli ai puterii decizionale:

– Un pol în sfera politică susținut și promovat de Secția economică a CC al PCR, condusă de Manea Mănescu, având ca suport profesional economiști și câțiva ingineri implicați în infrastructura prelucrării statistice a datelor la nivel teritorial și central, folosind tehnologii complet depășite (electromecanice), cu unele modernizări și în dotările la nivel național.

– Un pol în sfera fabricației și aplicațiilor industriale, altele decât cele statistice, susținut și promovat de Consiliul de Miniștri, condus de I.G. Maurer și I. Verdeț, având ca suport profesional ingineri, proiectanți, tehnologi și cercetători în domeniul electronicii și tehnicii de calcul, o bună parte din cadrele didactice din universitățile tehnice, care susțineau orientarea modernă, de accelerare a introducerii și utilizării calculatoarelor, independent de orientarea CAER-ului, care presupunea stagnarea.

Profesorul Mihai Drăgănescu s-a angajat total în susținerea orientării accelerate spre asimilarea unor calculatoare și componente de generația a III-a, chiar și în folosul economiștilor statisticieni care, de altfel, acționau fără convingere și argumentație solidă, fiind incitați și susținuți mai mult sau mai puțin deschis de cei care făceau un joc dublu între cei doi poli ai controverselor, acreditându-și conjunctural apartenența la un grup sau altul. În cele din urmă, a obținut câștig de cauză gruparea condusă de profesorul Drăgănescu, care a fost numit secretar permanent al Comisiei guvernamentale pentru dotarea economiei naționale cu echipamente moderne de calcul și automatizarea

prelucrării datelor, având ca președinte pe I. Verdeț, prim-viceprim-ministru, în subordinea Consiliului de Miniștri. În aceste condiții, pe o perioadă de aproape patru ani, Mihai Drăgănescu a contribuit la realizarea principalelor orientări strategice din programul amintit:

- În sfera producției, asimilarea în fabricație a unui calculator de generația a III-a, cu circuite integrate și a unor echipamente periferice performante.

- În sfera cercetării-dezvoltării, crearea unor centre/institute, care să susțină cel puțin dezvoltarea produselor din fabricație și să realizeze programe pentru aplicații și utilizări în cele mai diverse domenii de activitate.

- În sfera utilizării calculatoarelor, asigurarea unor servicii de întreținere pe tot teritoriul țării și a unor centre de calcul de utilizare colectivă, cel puțin la nivelul capitalelor de județ, asociate cu activități de instruire de scurtă durată pentru utilizatori.

- În sfera educației, formarea specialiștilor de nivel mediu și superior, prin profilarea/inființarea unor licee/facultăți cu programe la nivelul țărilor avansate în domeniu.

În fiecare dintre aceste orientări strategice, s-au realizat obiective care au marcat evoluția ulterioară a domeniului și cariera a zeci de mii de specialiști care s-au format în domeniul informaticii, practic începând din anii 1970–1971. Ca demnitar cu răspundere executivă pentru programul amintit, Mihai Drăgănescu – acceptând confruntări și dezbateri deschise, cu diferite grupuri de specialiști, care își puteau aduce contribuția la succesul programului – a urmărit sistematic, cu o perseverență care îl caracteriza, realizarea unor obiective pe baza unei concepții unitare, adaptate restricțiilor impuse de condițiile social-economice și politice ale perioadei:

- Desfășurarea unei documentări și analize a posibilităților de asimilare în fabricație a unui calculator de generația a III-a.

Variantele privind realizarea unui calculator foarte răspândit în acea perioadă – de exemplu un model din familia IBM 360 – au căzut, din cauza embargoului impus de COCOM, mai ales producătorilor americani. În condițiile în care Franța a decis fabricația unei familii de calculatoare în cadrul „Programului Calcul”, ca urmare a restricțiilor impuse de SUA la importul unor calculatoare performante necesare programelor militare, spațiale, nucleare și a unor domenii de vârf ale economiei (aviație, energetică nucleară etc.), România a fost acceptată de Franța ca partener în realizarea

primului model de calculator din familia IRIS (IRIS 50) al firmei CII (Compagnie International pour l'Informatique). Acordul semnat cu Franța – care a avut caracter secret – s-a referit la o colaborare româno-franceză în toate domeniile orientării strategice prezentate și a fost posibil datorită orientării autonome a Franței în cadrul NATO și a vizitei generalului Charles de Gaulle în România, în 1968. Calculatorul IRIS 50, adoptat în România sub numele de Felix C256, s-a fabricat în Franța după calculatorul SDS 960, realizat în anii 1969 de un grup de specialiști care lucraseră la IBM, la proiectul Stretch (IBM 7030), pe baza căruia s-a realizat familia de calculatoare IBM 360. Fabricația calculatorului a declanșat realizarea unor investiții deosebite:

◇ Întreprinderea de Calculatoare Electronice pentru Fabricația Sistemului de Calcul Felix C256, în platforma industrială Pipera;

◇ Întreprinderea de Memorii cu Ferite, la Timișoara;

◇ Întreprinderea pentru Repararea și Întreținerea Utilajelor de Calcul (IIRUC), în platforma Pipera;

◇ Întreprinderea de Echipamente Periferice (FEPER) și Societatea mixtă Rom-Control Data (RCD), prima și singura societate mixtă realizată cu tehnologie americană (prin firma Control Data), în fostele țări socialiste în domeniul IT;

◇ Institutul de Cercetare Proiectare pentru Utilaje și Echipamente de Calcul (ICPUEC), devenit ulterior ITC, care avea sarcina asimilării licenței de fabricație, împreună cu Întreprinderea de Calculatoare, precum și responsabilitatea pentru *software*-ul de bază, compilatoare și utilitarele calculatorului Felix C256.

• Pregătirea punerii în valoare a calculatorului asimilat în fabricație, prin realizarea de programe și proiecte aplicative, cu realizarea unui cadru instituțional corespunzător:

◇ Crearea Institutului de Cercetări în Informatică (ICI), care avea responsabilitatea preluării licenței pentru programele și sistemele aplicative și realizarea unei biblioteci naționale de programe (BNP), după modelul EPL (European Program Library) al firmei IBM, cu programe realizate în țară.

◇ Crearea unui centru de instruire și perfecționare a specialiștilor în informatică (CPI) pentru utilizarea calculatoarelor, în cadrul ICI.

◇ Crearea unor centre teritoriale pentru servicii de prelucrare automată a datelor și pregătirea specialiștilor la viitorii beneficiari de calculatoare din teritoriu, realizate pe baza unor proiecte tip, în două variante constructive, implementate la

Timișoara, Cluj-Napoca, Iași și Pitești, care urmau să fie generalizate în toate capitalele de județ.

◇ Crearea unor centre de calcul în universitățile din marile centre universitare, în institutele de cercetare-dezvoltare-proiectare și în întreprinderile reprezentative din marile platforme industriale.

Asimilarea în fabricație și utilizarea calculatorului Felix C256 a ridicat probleme atât licențiatorului, cât și fabricantului român, deoarece asimilarea noilor tehnologii se făcea simultan, în Franța și România. În plus, calculatorul fiind nou, nu avea o sferă largă de utilizare, fapt care a impus eforturi deosebite în realizarea programelor aplicative pentru diferite domenii; aceste programe nu se puteau importa, nefiind compatibile cu *software*-ul de bază, utilitarele și sistemele de gestiune a fișierelor și bazelor de date realizate pentru calculatorul Felix C256. În aceste condiții, profesorul Mihai Drăgănescu a fost supus multor critici și atacuri răuvoitoare, chiar din partea unor persoane care erau la curent cu condițiile de embargo impuse la licențele de calculatoare.

Cu toate aceste dificultăți, România a reușit să realizeze primul calculator de generația a III-a în cadrul CAER, timp în care se crease o comisie interguvernamentală pentru tehnica de calcul (MPK), menită să aplice mai operativ procedurile birocratice ale CAER în realizarea unei cooperări industriale a țărilor socialiste, pentru realizarea unei familii de calculatoare (RIAD) compatibile cu familia IBM 360 care dispunea de circa 60% din piața mondială a calculatoarelor medii-mari.

România a decis, sub coordonarea și la propunerea profesorului Drăgănescu, să devină membru a MPK, după ce va avea în fabricație un calculator modern, pentru a nu fi supusă unor presiuni de planificare forțată în realizarea unui model din familia RIAD. Acest model trebuia realizat în cooperare cu cel puțin o altă țară socialistă, în condițiile birocratice cunoscute ale economiilor de stat centralizate, subordonate politicii de mare putere practicate de URSS, care era principalul cumpărător de tehnică de calcul în cadrul CAER, fixând nivelurile de producție în fiecare an, cu o fundamentare politică evidentă. După invadarea Cehoslovaciei și poziția cunoscută a României în cadrul Pactului de la Varșovia, existau toate premisele impunerii unei stagnări într-un domeniu esențial pentru modernizarea economiei și societății. După asimilarea în fabricație a seriei zero a calculatorului de generația a III-a, s-au început tratativele de aderare la activitatea MPK, în care România și-a câștigat o poziție de

prestigiu mai târziu, prin fabricația de minicalculatoare pe baza tehnologiei licențiate și a echipamentelor periferice realizate în cadrul societății mixte RCD, care se comercializau în ruble convertibile.

În anii 1970–1974 s-a încheiat etapa determinantă a creării unei baze industriale moderne pentru informatică și pentru utilizarea calculatoarelor din generația a III-a; această etapă s-a realizat într-un interval istoric scurt (patru-cinci ani), care a reprezentat un record pentru acea perioadă.

3. Dezvoltarea fabricației și a utilizării calculatoarelor (1971–1985)

Odată cu asimilarea în fabricație a calculatorului de generația a III-a și a realizării cadrului instituțional/organizatoric, legat de dotarea și utilizarea tehnicii de calcul, în anii 1970–1971, s-a declanșat o campanie deosebită, aprinsă, privind conceptul de sistem informatic național, privind utilizarea tehnicii de calcul, ca sursă de informații pentru conducerea economică, socială și politică a țării. Prof. Mihai Drăgănescu a trebuit să facă față unor presiuni extraordinare și să răspundă personal sau prin colaboratorii apropiați campaniei de presă duse de ziarele centrale („Scânteia” și „România Liberă”) și de revista „Viața Economică” pe această temă.

Anii 1970–1971 au fost defînitorii și pentru precizarea obiectivelor și structurii funcționale a ICI, subordonat Comisiei guvernamentale, ca organism de specialitate în domeniul utilizării tehnicii de calcul pentru beneficiarii din economie. Tot în această perioadă au fost puse bazele cooperării cu Franța în domeniul informaticii, prin înființarea unui Comitet mixt româno-francez cu reuniuni periodice în Franța și România și a unui Cerc al utilizatorilor de calculatoare IRIS/Felix.

În România, în condițiile unei economii de stat supercentralizate și ale unui sistem politic autoritar, de asemenea, supercentralizat, orientările și deciziile supreme aparțineau conducerii de partid și de stat, în ultima instanță, conducătorului partidului. În acest sens, ca urmare a unei întâlniri a conducătorului partidului cu specialiști în domeniul informaticii (17 septembrie 1970), a rezultat necesitatea elaborării și promovării unei concepții unitare în realizarea Sistemului Național de Informatică și Conducere (SNIC). Pornind de la această „indicație a conducerii” a început o adevărată campanie de precizare și defînire a conceptului de SNIC (similar e-guvernării de astăzi). Această indicație a conducerii a fost un prilej bun de a relansa disputa polilor de putere care au marcat evoluția informaticii ca politică de stat.

Grupul format în jurul economiștilor-statisticieni era subordonat, prin Direcția Centrală de Statistică (DCS), Comitetului Central al PCR. Acest grup susținea ideea canalizării și vehiculării fluxurilor informaționale din economie, prin sistemul statisticii de stat care avea o rețea teritorială pentru culegerea și prelucrarea datelor statistice transmise la centru, unde era depozitată și valorificată prin DCS. În acest fel se urmărea ca DCS să obțină controlul circulației datelor în economie atât pentru informația statistică, cât și pentru ceea ce s-a numit în epocă „informația activă” necesară în sistemul întreprinderilor, centralelor industriale, ministerelor, instituțiilor financiar-bancare, inclusiv al Comitetului de Stat al Planificării.

Profesorul Drăgănescu, pe cont propriu, dar și în colaborare cu specialiști din cadrul Comisiei guvernamentale și ICI, a inițiat și a elaborat materiale documentare (articole, dezbateri), cu scopul aprofundării obiectivelor SNIC și a modului în care se poate realiza un asemenea sistem într-o economie etatizată, supercentralizată, cu o conducere autoritară. În luna noiembrie 1970 [7] s-a publicat un material în două părți, care cuprindea considerații privind SNIC, interesante pentru acea perioadă:

- Defînirea noțiunii de sistem informatic pentru conducerea la nivel național.
- Defînirea obiectivelor generale pentru sistem și realizarea lor etapizată până în anul 1985.
- Defînirea structurii sistemului, ca sistem ierarhizat, cu prelucrarea și depozitarea distribuită a datelor și informațiilor, care trebuia să deservească administrația, organismele de sinteză și de ramură, organismele teritoriale.
- Defînirea modului de realizare a SNIC, ca sistem informatic integrat, ce urma să se bazeze pe o infrastructură de calculatoare și comunicații de tip WAN (Wide Area Network).

Sistemele informatice avute în vedere reprezentau de fapt sisteme informaționale care, ca evoluție, s-au grupat în trei clase:

- Clasa A, în care era dominantă prelucrarea manuală a datelor.
- Clasa B, în care prelucrarea datelor se realiza, în mare măsură automat, însă în sistem *offline*, cu un procent mic de interactivitate (*online*).
- Clasa C, în care prelucrarea, transmisia și depozitarea/utilizarea datelor și informațiilor se realizează *online*, folosind sisteme de tip rețea, precum cele de azi, în acel timp abia în faza de defînire și experimentare.

Din aceste dezbateri s-au conturat mai multe certitudini în dezvoltarea informaticii românești în sfera utilizării calculatoarelor, susținute de profesorul Drăgănescu printr-o serie de articole, studii, conferințe și comunicări. În acest sens, au fost susținute următoarele orientări:

◇ Dezvoltarea rețelei de centre teritoriale de calcul electronic, ca o resursă principală de servicii de prelucrare automată a datelor pentru organizații din teritoriu (județe).

◇ Dezvoltarea ICI ca instituție de cercetare pentru utilizarea tehnicii de calcul, cu coordonarea elaborării de programe aplicative și a instruirii beneficiarilor.

◇ Dezvoltarea învățământului de informatică la nivel liceal și superior, cu dotarea corespunzătoare a unităților de învățământ cu tehnică de calcul sau asigurarea accesului la utilizarea acestei tehnici.

Organizarea **Cercului utilizatorilor calculatoarelor IRIS/Felix**, în România, s-a făcut în cooperare cu organizația similară din Franța; prima reuniune s-a ținut la Timișoara, cu ocazia inaugurării primului centru teritorial de calcul din țară, în 1971. Cu eforturi deosebite în acel timp, s-a organizat o reuniune similară, cu participare românească, în Franța, la Chartres, un an mai târziu, în 1972.

Constituirea Comitetului mixt de cooperare româno-francez a permis analiza derulării contractului de licență pentru fabricație, cât și pentru utilizare, oferind posibilitatea realizării unor cooperări în care partea română și-a însușit experiența și cunoașterea dintr-o serie de firme și instituții franceze în domeniu: INRIA (Institute Nationale de Recherche en Informatique et Automatique) pentru cercetare-dezvoltare, SEMA și CEGOS pentru proiectare și consultanță în realizarea de aplicații și sisteme informatice, CEPIA și ACTIM pentru formarea de specialiști și manageri în informatică. În cadrul Comitetului mixt, partea română a fost inclusă la nivel de specialiști în definirea unei familii de calculatoare, UNIDATA, prin cooperarea marilor producători europeni din acel timp (CII, ICL, Siemens, Olivetti) pentru a face față concurenței americane. Părții române i-a revenit ca sarcină realizarea primului model din familie, echivalent cu IRIS 50/60, însă consorțiul nu s-a constituit până la urmă, familia fiind realizată ulterior numai de Siemens, cu utilizarea unor licențe americane, inclusiv pentru sistemul de operare (GECOS-General Electric Comprehensive Operating System).

Dezbaterele și clarificările perioadei 1970–1971 au condus la elaborarea materialelor care au constituit baza unei hotărâri a CC al PCR din aprilie 1972, cu privire la „*Perfecționarea sistemului informațional economico-social, introducerea sistemelor de conducere cu mijloace de prelucrare automată a datelor și dotarea economiei naționale cu tehnică de calcul în perioada 1971–1980*”. În sistemul de atunci, o asemenea hotărâre asigura orientările pe termen mediu-lung și resursele care se puteau obține anual, prin plan și buget, pentru realizarea obiectivelor prevăzute. Odată cu desființarea Comisiei guvernamentale și transferarea atribuțiilor ei, în 1972, la Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie (CNȘT), ICI a căpătat denumirea de Institutul Central pentru Sisteme de Conducere cu Mijloace de Automatizare (ICSCMA). S-a trecut printr-o scurtă perioadă de criză managerială, care a durat până în 1973, când, prin Decretul 499/august 1973, s-a trecut la o formă de *organizare unitară a activității de informatică, ca instrument al dezvoltării economice și având ca obiect principal creșterea eficienței economice în toate domeniile de activitate*. Fostul Institut de Cercetări în Informatică (ICI) a preluat atribuțiile Comisiei guvernamentale și s-a extins cu un departament pentru organizarea și conducerea structurilor economico-sociale, sub denumirea de Institutul Central pentru Conducere și Informatică (ICCI), fiind subordonat Consiliului Organizării Economico-Sociale (COES), ca organism de partid și de stat, inclus în structura CC al PCR.

În noua formulă organizatorică și odată cu revenirea profesorului Drăgănescu la conducerea ICCI, ca institut central de ramură, în dublă subordonare față de CNȘT și COES, s-a trecut la o perioadă de activitate intensă, în care nu au mai intervenit perturbări timp de aproape zece ani. În această perioadă, Mihai Drăgănescu a inițiat și a coordonat o serie de activități care au marcat, de asemenea, evoluția informaticii în România:

- Diversificarea dotării economiei cu minicalculatoare compatibile DEC/Digital, ca lider mondial în domeniu. În acest sens, un colectiv din Facultatea de Electronică și Telecomunicații, de la catedra condusă de profesorul Drăgănescu, a fost detașat la ICE Felix, unde a realizat minicalculatorul CORAL (echivalent cu PDP 11/34 al firmei Digital).

- Orientarea unor cercetări în domeniul inteligenței artificiale (IA) și a unui colectiv din catedra condusă de profesorul Drăgănescu către

realizarea unui calculator specializat în limbajul LISP, denumit DIALISP (Dispozitiv de IA-LIPS).

- Susținerea cercetărilor pentru realizarea unei rețele de calculatoare de arie largă cu comutație de pachete, denumită RENAC/RENOD (Rețea Națională de Calculatoare/Rețea Nodală de Comunicații), finalizată prin prototipul denumit UNIREA, cu trei noduri amplasate în centralele telefonice interurbane din București, Bacău și Cluj-Napoca, având ca resurse de calcul centrele teritoriale din Bacău, Cluj-Napoca și Centrul de calcul al ICI din București conectate la aceste noduri prin linii telefonice rezervate. Denumirea de UNIREA a fost sugerată de prof. Mihai Drăgănescu, deoarece realiza conexiunea electronică a celor trei provincii istorice ale României.

- Organizarea unui sistem de conferințe și simpozioane în domeniul informaticii, la nivel național, care s-au bucurat de un mare succes, ca și editarea unei reviste, „Buletinul Român de Informatică”.

- Organizarea și dezvoltarea Bibliotecii Naționale de Programe (BNP) – ca sistem de colectare, documentare, clasificare și difuzare (pe baze economice) –, a programelor care se realizau în țară, cu responsabilități în instalarea lor la beneficiari și instruirea acestora în utilizare.

- Susținerea și inițierea cercetării în domeniul informaticii industriale și roboticii, al sistemelor flexibile de fabricație.

- Finalizarea construcției cu punerea în funcțiune a centrelor teritoriale de calcul electronic în toate județele țării.

- Inițierea publicării unor cercetări și lucrări reprezentative din domeniul informaticii în volume din seria *Ideii Contemporane*, de mare audiență în comunitatea academică-universitară.

Profesorul Mihai Drăgănescu a constituit un exemplu în elaborarea și publicarea de lucrări care au marcat inițiative și activități în cercetarea și dezvoltarea din informatică. Se remarcă studiile și deschiderile asupra unor domenii noi republicate în volumele *A doua revoluție industrială – microelectronica, automatica, informatica – factori determinanți* (1980), *Informatica și societatea* (1987), *Profunzimile lumii materiale* (1979), *Ortofizica* (1985).

4. Declinul și semiizolarea (1985–1989)

Începând cu anii 1982–1983, odată cu reducerea bruscă a importurilor din Vest, domeniul informaticii, bazat pe tehnologii de vârf, a început să treacă

spre declin, fiindu-i aproape imposibil să țină pasul, chiar și în utilizare, fără a considera fabricația, cu țările avansate.

Cercetarea și dezvoltarea în informatică, susținute atât de mult de profesorul Drăgănescu, au intrat într-o perioadă de restricții, din cauza bazei materiale realizate cu echipamente depășite și a lipsei de motivație pentru colectivele care lucrau în domeniu. Cercetările în domeniul rețelelor locale și de arie largă, al sistemelor flexibile de fabricație sau al sistemelor informatice de mari dimensiuni pentru centrale industriale și platforme industriale, au fost caracterizate de o stagnare, deoarece completarea produselor realizate în țară cu importuri din Vest se realiza destul de greu sau deloc.

În aceste condiții, în 1985, Institutul Central pentru Conducere și Informatică a fost decapitat și preluat în cadrul Centralei Industriale pentru Electronică și Tehnică de Calcul (CIETC), prin fuziune cu Institutul pentru Tehnică de Calcul, rezultând Institutul de Cercetare pentru Tehnica de Calcul și Informatică (ITCI). În acest fel s-a dorit ca fabricantul de echipamente să nu mai fie supus unui minim control de calitate și fiabilitate, realizat de ICCI, la preluarea și instalarea echipamentelor de calcul la beneficiari. În sistemul economiei centralizate, ICCI era responsabil cu metodologia de recepție a echipamentelor la fabricant, în numele beneficiarului care se constituia ca parte în preluarea, instalarea și asigurarea utilizării echipamentelor.

Conducătorii Centralei Industriale de Electronică și Tehnică de Calcul și cei din Ministerul Industriei Electrotehnice și Electronice, beneficiari direcți ai susținerii profesorului Drăgănescu în perioada de început amintită, mai ales la obținerea și demararea investițiilor, licențelor și deschiderilor spre țările dezvoltate, au avut un comportament nedemn în fața presiunii politice. În aceste condiții, prof. Mihai Drăgănescu a fost nevoit să părăsească ICCI, plecând la Catedră, ca profesor, în Politehnică, fără a fi chemat de nimeni din conducerea Centralei și Ministerului pentru explicații și motivarea măsurilor luate, fără a mai vorbi de valorificarea unei experiențe și a unei personalități, care se impunea în interesul general al domeniului.

Pe un plan mai general, producția de echipamente a intrat în declin, prin reducerea importurilor Vest de completare și prin nerespectarea standardelor de calitate și fiabilitate și a cererilor de export în țările CAER și RP Chineză. Cooperarea internațională în domeniul utilizării a intrat într-o

perioadă de stagnare, iar participarea la un schimb internațional de valori în domeniu aproape că nu se putea avea în vedere, din cauza restricțiilor și obtuzității politice impuse de la cel mai înalt nivel al conducerii țării, neînțelegându-se pe fond ce reprezintă informatica, au fost generate măsuri, care nu puteau duce decât la stagnare și izolare în care acest domeniu s-a aflat la sfârșitul decadei '80, înaintea Revoluției din decembrie 1989.

Bibliografie

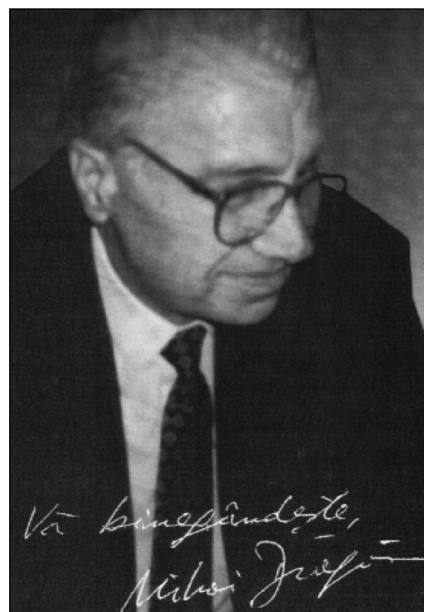
1. Drăgănescu M., *Realizarea de calculatoare și rețele de calculatoare în România*, comunicare la Conferința „Calculatoare și rețele de calculatoare în România”, Academia Română, noiembrie 2001, București.
2. Guran M., *Realizarea primei rețele de calculatoare în România – Proiectul RENAC/RENOD*, Vol. Conferinței „Calculatoare și rețele de calculatoare în România”, Academia Română. Noiembrie 2001, București.
3. Guran M., Pană L., Rusan M., Stăicuț E., *Transmisia de date, teleprelucrarea și rețelele de calculatoare în România*, Vol. Conferinței „Istoria telecomunicațiilor în România”, Aula Academiei Române, noiembrie 2002, București.
4. Guran M., *Începuturile Internetului în România*. Conferința națională „10 ani de internet în România”, ANISP, februarie 2003, București.
5. Constantin A., *Odiseea informațională românească* (p. I și p. II), eWeek, nr. 29 și nr. 30, decembrie 2001.
6. * * * *Hystory of Computer Development in Romania*. *IEEE Annals of the Hystory of Computing*, Vol. 21, nr. 3, septembrie 1999.
7. Drăgănescu M., Dumitrașcu C., Guran M., Georgescu I., *Considerații privind sistemul național de informatică și conducere*, partea I și II, „Viața economică” nr. 45, 46, 1970.
8. Guran M., *Dezvoltarea informaticii în România*, Vol. *Cibernetica*, Ed. Academiei, 1981, București.
9. Guran M., *Monografia informaticii din România*, Ed. AGIR, București, 2012, ISBN 978-973-720-409-7 (705 p.).

După manuscrisul profesorului Mihai Drăgănescu, datat 14 iulie 1988. (Manuscrisul mi-a fost predat de doamna Nora Rebreanu în ianuarie 2012.)

A BINEGÂNDI

(Concordanța dintre vorbe și fapte)

A binegândi nu înseamnă a gândi bine, ci a gândi binele cuiva, al unor ființe, al unui grup de oameni sau al societății.

Fotografie expusă la Academia Română, pe care este inscripția: „Vă binegândește”

A binegândi nu este egal cu a binecuvânta, ultimul având posibilitatea de a-l cuprinde pe a binegândi, dar rămânând adesea în structura cuvintelor, fără sensul binegândirii.

Binegândirea poate fi inima unei binecuvântări, însă în sine este superioară acesteia din urmă. Poți să binegândești și fără s-o spui sau fără să utilizezi cuvinte. Binegândirea este o transmisie de gând bun care nu are neapărat nevoie de cuvinte. Chiar dacă o spui, binegândirea are acoperire numai prin gândul binelui și apoi prin fapta binelui.

Dacă există binegândire, există și răugândire. Și aceasta din urmă se poate acoperi prin gând și faptă. Poți face bine și poți face rău. Poți gândi binele și poți gândi răul.

Este sigur că răugândirea, acoperită sau nu prin fapte, face rău și emitentului ei.... Nu este sigur că binegândirea aduce neapărat și binele emitentului. Într-un mediu de răugândire, binegândirea nu este neapărat reciprocă. S-ar părea atunci că natura a aranjat lucrurile în favoarea răugândirii.

Nu este chiar așa, deși aparențele ar putea adesea confirma un asemenea punct de vedere...

La 300 de ani „Psaltichia grecească” de ieromonahul Filothei sin Agăi Jipei „a ajuns” în România!

Marcel Spinei*

Cu multă muncă, osteneală și pricepere, Bunul Dumnezeu ne-a ajutat să putem „sluji” ca manuscrisul grecesc – necunoscut, de la mănăstirea Iviron, al ieromonahului Filothei Jipa, din finele secolului al XVII-lea – să ajungă în România, chiar și sub formă electronică (!). Codicele se afla „ascuns” într-un alt manuscris, 1160, *Antologhion*, f. 157–348, și au trebuit să treacă peste 300 de ani pentru a-l descoperi.

Cazul este identic cu un alt celebru manuscris de la Putna, din 1527, cunoscut și sub numele de *Manuscrisul de la mănăstirea Dobrovăț*, codicograf Macarie diaconul. Acel codice a fost „dus” din Moldova de către episcopul grec Iakovos, la circa 1630, și „ascuns” într-un alt codice, Ms. 258 *Antologhion*, f. 145–418, la mănăstirea Sfântul Ignatie, Leimonos din Lesbos (vezi și studiile noastre: *Manuscrisele muzicale psaltice românești de la mănăstirea Sfântul Ignatie, Leimonos, Lesbos*, Atena, 2000, în manuscris; *Catalogul manuscriselor bizantine și de tradiție bizantină din România*, Biserica Ortodoxă Română, an 123, București, 2005, tom I, nr. 4–6, tom II, nr. 7–9, prefață acad. Virgil Cândea, în *Introducere*. Iakovos episcopul a activat o perioadă în Moldova și la Mitropolia Ungrovlahiei din București unde a copiat, la 1624, codicele B-BAR Ms. 1096, *Anastasimatar – Liturghier – Propedie*. Apoi s-a retras la mănăstirea Sfântul Ignatie Leimonos, Lesbos. *Este singura legătură directă dintre codicele din Moldova și „mutarea” lui la mănăstirea Leimonos, Lesbos, odată cu episcopul Iakovos, la mijlocul secolului al XVII-lea!*).

În cele trei prezentări ale noastre despre manuscrisul ivirit al lui Filothei Jipa 1160 *Antologhion*,

f. 157–348, apărute până acum, demonstrez întâietatea în timp a codicelui de la Athos față de cel din București, de la 1713 (vezi revista „Academica”, nr. 6, anul XXVI (308), București, iunie 2016, p. 62–64; revista „Actualitatea muzicală”, nr. 8, anul CLXXXI, București, august 2016, p. 2–3; revista „Diplomat Club”, nr. 4–12, an XXIV, București, aprilie-decembrie 2016, p. 31).

De atunci ne adresăm unui posibil „om de bine”/un sponsor necunoscut, care ar fi putut ajuta aducerea în țară, fie și sub formă computerizată, a acestui atât de important manuscris. După câțiva ani de căutări și așteptare, a apărut o persoană iubitoare de cultură românească, un creștin ortodox admirator al muzicii psaltice bizantine, un „om de omenie”, în persoana domnului aviator comandant, pilot instructor Mihai Chibici, care a dorit să sprijine aducerea „acasă” și repunerea „în drepturile legitime” a acestui „fragment de început” de muzică psaltică românească, din lungul drum al limbii române către lumină, în cultura autohtonă. Îi mulțumim și pe această cale!

Exista în cultura românească o „bănuială” despre existența unui codice al lui Filothei Jipa la Muntele Athos. Mihai Gr. Poslușnicu scria: „...un exemplar al Psaltichiei lui Filothei sin Agăi Jipei se găsește în mănăstirea Hilandar din Muntele Athos...” (în *Istoria muzicii la români*, București, 1928, p. 11, nota 2). La această mănăstire nu se găsește niciun codice al lui Filothei Jipa și, probabil, se referea la *Anastasimatarul* românesc al lui Filothei Jipa, copiat la 1717, care se află acum la mănăstirea românească Prodromu, din Muntele Athos.

*Muzicolog, prof. univ. dr., Universitatea din Pitești

În perioada 1982–1985, Sebastian Barbu-Bucur (1930–2015) a cercetat la Muntele Athos manuscrisele românești (vezi *Manuscrisele muzicale românești de la Muntele Athos*, Editura Muzicală, București, 2000, 489 p.). El a descoperit la Schitul Prodromu Ms. 4020, nr. 1/68, *Anastasimatar*, în limba română, după *Anastasima* lui Filothei Jipa (1713), copiat la aproximativ 1717, codicograf anonim (vezi *Manuscrisele muzicale românești de la Muntele Arhos...*, op. cit., p. 12.). De altfel, după cum citam în primul nostru studiu, Sebastian Barbu-Bucur afirma că ieromonahul Filothei Jipa „... a viețuit un timp la Athos (...) și înaintea anului 1700 (...) a revenit în țară” (vezi, *Filothei sin Agăi Jipei, Psaltichie rumânească. I. Catavasier*, Editura Muzicală, București, 1981, p. 16).

De la înființarea Secției de muzică religioasă la Universitatea Națională de Muzică București, în anii '90, Sebastian Barbu-Bucur a fost decanul acestei secții și conducător de lucrări de diplomă ale absolvenților facultății, cât și de doctorate, din București și din întreaga țară. Profesorul dr. și muzicolog Sebastian Barbu-Bucur a fost un om mult prea serios, un cercetător bizantinolog eminent, care, dacă ar fi avut cea mai vagă idee despre existența unui manuscris al lui Filothei Jipa la mănăstirea Iviron, l-ar fi cercetat imediat și l-ar fi comentat în cartea sa, apărută în anul 2000, și în alte studii, până în 2015. Aproape întreaga sa activitate a dedicat-o studierii vieții și activității ieromonahului Filothei Jipa, deci acest manuscris ar fi încununat munca sa de cercetare, pe care, din fericire, o continuăm noi, acum.

În anul 2006, profesorul dr. și muzicolog Vasile Vasile cercetează la Muntele Athos manuscrisele românești, pe care le publică în trei volume (*Tezaur muzical românesc din Muntele Athos*, Editura Muzicală, București, dintre care tom I, 2007, 399 p. și planșe), pentru care a obținut Premiul Academiei Române. În primul tom, la p. 289–295, susține cercetarea sa personală de la Biblioteca mănăstirii Iviron, în care prezintă o serie de manuscrise și cântări românești. Muzicologul Vasile Vasile a locuit acolo o perioadă, cercetând biblioteca mănăstirii, dar nu a descoperit acest codice. Și Domnia Sa a fost conducător de lucrări de diplomă ale absolvenților Facultății, cât și de doctorate, din București și din întreaga țară, iar dacă exista și cea mai vagă idee despre acest manuscris, l-ar fi cercetat. Cine ar fi putut să des-

copere, într-un codice grecesc, în partea a doua a lui, pe cel al ieromonahului Filothei Jipa?

Din muzicologia străină menționăm:

1) Bizantinologul grec Achilleos G. Haldaiakis, în opusul său *The polyeleos in byzantine and post byzantine melopoeia*, editor Grigorios Th. Stathis, Atena, 2003 (în limba greacă), la p. 163, nota de subsol, nr. 20, amintește de *Filothei monahul de la Muntele Athos* / alături de monahii Antipa, Amfiliohiou și Iosif, vezi Ms. EBE – MPT 704, ff. 210–212v, a cărui compoziție, Hourmouzios Hartofilakos a transcris-o din scrierea koukouzeliană în Noua Metodă, ff. 39–64; amintim că până în prezent nu se cunoaște un alt Filothei de la Muntele Athos din secolul XVII–XVIII (vezi și Grigorios Th. Stathis, *Les manuscrits de musique byzantine. Mont Athos. Tom I–IV*).

2) Konstantinos Har. Karagouni, în cartea sa *The tradition and the exegesis oh cheroubika of the byzantine and post byzantine melopoeia*, editor Grigorios Th. Stathis, Atena, 2003, 878 p. (în limba greacă) la p. 105 amintește de Ms. 1160, *Antologhion, scris în secolul al XVIII-lea* (sic!)/secolul al XVII-lea, partea a doua – n.n., *codicograf Filothei ieromonahul ek tis Vlahias* (sic!)/codicele este alcătuit, de fapt, din trei tomuri diferite adunate împreună, scrise de doi anonimi și Filothei ieromonahul – n.n. Consemnăm că această precizare privind Ms. 1160 Iviron, citat în anul 2003 de Konstantinos Har. Karagouni, a fost adusă de muzicologul Nicolae Gheorghită (5 iunie 2017).

La finele anului 2015, apărut de fapt în primăvara lui 2016, prof. dr. Grigorios Th. Stathis tipărește tomul IV, *Les manuscrits de musique byzantine. Mont Athos*. Athènes, 2015, 992 p. (în limba greacă), unde, la paginile 446–451, prezintă (mai sumar) manuscrisul lui Filothei din Vlahia. Munca pentru studierea manuscriselor de la mănăstirea Iviron începuse înainte de anul 2000. Menționez că, în casa profesorului nostru Grigorios Th. Stathis, în anii 2000, am cercetat manuscrisul tomului IV – citez acest lucru și în doctoratul de la Atena, mulțumindu-i, fără a face corelație, atunci, între *Filothei ieromonahul ek tis Vlahias* și Filothei sin Agăi Jipei. În primăvara lui 2016 am stabilit că acest codice, semnat de *Filothei ek tis Vlahia*, aparține ieromonahului Filothei sin Agăi Jipei ...*ot mitropolie*, cercetând în paralel pe cel grecesc și românesc, și stabilind prioritatea codicelui athonit față de cel din București, de la 1713.

La mănăstirea Adormirea Maicii Domnului – Iviron, din Athos (ex. nr. 1), spre finele secolului al XVII-lea, Filothei sin Agăi Jipei a conceput lucrarea, pe care, mai apoi, a tradus-o în limba română. Arătăm în prezentările anterioare faptul că autorii/compozitorii psaltților înscriși în cele două codice sunt aceiași – de primă mărime din cadrul muzicii bizantine – și doar unele amănunte au datat întâietatea, ca de exemplu, existența unui *Polihronion (Odă)* pentru mitropolitul Valahiei Theodosie, care a fost schimbat cu cel pentru mitropolitul Anthim Ivireanul, noul ierarh „uns” al Valahiei, în existența *Polihronionului* și a *Scrisorii/Rugăciunii* adresate domnitorului Constantin Brâncoveanu – în codicele athonit și chiar semnătura autorului pe codicele ivirit – în limba greacă, la f. 347v, *Φιλόθεος εκ της Βλαχίας/Φιλοthei din Vlahia* (ex. nr. 2) și cea în limba română din traducerea Ms. B-BAR ro. 61, f. 6v/ (și nu la f. 6, precum s-a strecurat dintr-o eroare de tipar, în S. Barbu-Bucur, *Filothei sin Agăi Jipei, Psaltichie rumânească, Catavasier...*, op.cit., p. 15) de la finele *Prefeței* sale, *Filothei ieromonahul... ot mitropolie* (ex. nr. 3) ș.a. În cadrul autorilor/compozitorilor psaltților înscriși în manuscrise, remarcăm faptul că dacă, în traducerea din limba română, foarte mulți nu sunt trecuți/apar ca anonimi, în varianta originală sunt menționate cântările și autorii lor.

În diferite interviuri arătăm marea concentrare de „capete luminate” de proveniență românească de la Muntele Athos, necunoscute în muzicologia românească, până atunci (a se vedea Gr. Constantinescu, *Interviu cu muzicologul Marcel Spinei: Din păcate există multe manuscrise muzicale psaltice românești dispărute*, „Revista Muzicală Culturală”, nr. 7 (345), București, 3 august 1999).

În cercetările noastre am descoperit că Filothei Jipa a locuit și a activat o perioadă ca ieromonah la mănăstirea Iviron, chiar înainte de urcarea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu (1688–1714), în timpul „stăreției” vlahului ieromonah compozitor și codicograf Cosma Macedoneanul (1620, Midia?–1692, Ivir); din canoanele mănăstirii Iviron, de la ctitorire, înainte de anul 972 și până în 1990, se cunoaște că sistemul de viețuire a fost idioritmnic, fără a exista egumeni, iar personalitățile care au avut un aport cultural deosebit, precum ieromonahul Cosma Macedoneanul, au primit titlul onorific de proegumen, discipol al vlahului, mare preot al Patriarhiei de Constantinopol, compozitor

și codicograf Bălașu preotul și nomofilakas (1610?, Constantinopol–1701, Constantinopol), discipol – la rândul lui – al marelui arhieru vlah, compozitor și codicograf Gherman Neon Patron (1600? Târnovo, Larisa–1680?, București), vezi și comentariul din studiul nostru *Antim Ivireanu, iubitor de cultură și muzică psaltică românească*, în apariție, revista „Muzica”, București, 2017, nota 56. Am descoperit că acest manuscris athonit 1160 *Antologhion* este format, de fapt, din trei codice separate, scrise spre finele secolului al XVII-lea: f.1–148, codicograf anonim; f.49–156/fragment adăugat ulterior dintr-un alt manuscris, codicograf anonim; și f. 157–348, codicograf *Filothei ieromonahos ek tis Vlahias*. Fila inițială a codicelui nu conține nicio inscripție – nici cota de bibliotecă (!), care se află notată pe coperta exterioară, simplă, de carton. Menționăm că numerotarea codicelui a fost făcută de celebrul bizantinolog Grigorios Th. Stathis, profesorul nostru coordonator de la cel de-al doilea doctorat, de la Universitatea Kapodistria din Atena. Codicele sunt datate din aceeași epocă, ținând cont de compozitorii prezenți, de scriitură, de tipul de hârtie folosită etc. File nescrise: I–III (la început), 156v, 306–308, 343v–346 și 1–3 (la final). Prezentăm prima filă muzicală psaltică scrisă de ieromonahul Filothei Jipa, din manuscrisul Iviron 1160 *Antologhion*, f.157 (ex. nr. 4), din f. 157–348 și din B-BAR Ms. 61 *Psaltichie rumânească*, f. 8 (ex. nr. 5), din f. 4–250v. Scriitura extraordinară este identică! Remarcăm culorile folosite aici de codicograf, care sunt deosebite; dacă în codicele tradus Ms. B-BAR ro. 61, culorile și filele sunt mai șterse și uzate, lucrarea fiind în folosință la strană timp îndelungat, cele din manuscrisul ivirit 1160 au rămas aproape ca în ziua scrierii lor, codicele fiind „neumblat”, de la plecarea autorului în Valahia. În mod cert, traducerea în limba română a acestui manuscris trebuie să fi fost începută chiar la mănăstirea Iviron, iar ieromonahul Filothei a completat acasă „aducerea la zi” în viața religioasă, politică și culturală a țării (vezi *Oda și Rugăciune* către domnitorul timpului – Constantin Brâncoveanu ș.a.). Poate de aici și „graba” tălmăcirii cântărilor, fără a menționa – precum în facerea athonită – numele tuturor compozitorilor folosiți în *Antologhion*: traducerea trebuia terminată repede căci timpul, și cu el bătrânețea, curgeau implacabil!

Filothei Jipa ieromonahul avea o menire, care trebuia să se împlinescă!

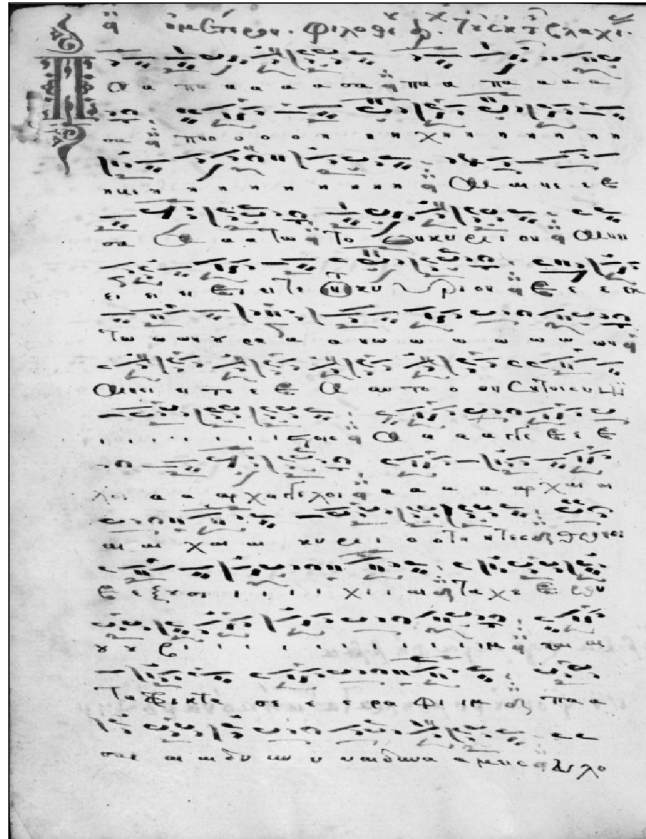
În cercetarea noastră de acum se află, printre altele, aranjarea și editarea fotografiilor etc., precum și descoperirea modului de repartiție pe capitole a celor 1193 de cântări, precum cele din Ms. B-BAR ro. 61: *Catavasier*, f. 8–40; *Liturghier*, f. 45v–67v; *Propedie*, f. 60–70v; *Anastasimatar*, f. 71–113v; *Stihirar*, f. 114–226; *Stihirar – Pentecostar*, f. 227–255. Deosebit de interesant și neelucidat este faptul că ieromonahul Filothei Jipa a început alcătuirea *Antologhionului* său nu cu *Anastasimatar*, precum este în uzul tipologiei ecleziastice bizantine, ci cu *Catavasier* (nici

Sebastian Barbu-Bucur nu a putut găsi o explicație pentru această alcătuire a *Antologhionului*, vezi *Filothei sin Agăi Jipei, Psaltichie rumânească, Catavasier*, Editura Muzicală, București, 1981, p. 64).

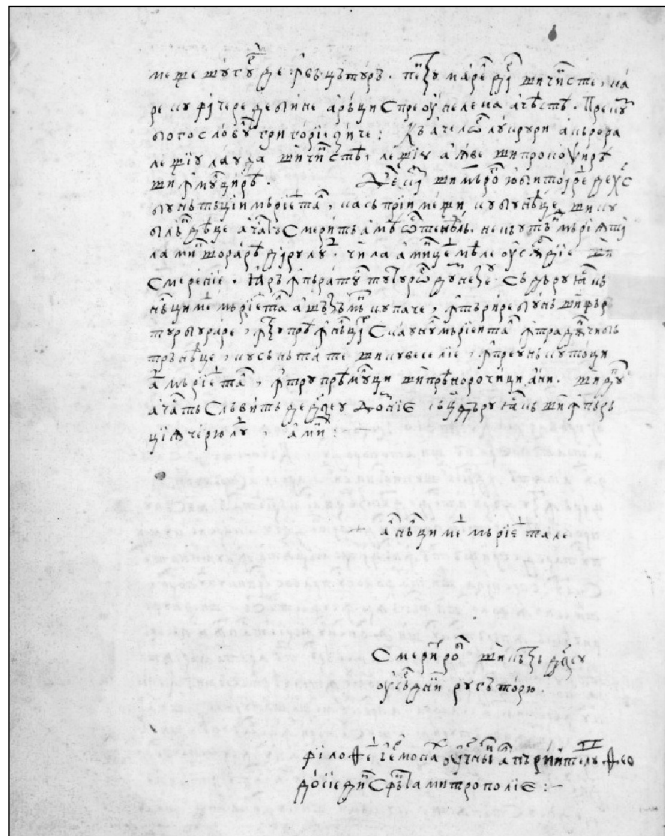
Având posibilitatea de a studia acum, „de acasă”, fotografiile după manuscrisul ivirit, am dorit să ne consultăm pe diverse teme și cu bizantinologi greci, prieteni apropiați, precum Grigorios Th. Stathis, Achilleos Haldaiakis, Thomas Anagnostopoulos, Grigorios Anastasiou, Konstantinos Har. Karagounis și Iorgos Konstantinou. Munca de cercetare continuă, atât la Muntele Athos, cât și unde ne vom afla...

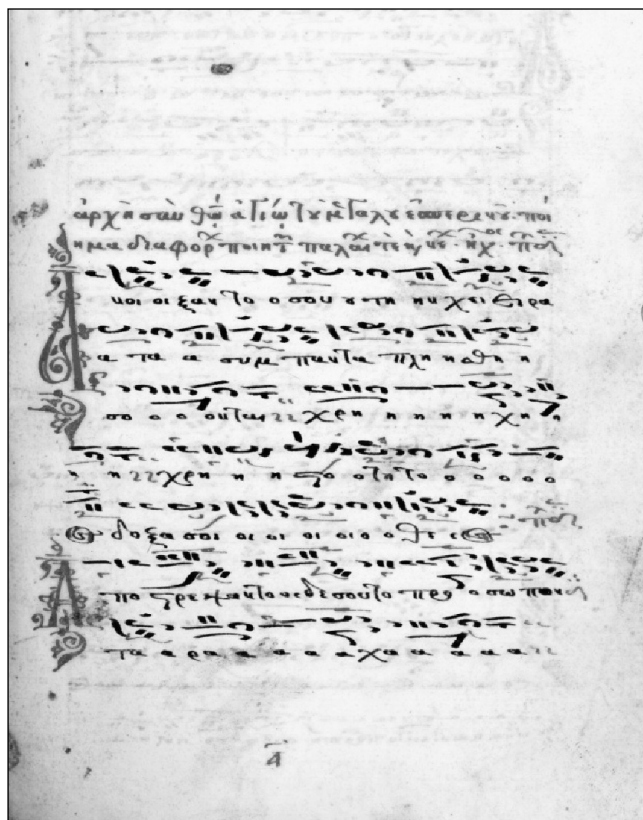
*Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului – Iviron,
Muntele Athos, reproducere de la finele secolului al XIX-lea*

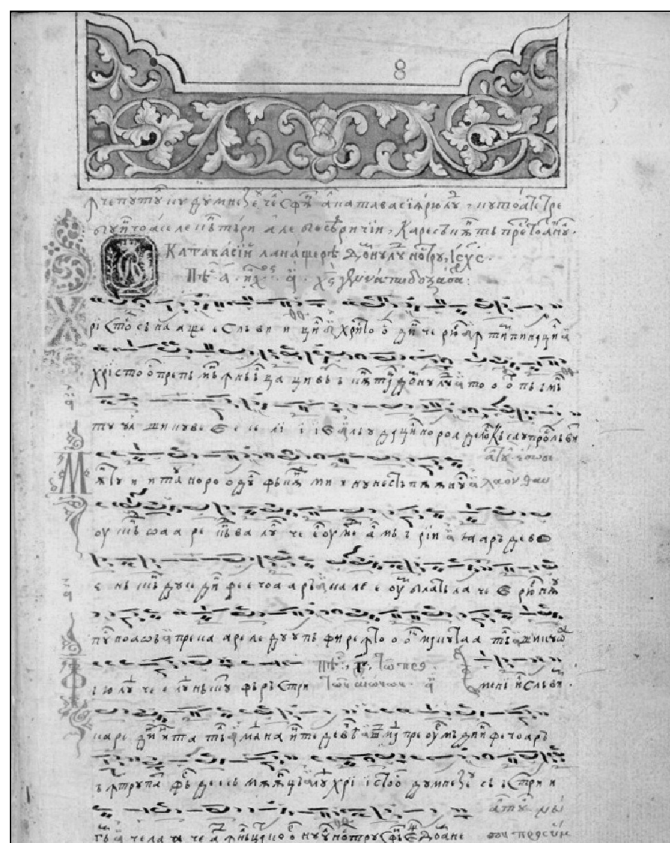
Semnătura ieromonahului Filothei Jipa,
din Ms. Iviron 1160 f. 347v, în limba greacă Φιλόθεος εκ της Βλαχίας/Filothei din Valahia

Semnătura ieromonahului Filothei Jipa,
din Ms. B-BAR ro. 61, f. 6v, de la finele Prefetei sale, Filothei ieromonahul... ot mitropolie

Prima filă muzicală psaltică scrisă de ieromonahul Filothei Jipa, din manuscrisul Ivron 1160 Antoloughion, f. 157

Prima filă muzicală psaltică scrisă de ieromonahul Filothei Jipa, în manuscrisul B-BAR Ms. 61 Psaltichie rumânească, f. 8

O monumentală operă istorică – Marea Unire din 1918, act creator, constitutiv de stat. Implicațiile sale geopolitice

*Alexandru Porțeanu**

Înfăptuirea Marii Uniri a românilor din 1918 a determinat reconfigurări și restructurări fundamentale, majore ale statului român, de ordin instituțional, social-economic, cultural-spiritual, cu repercusiuni apreciabile în relațiile externe și internaționale. Ele au prilejuit ample concentrări ale energiilor naționale, depășirea unor impedimente, afirmarea capacităților creatoare ale societății românești.

Întregirea României a constituit punctul de pornire al creării statului în noul său cadru politic, cuprinzător al majorității națiunii române.

Actul istoric fundamental de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, a fost, a rămas, rămâne și va rămâne de-a pururea actul de temelie, act creator, act constitutiv de stat al întregii României. El a fost precedat de actul fondator, întemeietor al României moderne prin Unirea Principatelor din 1859 („Mica Unire”) și reformele profunde ce au urmat rapid, completat prin cucerirea Independenței și reunirea Dobrogei (1877–1878), proclamarea Regatului (1881).

România modernă s-a consolidat și s-a dezvoltat intensiv, afirmându-se elocvent în numai câteva decenii, ridicându-se în planul relațiilor internaționale la nivelul atins în 1913. România modernă era pe deplin pregătită și activă pentru marea împlinire istorică ce va veni în 1918, iar românii din provinciile istorice reunite au dovedit din plin capacitățile lor politice decisive. Toate acestea au potențat hotărâtor viitorul țării, al națiunii române, pe termen lung.

Din aceste motive de ordin principal, în anul jubiliar 2018, marcăm Centenarul Marii Uniri a românilor, iar nu al României moderne care a apărut cu mult înainte, în 1859, la nivelul standardelor internaționale ale modernizării din acel timp. Din motive asemănătoare, în proiecția monumentală a Marii Uniri din 1918 ca act constitutiv de stat, acesta nu poate fi

considerat și prezentat în niciun caz ca o simplă „Declarație” de intenții politice neîndeplinite referitoare la o anumită minoritate etnică. Asemenea aserțiuni nu poate decât să trădeze ignoranță, superficialitate sau/și rea credință interesată în denaturarea adevărului istoric, în încercarea denigrării Marii Uniri ca „proiect eșuat”.

Geneza României întregite a comportat unirea, în 1918, a celor trei provincii istorice – Basarabia (27 martie st.v./9 aprilie st.n), Bucovina (28 noiembrie), culminând la 1 Decembrie la Alba Iulia prin Unirea Transilvaniei, Banatului, părților vestice și Maramureșului. Acestea s-au desprins din trei zone imperiale diferite (Rusia, Austro-Ungaria). Cele trei momente au fost complementare, reciproc complementive. Finalul apoteotic de la Alba Iulia a fost, într-adevăr, *momentul astral* al tuturor românilor, punctul culminant al genezei României Mari.

„Valoarea adăugată” a acestui act creator a fost atât de ordin cantitativ, prin însumarea factorilor constitutivi, cât și de ordin superior, calitativ, de profunzime ai organismului social-politic, economic, cultural-spiritual cuprinzător, deplin legitim și viabil, consolidând unitatea diversităților de esență comună.

Marea Unire a românilor era o importantă parte a amplului fenomen de eliberare a popoarelor oprimate din fostele imperii, a căror prăbușire inevitabilă a fost accelerată la sfârșitul Primului Război Mondial declanșat de acele imperii. Cauza principală a prăbușirii lor a rezidat nu atât în catastrofa lor militară firească, ci în profunzimile lor istorice.

Situația politico-juridică de război urma a se încheia prin rezultatele Conferinței de Pace începute la Paris în ianuarie 1919, continuate în 1920, cu prelungiri în 1921. Ele au fost consemnate în tratatele de pace cu Germania, Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia.

*Cercetător științific principal

Participarea României la lucrările Conferinței de Pace în grupul Puterilor Aliate și Asociate a fost esențială pentru consacrarea poziției sale în actele de drept internațional și relații internaționale concepute, elaborate, negociate, semnate, ratificate, promulgate, intrate în vigoare și puse în aplicare printr-o operă monumentală a liderilor omenirii, exprimând în esență voința de pace, libertate și dreptate a popoarelor.

Marea Unire a românilor din care a rezultat România întregită nu a fost un cadou al tratatelor de pace, ci a fost înfăptuită de poporul român însuși cu aproape doi ani înaintea semnării tratatelor și cu aproape trei ani înaintea ratificării, a intrării în vigoare a celor care priveau România în mod direct (cu Austria, Ungaria, Bulgaria). Tratatul de pace au îndeplinit rolul istoric, importanța lor politică prin consacrarea României întregite în dreptul internațional și în relațiile internaționale.

În plan intern, construirea noului cadru politico-juridic și instituțional al României Mari s-a desfășurat cu intensitate. Actele Unirii au fost confirmate prin decrete regale; constituirea noilor organe ale puterii centrale, regionale și locale de stat a demarat corespunzător, în timp ce Puterea Legislativă a început să fie exercitată prin reformele esențiale privind votul universal și reforma agrară. Noul cadru statal impunea alegerea unei Adunări Constituante, care să definească acest cadru și să elaboreze noua Constituție a României. Rezultată din alegerile generale din noiembrie 1919, Adunarea Constituantă s-a întrunit la aniversarea primului an de la Marea Unire, ratificată și promulgată în acest cadru. Ea a subliniat în expresii strălucite importanța istorică a Marii Uniri și a prilejuit declararea elocventă a adeziunii minorităților etnice. Adunarea Constituantă cuprindea parlamentarii aleși în toate circumscriptiile electorale din Vechiul Regat, precum și din toate circumscriptiile electorale desemnate prin actele Unirii, inclusiv din zonele care nu vor fi confirmate de tratatele de pace în teritoriul noului stat român (Banatul sârbesc, zonele locuite de români din Bichiș, Cenad, Ugocea, Maramureșul istoric, inclusiv din dreapta Tisei). După definitivarea granițelor, unii parlamentari ai Adunării Constituante, proveniți din aceste zone, au avut de suferit retorsiuni, îndeosebi din partea ungară.

În absența definitivării Tratatelor de Pace prin semnarea și ratificarea lor, care să cuprindă precizările privind trasarea noilor frontiere, Adunarea Constituantă nu putea lua încă hotărâri definitive și astfel nu putea încă să treacă la îndeplinirea misiunii sale principale, la elaborarea noii Constituții a noului stat întregit prin Marea Unire. La toate acestea se adăugau

consecințele ce decurgeau din finalizarea unității naționale la 1 Decembrie 1918 și diferențierile politice interne, inevitabile în noul cadru statal: extinderea unor partide din Vechiul Regat în provinciile unite cu Țara, apariția unor noi grupări sau partide, declinul altora, unificarea unor grupări politice pe ambele părți ale Carpaților, căutarea noului drum al Partidului Național Român din Transilvania, încadrarea corespunzătoare a celor din Basarabia și Bucovina, apariția unor noi lideri, trecerea în plan secund a unor lideri consacrați, îndeosebi din provinciile unite etc.

Unitatea națională și-a dovedit resursele ei politice și caracterul dinamic al acțiunilor sale. Ea nu putea rămâne o formă statică, arhaică. Prin îndeplinirea misiunii sale esențiale, politice, ea se va putea dezvolta sensibil în planul general, social-cultural și spiritual al întregii națiuni.

Refacerea economică a țării, după distrugerile provocate de război, a contribuit și ea la mobilizarea tuturor resurselor materiale și morale ale societății românești.

Încadrarea minorităților naționale în noile realități, participarea lor activă la viața publică, administrativă, instituțională, inclusiv în Parlament, a contribuit și ea la constituirea profilului noului stat român, *la nivelul standardelor internaționale ale epocii*. Grupul minoritar cel mai numeros, al maghiarilor din România, a desfășurat eforturi notabile de adaptare realistă, de cultivare a propriei sale identități, cu rezerve față de unele tendințe extremiste interne sau externe.

Încoronarea suveranilor țării la Alba Iulia (1922) a constituit un moment simbolic al realizării unității naționale. Constituția României din 1923 sintetiza și completa în mod firesc întregul proces al construcției de stat a României întregite. Ea a fost urmată de unificarea administrativă, de cea legislativă și instituțională, de *integrarea generală a peisajului societății românești*, cu aspecte ce nu au fost lipsite de dificultăți sau chiar de neîmpliniri.

În acest peisaj politic nou, cu atâtea necunoscute imprevizibile ale intrigilor politice, unele dispute politicianiste au afectat într-o anumită măsură memoria istorică referitoare la unii lideri ai Marii Uniri, până la invective de tipul referitor la „*Unirea pe care nu am meritat-o*” (Octavian Goga), desigur, profund nejuste. Față de acestea, perspectiva istorică și Centenarul actual al Marii Uniri, ca și viitorul acestei țări *își decantează valorile istorice esențiale*, ce necesită analiza permanent critică, științifică a faptelor.

În linii generale referitoare la aspectele instituționale, etapa construcției de stat, reprezentată

de unificare, se poate considera ca fiind realizată în mare măsură în jurul anului 1925.

Anul 1927, marcat de moartea Regelui Ferdinand și de moartea lui Ion. I.C. Brătianu, poate fi considerat în mod simbolic ca *încheind etapa constructivă de amploare* declanșată în 1918 prin Marea Unire a românilor.

Dezvoltarea și consolidarea *construcției de stat* a continuat ascendent până în anul 1938, când a atins nivelul cel mai înalt din punct de vedere economic și cultural, intrând în declinul amenințător din 1939–1940, marcat de tragedia mutilărilor teritoriale ale României din 1940.

Cu toate aceste tragedii, fazele suferințelor și coborâșurilor construcției de stat a României nu s-au încheiat în 1940, ci vor fi reluate în 1944 și apoi în 1989.

* * *

Modificările structurale evocate au deschis larg orizonturi politice majore în favoarea românilor. Ele aveau dimensiuni și caracteristici geopolitice, desemnate prin acest concept interdisciplinar, aflat pe atunci cel însuși în curs de elaborare.

Primele manifestări ale efectelor geopolitice în cauză vizau Basarabia, venind din partea Rusiei bolșevice. În ianuarie 1918 a izbucnit conflictul diplomatic, iar după unirea Basarabiei cu România conflictul politic româno-rus, ce se resimte și azi, la Centenarul Marii Uniri. Acest conflict s-a concretizat prin pierderile teritoriale românești din 1940 și 1944. De atunci și până în prezent a avut loc al Doilea Război Mondial, la sfârșitul secolului al XX-lea regimul comunist s-a prăbușit, URSS s-a destrămat, Basarabia mutilată este parte a Republicii Moldova, aparent independentă, iar nordul Bucovinei și sudul Basarabiei fac parte din Ucraina.

Următoarea direcție a evoluțiilor geopolitice privind România în perioada interbelică era Transilvania, obiectiv principal al revizionismului ungar, cu revendicările sale teritoriale revanșarde, cu pretenția anulării tratatelor de pace și refacerea frontierelor Ungariei medievale la peste 400 de ani de la distrugerea acesteia.

Ascensiunea la putere a nazismului hitlerist, în 1933 și ulterior, a modificat substanțial cursul relațiilor internaționale.

A treia direcție geopolitică privind România venea dinspre Bulgaria, cu revendicarea Cadrilaterului.

Nu ne putem permite aici detalierea evenimentelor care au punctat și situația geopolitică a României. Menționăm în acest sens doar Anexa secretă a Pactului de neagresiune sovieto-german (Pactul Ribbentrop-Molotov), care includea acordul

privind interesul URSS asupra Basarabiei (23 august 1939); izbucnirea războiului prin atacarea Poloniei și împărțirea ei între Germania și URSS; agravarea politicii revizioniste ungare după primul „arbitraj” de la Viena care i-a acordat Slovacia (noiembrie 1938); notele ultimative sovietice din 26–28 iunie 1940 prin care Basarabia și nordul Bucovinei au fost anexate de URSS; Dictatul de la Viena din 30 august 1940 prin care nordul Transilvaniei a fost atribuit Ungariei horthyiste; Tratatul de la Craiova (7 septembrie 1940) de retrocedare a Cadrilaterului; angajarea României în războiul Germaniei împotriva URSS, pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei (22 iunie 1941); actul de la 23 august 1944, de ieșire a României din războiul antisovietic și începerea eliberării nordului Transilvaniei. Începuse o nouă fază a luptelor armate pentru reîntregirea țării, care va fi incompletă. Tratatul de Pace cu România (1947) încheia această perioadă geopolitică nefastă prin intrarea României în sfera influenței sovietice din Europa central-sud-estică. Instaurarea regimului comunist a determinat noua situație geopolitică a României ce a durat până în 1989.

Se poate adăuga și faptul că memoria Marii Uniri în viața publică a societății românești a avut de suferit vitregiile pierderilor teritoriale și apoi pe cele ale interdicțiilor politico-ideologice ale regimului comunist. Abolirea regimurilor comuniste, destrămarea URSS și restaurarea democrației au inaugurat o nouă epocă geopolitică, ce se desfășoară sub ochii noștri.

Din perspectiva actuală a secolului XXI, putem aprecia că implicațiile geopolitice ale Marii Uniri a românilor din 1918 *au afectat-o într-o anumită măsură, dar nu au putut anihila* importanța ei ca act fundamental constitutiv de stat.

Națiunea română, statul român au deplina conștiință a îndatoririlor ce le revin cu privire la asigurarea patrimoniului istoric al țării, al societății românești, dobândit prin Marea Unire din 1918, care este în continuare obiect al unor preocupări și interese geopolitice.

La Centenarul Marii Uniri a românilor și al Tratatelor de Pace din 1919–1920, România – eliberată și din regimul dictaturii comuniste – se prezintă la nivelul superior al dezvoltării din întreaga sa istorie de stat (1859–2020) în ansamblul complex al lumii contemporane în mod demn, ca membru al UE și al NATO.

Cunoașterea și aprofundarea acestei istorii ne oferă repere, învățăminte și orientări semnificative pentru consolidarea și ridicarea lor la locul pe care România, națiunea română, îl merită în lumea de azi și de mâine.

Vasile Pârvan și „datoria vieții noastre”*

Acad. Alexandru Zub

Un asemenea titlu de *prelecțiune* academică impune o mică explicație liminară. S-au împlinit, la 26 iunie, nouă decenii de la stingerea lui Vasile Pârvan și tot atâția de posteritate fecundă în cultura română. La 28 septembrie, s-au împlinit 135 de ani de la nașterea aceluiași eminent arheolog, istoric, literat, filosof, anul în curs aflându-se, astfel, sub semnul unei duble pomeniri. Cea de acum, desfășurată sub egida Academiei Române, evocă prin însuși titlul propus o sintagmă folosită de Pârvan în lecția inaugurală de la Universitatea Națională a Daciei Superioare, din Cluj, la 3 noiembrie 1919, text de mare însemnătate istorico-culturală, pus în circulație autonom, apoi în volumul de autor, nu mai puțin notabil, *Idei și forme istorice*, 1920 și alte ediții, inclusiv cea îngrijită de subsemnatul (2003) la *Cartea Românească*.

Datoria vieții noastre i-a sensibilizat pe unii contemporani și a devenit un reper de seamă în secolul scurs de atunci. Este un text cu finalitate preponderent paideică, însă depășind anume acest orizont, spre a deveni un mesaj de neocolit, o reflecție sistematică asupra destinului uman și a problematicei noastre etnoculturale.

Unele demersuri mai vechi, începând chiar cu anii de studii, la Bârlad și în București, anunțau o asemenea propensiune intelectuală și deontologică, una ale cărei modalități de expresie se cunosc acum destul de bine. Eseul despre *Bălcescu și Cântarea României* (1899), conferința *Unire* (1906), biografia filosofică a împăratului *Marc Aureliu* (1909), conferința *Pregătirea războiului pentru unitatea națională* și eseul polemic *Părerile unui trădător de*

Acad. Vasile Pârvan

neam (1914), proiectul paideic *Universitatea Națională a Daciei Superioare* (1919), studiul socio-filosofic privind *Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane* (1919) sunt repere semnificative în „literatura” temei alese. *Datoria vieții noastre*, text rostit la deschiderea cursurilor Universității nou-create de la Cluj, în ziua de 3 noiembrie 1919, trebuie plasat în acest cadru, ca sistematizare legitimă a unui corp de idei și sugestii, elaborat îndelung și perseverent.

Punctul de pornire, în acest episod paideic, nu putea fi decât unul specific gândirii sale, ca istoric și

* Conferință organizată la nouă decenii de la dispariția istoricului Vasile Pârvan (26 iunie 2017, Aula Filialei Iași a Academiei Române)

filosof al domeniului. Iată cum sună chiar începutul aceluia text: „*De la o zi la alta, popoarele trăiesc prin munca, mereu aceeași, a celor mulți. Singura oboseală ce și-o dă sufletul omului simplu e de a păstra cât mai neschimbat meșteșugul din bătrâni, care îi dă – după meseria ce-o are – hrana. Și memoria populară e foarte precisă, unele procedee își au începutul lor identic cu forma de azi, în epoca preistorică*”¹. Arheologul avea în minte, desigur, unele exemple care să-i susțină concluzia că „*istoric, adică evolutiv-uman, popoarele trăiesc numai prin fapta precursorilor și revoluțiilor. Aceștia turbură ca niște demoni, perpetuu nemulțumiți, beatitudinea lumii spirituale a contemporanilor*”².

Elitele își au rostul lor la orice nivel și se cuvîn formate, susținute, folosite pentru binele obștesc. Îndelunga criză din care lumea se silea tocmai să iasă impunea și o regândire a sistemului de formare a elitelor. O nouă universitate, pe care Pârvan căuta să o definească ținând seama de marile tradiții de pe continent, dar și ale sistemului american, se impunea, deci, ca o creație adecvată. Misiunea ei, deloc simplă și deloc comodă, era să formeze oameni superiori, capabili de muncă ordonată și de jertfă pentru comunitatea apartenență, națiunea română.

Modelatoare de oameni pentru diverse trebuințe sociale, depozitară a unui complex inextricabil de valori, noua universitate de la Cluj, creată în inima „Daciei Superioare”, trebuia să caute din capul locului soluțiile cele mai eficace, ca instrument de autocunoaștere și de continuă depășire de sine. Un atare așezământ, întemeiat pe valori naționale, însă și pe cele produse în alte zone ale lumii, implica în mod firesc asumarea nevoii de sacrificii, individuale și de grup, o „tărie de caracter” excepțională³. Condiția de mesageri ai viitorului, de agenți ai unei schimbări radicale la orice nivel, scopul suprem al luptei comune fiind „*spiritualizarea vieții marelui organism social-politic și cultural creator, care e națiunea*”⁴. Aceasta voia să însemne, ca peste tot în lumea evoluată, o depășire a etnograficului pe linia spiritualului de „*inspirație transcendențială*”⁵.

Împreună cu autorul *Datoriei vieții noastre*, am putea conchide că „*ideea-mamă a întregii culturi românești e ideea romană. Cultura noastră națională, creatoare, spre deosebire de străvechea civilizație vegetativă etnografică, daco-romană, populară, începe cu descoperirea Romei*”⁶, mai cu

seamă prin istoricii din secolele XVII–XIX, când s-a forjat discursul național. În acest spirit, cu ochii deschiși spre toate zările, să ne propunem a realiza „*nu românizarea noastră feroce, întru vegetativul etnografic, ci continua noastră umanizare întru sublimul uman*”, din care să rezulte, în fond, „*suprema splendoare a culturii creatoare românești*”⁷.

Cultivând cu frenezie primatul ideii, Pârvan se socotea în drept să condamne „*alexandrinismul acesta contemporan, care nu mai vede în lume decât probleme de forme și metode*”⁸, cum fac epigonii din orice timp și din orice loc. În domeniul istoriografiei, acest spirit reducea munca la „*a strânge materiale*”, cu toate că o asemenea operație nu e valabilă fără o anume înțelegere superioară⁹.

Bazat pe un text lesne identificabil, Pârvan echivala discursul istoric cu „*o luptă pentru mai mult gând*”¹⁰, finalmente la acel Logos a toate creator. „*Întru început era rațiunea supremă. Și rațiunea supremă era la Dumnezeu și Dumnezeu era rațiunea supremă. Socrates, Platon, Zenon, Ioan și Kant n-au putut găsi altă înțelepciune decât aceasta. Dar în viața-spirit, în viața-nemoarte e cuprinsă însăși legea de existență a Cosmosului și ridicându-ne din țărâna care ne trage la dânsa, proclamându-ne una cu spiritul viu al lumii, noi împlinim comandamentul legii vieții pe pământ: de la sub-om la om, de la om la zeu*”¹¹. *Excelsior!*

Un îndemn generos și eroic se degaja din această ridicare a corpului social la suprema ipostază: „*Desfă-ți dară aripile, suflet al națiunii mele, lovește cu ele puternic și larg aerul lumii de jos și ia-ți ca un vultur zborul în țăriile senine și curate. De acolo, ochii tăi vor vedea încă mai limpede întreaga icoană a lumii și vieții, dar nu vei mai respira miasmele aducătoare de somn, inerție și moarte ale putreziciunii materiei care dospește în adâncuri. Și solitudinea calmă a cerului te va reînvăța olimpicul ritm constant al eternului, neturburat de moarte, al legilor veșnice după care trăiește infinitul, din care, ca lumina eternă, răsfrântă în spațiile interastrale, se răsfrâng în sufletul nostru ideile, spiritul, viața*”¹².

Să notăm și un alt fragment din aceeași lecție, nu mai puțin demn de reprodus antologic: „*Supremul scop al luptei noastre e spiritualizarea vieții marelui organism social-politic și cultural creator, care e națiunea. Mijloacele întrebunțate de noi sunt exclusiv de caracter social-cultural și pleacă din izvorul*

unic al idealismului național. Metoda noastră e aceea a cultivării și selecționii sufletelor superioare, prin punerea la probă a fiecărui individ, care ne este încredințat, cu piatra de încercare a Cultului Ideei. Cine rezistă și dă scânteii e vrednic să intre în confraternitatea Universității naționale. Cine e un simplu pietroi brut e dat înapoi în grămadă, spre a servi ca pavaj de șosea pentru construirea drumului nou către sferele cele de sus. Oportunisme, tocmești, reductibilități nouă nu ne sunt permise. Noi suntem preoții aspri ai unei religii de purificare. Suntem profeții unui timp, cu mult prea îndepărtat pentru poftetele grăbite ale hămesitorilor contemporani, dar nouă imediat accesibil prin largul orizont al vederii istoric-filosofice. Noi suntem condamnați să fim ireductibili sau să ne retragem din luptă. Căci asupra noastră apasă răspunderea întregii vieți a națiunii. Sănătatea sufletului ei ne e încredințată nouă. Iar noi suntem datori să luptăm pentru a-i păstra întru eternitate această imunitate față de decădere și moarte. Cum am putea o clipă să facem vreo concesie răului, când știm că puterile lui, chiar cu cea mai îndârjită luptă a noastră, tot uriașe rămân, avându-și izvorul în eterna inerție cosmică? Noi trebuie să fim oracolul, la care să alerge mulțimea în ceasurile de cumpănire a destinului, spre a-i da lămurire asupra viitorului; căci numai noi gândim mai presus de meschinul timp și spațiu politic-social¹³.

Nu s-ar înțelege cum trebuie valoarea acestui legat academic fără a aminti că, îndată după dispariția marelui savant și pedagog, un vechi prieten, Onisifor Ghibu, inițiază o asociație Vasile Pârvan și o serie de cursuri menite a pune în valoare, pe cât posibil, ideea propusă a sta la baza Universității Naționale a Daciei Superioare. Seria menită a-i purta numele, *Biblioteca Vasile Pârvan*, a și debutat, în 1928, cu un text scris de Ion Seracin și prefațat anume de Onisifor Ghibu¹⁴.

Unul dintre cei mai apropiați elevi ai Magistru-lui, Radu Vulpe, arheolog și preistorician, definea astfel, sintetic, dimensiunea morală a legatului pârvanian: „Conștiința sa stoică își găsea mulțumire, mai înainte de orice, în principiul muncii, socotind munca o virtute de căpetenie, suprema condiție a progresului omenirii și adevăratul izvor de fericire a ființei omenești”¹⁵.

Asemenea reflecții, splendid armonizate retoric, constituie nota dominantă a lecției *Datoria vieții noastre*, rostite de Pârvan la Universitatea din Cluj cu aproape un secol în urmă și rămasă de atunci un reper de neocolit în istoria gândirii și pedagogiei românești. A insista asupra lui, sub diverse unghiuri, nu e nicicând inutil.

Note

¹ V. Pârvan, *Scrieri alese*, ed. Alexandru Zub, București, 2006, p. 483.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 486.

⁴ *Ibidem*, p. 487.

⁵ *Ibidem*, p. 491.

⁶ *Ibidem*, p. 493.

⁷ *Ibidem*, p. 494.

⁸ *Ibidem*, p. 496.

⁹ *Ibidem*, p. 497.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 487–488.

¹⁴ I. Seracin, *În ce măsură se poate realiza Universitatea Daciei Superioare conform ideilor lui Vasile Pârvan și ce poate face studențimea în acest scop*, Cluj, 1930.

¹⁵ R. Vulpe, *Vasile Pârvan savantul*, în *Memoriile Secției de științe istorice*, s. IV, t. 2, 1977, p. 135–143.

Mai

9 mai: Academia Română a organizat o sesiune solemnă cu tema „140 de ani de la câștigarea Independenței României. Regalitatea în România”, dedicată împlinirii a 140 de ani de la proclamarea Independenței României în anul 1877.

După cuvântul de deschidere al domnului Academician Victor Spinei, vicepreședinte al Academiei Române, au susținut comunicări:

– Acad. Dan Berindei, președintele Secției de științe istorice și arheologie a Academiei Române – *Independența în contextul istoriei României*;

– Acad. Ioan-Aurel Pop, rectorul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca – *Raporturile politice româno-otomane în trecut*;

– Acad. Eugen Simion, președintele Secției de filologie și literatură a Academiei Române – *Moment fast în istoria spiritualității românești*;

– Acad. Răzvan Theodorescu, președintele Secției de arte, arhitectură și audiovizual a Academiei Române – *Neatârarea statală și artele românești*.

15–16 mai: Aula Academiei Române a găzduit lucrările conferinței internaționale cu tema „Constructal Law & Second Law Conference 2017”, eveniment organizat de Secția de științe tehnice.

19 mai: În Aula Academiei Române s-a desfășurat o sesiune omagială dedicată Academicianului Ionel Haiduc cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, a rostit cuvântul de deschidere. Au urmat alocuțiuni susținute de:

– Acad. Ioan-Aurel Pop – *Acad. Ionel Haiduc – primul rector de după 1989 al primei universități românești din Transilvania*;

– Acad. Maria Zaharescu – *Acad. Ionel Haiduc – primele realizări științifice*;

– Prof. Cristian Sorin Silvestru, membru corespondent al Academiei Române – *Profesorul Ionel Haiduc – ctitor al Școlii de Chimie Organometalică din România*;

– Prof. Luminița Silaghi-Dumitrescu, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca – *Ionel Haiduc și arta de a te bucura de viață*;

– Prof. Anca Silvestru, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca – *Dincolo de molecule*;

– Acad. Păun Ion Otiman, președintele Filialei din Timișoara a Academiei Române – *Academicianul, savantul, profesorul, liderul, dar, mai presus de toate, omul Ionel Haiduc*;

– Acad. Marius Andruh, Președintele Secției de științe chimice – *Omagiu*.

22 mai: În Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române a fost lansat volumul *Despre cultura de ieri și românii de azi. Convorbiri cu academicianul Răzvan Theodorescu* elaborat de Narcis Dorin Ion și apărut la Editura RAO. Au susținut alocuțiuni: Ionuț Vulpescu, ministrul Culturii și Identității Naționale; Acad. Ioan-Aurel Pop, istoricul Victor Neumann, scriitorul Alexandru Mihai Stoenescu și Ovidiu Enculescu, directorul Editurii RAO.

26–27 mai: În Sala festivă „Vasile Goldiș” a Consiliului Județean din Arad, s-au desfășurat lucrările celei de-a IX-a ediții a simpozionului național „Creație și frumos în rostirea filosofică românească”. Evenimentul a fost organizat de Academia Română prin Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” și Centrul Cultural Județean Arad de pe lângă Consiliul Județean Arad.

În cadrul deschiderii oficiale au susținut alocuțiuni: Acad. Alexandru Surdu, directorul Institutului de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române; Înaltpreasfinția Sa dr. Timotei Sevcicu, Arhiepiscopul Aradului; dr. Justin Cionca, președintele Consiliului Județean Arad; Acad. Alexandru Boboc; dr. Doru Sinaci; prof. univ. Coralia Cotoraci, rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad; prof. univ. Ramona Lile, rectorul Universității „Aurel Vlaicu” din Arad.

După evocarea personalității și operei filosofului Constantin Noica, prezentată de Acad. Alexandru Surdu, au urmat, pe parcursul a două zile, susținerea a circa cincizeci de comunicări, urmate de discuții care au aprofundat și au nuanțat opera gânditorului de la Păltiniș într-un binevenit act de reconsiderare

creatoare a operei celui care ne-a lăsat moștenire
Devenirea întru ființă.

29 mai: Împlinirea a 25 de ani de la înființarea Secției de știința și tehnologia informației a fost celebrată în cadrul unei manifestări desfășurate în Aula Academiei Române, în două sesiuni: sesiunea I – Evocări și sesiunea a II-a – Tendințe în știința și tehnologia informației.

Sesiunea I s-a deschis cu cuvântul de deschidere al Academicianului Florin Filip, președintele Secției, și alocuțiunea susținută de Academicianul Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române. În cadrul primei sesiuni au mai luat cuvântul:

– Acad. Bogdan C. Simionescu, Vicepreședinte al Academiei Române;

– Acad. Dan Dascălu – *Contribuția Secției la menținerea în țară a tehnologiei microelectronice;*

– Acad. Gheorghe Tecuci (videoconferință) – *Acad. Mihai Drăgănescu – inițiator și promotor al informaticii în România;*

– Acad. Dan Tufiș – *Rolul lui Mihai Drăgănescu în crearea și creșterea ICIA;*

– Acad. Gheorghe Păun – *Membrane Computing, contribuții românești;*

– Prof. Ioan Dumitrache, membru corespondent al Academiei Române – *Promotori ai automatizării în România;*

– Prof. Marius Guran, membru de onoare al Academiei Române – *UNIREA – primul proiect de rețea de calculatoare realizat în România;*

– Prof. Ștefan Iancu – *Elogiu începuturilor informaticii românești.*

Sesiunea I s-a încheiat cu lansarea cărții *Academicianul Mihai Drăgănescu – profesor, om de știință, filosof, manager și cetățean;* coordonatori: Ștefan Iancu și Nora Rebreanu (Editura AGIR, 2017).

În sesiunea a II-a a manifestării dedicate secției au luat cuvântul:

– Prof. Horia Nicolai Teodorescu, membru corespondent al Academiei Române, și dr. V. Apopei, secretar științific IT – *Direcții de cercetare în Institutul de Informatică Teoretică al Academiei Române;*

– Prof. Mihail Voicu, membru corespondent al Academiei Române – *Teoria sistemelor dinamice – o istorie pe scurt;*

– Dr. Mihai Mihăilă, membru corespondent al Academiei Române – *Informație în zgomot electronic;*

– Prof. Gheorghe M. Ștefan, membru corespondent al Academiei Române – *IT Driven Distributed Consensus for an Integrated Globalized World;*

– Prof. Dan Cristea, membru corespondent al Academiei Române – *Realizări și școli românești de lingvistică computațională și tehnologii ale limbajului natural;*

– Dr. Viorel Gafta, secretarul științific al secției – *Pași prin istoria evoluției TI&C și a calculatoarelor în cei 25 de ani ai Secției de știința și tehnologia informației.*

30 mai: Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, a avut o întâlnire cu Domnul Günter Stock, președintele Academiei Europene (ALEEA).

31 mai: Acad. Cristian Hera, vicepreședinte al Academiei Române, a rostit cuvântul de deschidere la Simpozionul internațional cu tema „Alternative inovatoare la ameliorarea plantelor – fundamentul agriculturii durabile și eficiente”.

Evenimentul a fost organizat de Academia Română în parteneriat cu Academia de Științe Agricole și Silvicultură, Alianța Industriei Seminelor din România și AGROBIOTCHROM.

Iunie

5–6 iunie: În vizită la București, Doamna Julie Maxton, director executiv la Royal Society, a avut o întâlnire cu Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, și cu membri ai Prezidiului Academiei Române.

6 iunie: Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, a participat la lucrările în plene ale Camerei Deputaților.

6 iunie: În Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române s-a desfășurat cea de-a XVI-a ediție a Seminarului Național de Nanoștiință și Nanotehnologie. După solemnitatea de deschidere, lucrările au continuat în cadrul a trei secțiuni, moderate de: Acad. Maria Zaharescu

și Acad. Dan Dascălu; prof. univ. Horia Iovu și dr. Radu Piticescu; dr. Magda Ciurea și dr. Titus Sandu. Seminarul a inclus și o sesiune de postere cu temele: *Aplicații biomedicale, Theormodynamic characterization of two plasma proteins absorption to some nanoparticles; Studii de încapsulare a acidului cafeic în lipozomi și Sensitive Immunoassay Based on Carbon Nanoparticles*. A urmat prezentarea unei serii de aplicații ale nanotehnologiilor. Seminarul s-a încheiat cu prezentarea rezultatelor noului Centru de Nanotehnologie din Institutul Național de Cercetare și Dezvoltare în Microtehnologie.

7 iunie: Acad. Cristian Hera, vicepreședinte al Academiei Române, a participat la lucrările simpozionului cu tema „Ocotirea naturii versus exploatarea resurselor naturale”, manifestare organizată de Comisia pentru ocrotirea monumentelor naturii a Academiei Române.

9 iunie: Acad. Cristian Hera, vicepreședinte al Academiei Române, a luat parte la sărbătorirea centenarului nașterii celebrului silviculor român, profesor Aurel Rusu.

12 iunie: În Aula Academiei Române a avut loc deschiderea celei de-a IX-a ediții a simpozionului internațional „Cristofor Simionescu” cu tema „Frontiers in Macromolecular and Supra-molecular Science”, manifestare anuală dedicată memoriei Academicianului Cristofor Simionescu, fondatorul școlii românești de chimie și fizica polimerilor, personalitate științifică de largă recunoaștere internațională. Evenimentul a fost organizat de Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” din Iași. Simpozionul a fost deschis de Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, după care prof. Virgil Percec de la Universitatea din Pennsylvania, SUA, membru de onoare al Academiei Române, a făcut o amplă evocare a vieții și operii Academicianului Cristofor Simionescu. Simpozionul a continuat cu prezentarea unor comunicări pe teme de specialitate susținute de personalități de înalt prestigiu științific din țară și de peste hotare. În zilele de 13 și 14 iunie, simpozionul a continuat la Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” din Iași.

14 iunie: Aula Academiei Române a fost gazda celei de-a patra ediții a sesiunii cu tema „Podurile toleranței – Erika van Gelder. Minoritățile naționale în România, un secol de conviețuire”. Evenimentul a fost organizat de B’nai B’rith România și Federația Comunităților Evreiești din România. În deschidere, Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, a rostit o alocuțiune, care a fost urmată de comunicări susținute de personalități de seamă ale vieții culturale, sociale și politice.

19 iunie: În Aula Academiei Române s-a desfășurat o sesiune comemorativă dedicată Academicianului Cristofor Simionescu. Au susținut comunicări:

– Acad. Eugen Simion, președintele Secției de filologie și literatură – *Cristofor Simionescu. Portretul unui om de știință și de mare caracter;*

– Acad. Viorel Barbu, președintele Secției de științe matematice – *Cristofor Simionescu – elogiul cărturarului;*

– dr. Valeria Harabagiu, secretar științific al Institutului de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” din Iași – *Academician Cristofor Simionescu – omul de știință vizionar și Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”;*

– Acad. Răzvan Theodorescu, președintele Secției de arte, arhitectură și audiovizual – *Omul din savant;*

– prof. Dan Cașcaval, rectorul Universității „Gheorghe Asachi” din Iași – *Rectorul Cristofor Simionescu – creatorul Politehnicii ieșene moderne;*

– prof. Valentin I. Popa, Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” din Iași – *Academicianul Cristofor Simionescu, fondatorul Școlii de Polimeri Naturali și Sintetici.*

În încheiere, participanții au citit în tăcere textele din scrierile științifice, culturale și educative proiectate pe ecran într-un moment inedit de reculegere în Aula în care Academicianul Cristofor Simionescu a susținut numeroase comunicări și a prezidat sesiuni științifice naționale și internaționale.

20 iunie: Biroul Prezidiului Academiei Române a elaborat un „Apel pentru respectarea Centenarului Marii Uniri și a memoriei istorice a românilor” postat pe *site-ul* Academiei Române.

21 iunie: Acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, a prezentat un mesaj în

numele Academiei Române la Gala Premiilor Marii Loje Masonice din România, care a avut loc la Ate-neul Român.

26–28 iunie: Acad. Ionel-Valentin Vlad, preșe-dintele Academiei Române, a participat la Confe-rințele Societății Europene de Optică desfășurate la München în cadrul Congresului Mondial de Foto-nică.

28 iunie: Aula Academiei Române a găzduit simpozionul cu tema „Transplantul renal la UMF «Carol Davila» – 37 de ani de existență. Centrul de uro-nefrologie și transplant renal. Institutul Clinic Fundeni București”. După prezentarea celor aproape douăzeci de comunicări, au urmat discuții care au reliefat principalele realizări și au dimensionat acti-vitatea clinică și de cercetare în următorii ani, astfel încât Centrul să-și mențină statutul de excelență dobândit.

29 iunie: În Amfiteatrul „Miron Nicolescu” al Institutului de Matematică „Simion Stoilow” al Academiei Române s-au desfășurat lucrările Semi-narului de teoria numerelor, dedicat mentorului Nicolae Popescu, membru corespondent al Aca-de-miei Române, creatorul Școlii românești de algebră modernă și teoria numerelor. Despre viața, opera și activitatea de mentor a savantului Nicolae Popescu au vorbit: Lucian Beznea, Constantin Năstăsescu, Ioan Tomescu, Radu Gramatovici, Victor Alexandru, Angel Popescu, Horia Pop, Dan Cristian Popescu, Ion Armeanu și Liliana Popescu. Contribuțiile matematice ale lui Nicolae Popescu au fost prezen-tate pe larg de Adrian Ioviță, Adrian Diaconu, Ale-xandru Zaharescu, Cristian Cobeli, Marian Anton și Mihai Prunescu într-o dezbateră moderată de Marian Vânjăitu.

30 iunie: În Aula Academiei Române a avut loc Adunarea generală a membrilor Academiei Române ce a avut înscrisă pe ordinea de zi alegerea de noi membri corespondenți, membri de onoare din țară,

membri de onoare din străinătate și membri post-mortem. Prin vot secret au fost aleși 16 noi membri, după cum urmează: șase membri corespondenți, trei membri de onoare din țară, trei membri de onoare din străinătate, patru membri post-mortem:

Membri corespondenți:

- Constantin Zălinescu (Secția de științe mate-matice);
- Gabriela Marinoschi (Secția de științe mate-matice);
- Dan Cogălniceanu (Secția de științe biologice)
- Ioan-Coriolan Balintoni (Secția de științe geo-nomice);
- Dragoș Vinereanu (Secția de științe medicale);
- Corneliu Bîrsan (Secția de științe economice, juridice și sociologie).

Membri de onoare din țară:

- Ioan A. Rus (Secția de științe matematice);
- Dorin Mircea Stelian Poenaru (Secția de științe fizice);
- George Litarczek (Secția de științe medicale).

Membri de onoare din străinătate:

- Dan M. Frangopol (SUA) – Secția de științe tehnice;
- Victor E. Velculescu (SUA) – Secția de științe medicale;
- Günter Stock (Germania) – Secția de științe medicale.

Membri post-mortem:

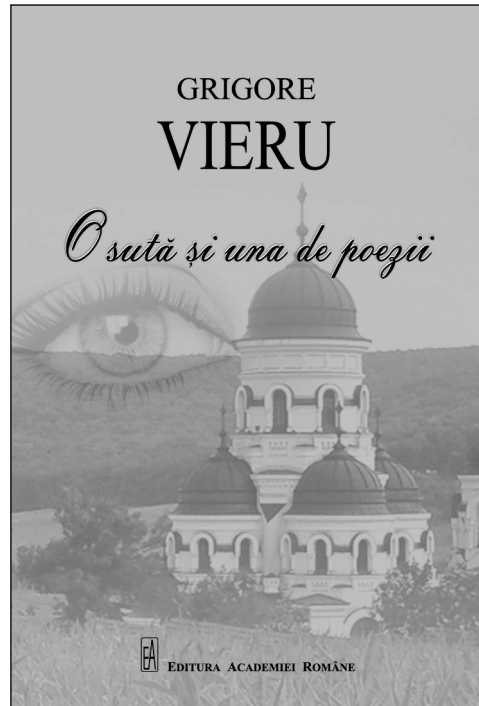
- Teodor Saidel – Secția de științe agricole și sil-vice;
- Ion Jovin – Secția de științe medicale;
- Anton Golopenția – Secția de științe econo-mice, juridice și sociologie;
- Nicolae Aurelian Steinhardt – Secția de filoso-fie, teologie, psihologie și pedagogie.

O SUTĂ ȘI UNA DE POEZII

Grigore VIERU

Selecția versurilor acoperă toate vârstele poetice ale lui Grigore Vieru, începând cu primele volume de versuri pentru copii, continuând cu volumele de maturitate, publicate în Moldova sovietică, și până la cele apărute după căderea regimului comunist. În felul acesta, alături de poemele în care găsim imaginea copilului și a copilăriei, citim poeme în care dominantă este ideea românismului, pentru ca în partea finală, să asistăm la o poezie gravă, de dialog cu neființa.

Volumul readuce în atenția cititorilor români opera unui mare poet și va submina, cum spunea Alex. Ștefănescu, „*atitudinea acelor critici literari, care nu se pronunță în legătură cu Grigore Vieru, ca să nu-și piardă presupusul loc într-o presupusă elită intelectuală, frigidă estetic, sau îl privesc de foarte sus, considerându-l un elegiac minor, un tradiționalist întârziat etc.*”

ECONOMIE AGROALIMENTARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ ÎN ȚĂRILE DIN SUD-ESTUL EUROPEI PROVOCĂRI PENTRU VIITOR

Coordonatori:

Cecilia ALEXANDRI

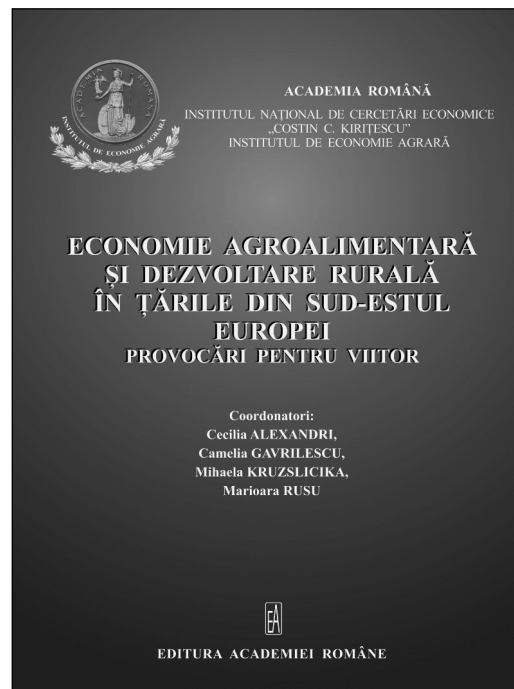
Camelia GAVRILESCU

Mihaela KRUZSLIČKA

Marioara RUSU

Prin acest volum editorial, Institutul de Economie Agrară al Academiei Române continuă tradiția de a publica cele mai importante și de actualitate rezultate ale cercetărilor din domeniul economiei agroalimentare și al dezvoltării durabile a spațiului rural. Lucrările abordează probleme actuale nu doar în România, ci și în țările din vecinătate, pornindu-se de la premisa că sud-estul Europei este un spațiu ce prezintă similarități economice, sociale și se confruntă cu aceleași provocări pentru viitor.

Volumul cuprinde trei secțiuni tematice, ce reușesc 47 de lucrări și completează cercetări anterioare în domeniul economiei agrare, reprezentând, în același timp, o deschidere către noi tematici de studiu conectate la provocările pe care lumea contemporană le pune în fața tuturor țărilor europene.

Erată

În revista *Academica* nr. 4 (aprilie), la Cuprins: p. 70 se va înlocui cu p. 61, p. 75 se va înlocui cu p. 66, p. 78 se va înlocui cu p. 69, p. 81 se va înlocui cu p. 71, p. 82 se va înlocui cu p. 73.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

- Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de Dicționarul explicativ al limbii române – DEX (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române – DOOM (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â”, și „sunt”, în grafia limbii române ([www.acad.ro/ alte-Info/pag_norme_orto.htm](http://www.acad.ro/alte-Info/pag_norme_orto.htm)).

- Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

- Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

- Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

- Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

- Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia TIFF, sau se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia sub semnătură, autorului.

- În cuprinsul articolului se va menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul, precum și legenda figurilor sau titlul tabelului.

- Tabelele trebuie să fie alb-negru fără coloane evidențiate cu alte culori.

De asemenea, dacă există scheme nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Dimensiunile unui articol trebuie să fie 5–6 pagini calculator, corp 12 și 3–4 ilustrații.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București, tel: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica“ se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica“, serviciul difuzare (Popa Aurora)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.**

ISSN 1220-5737 86 PAGINI

PREȚUL 6 lei